

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

Νεφέλη-Σωτηρία Μυρωδιά

*«Η Κίνα στη Μέση Ανατολή,
Δυναμικές μιας Σχέσης Αλληλεξάρτησης»*

ΑΘΗΝΑ 2015

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Κατεύθυνση: *Διεθνής Πολιτική Οικονομία*

Νεφέλη-Σωτηρία Μυρωδιά
Αριθμός Μητρώου: 1212M097

Διπλωματική Εργασία

Θέμα : « *Η Κίνα στη Μέση Ανατολή,
Δυναμικές μιας Σχέσης Αλληλεξάρτησης* »

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. Γεώργιος Στασινόπουλος

ΑΘΗΝΑ 2015

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
1. Εισαγωγή.....	4
2. Μεθοδολογία.....	7
3. Θεωρητική Προσέγγιση.....	9
3.1 Νεοφιλελευθερισμός.....	9
3.1.1.Ο Φιλελευθερισμός της Αλληλεξάρτησης.....	10
3.1.2. Θεσμικός Φιλελευθερισμός.....	14
3.2. Νεορεαλισμός	17
3.2.1. Πολιτικές για Μείωση της Ενεργειακής Εξάρτησης.....	21
3.3. Ο Πραγματισμός της Κίνας και η Προληπτική Διπλωματία.....	24
3.4. Συνδυασμός Σκληρής και Ήπιας Δύναμης.....	26
4. Η Κίνα και η Μέση Ανατολή.....	30
4.1. Ιστορική Αναδρομή.....	30
4.1.1. Στον άξονα της Ιδεολογίας (1958-1979).....	31
4.1.2. Από την Ιδεολογία στον Πραγματισμό (1979-2001).....	32
4.1.3. Η μεταμόρφωση σε «ενεργειακό panda» (από το 2001).....	36
4.2. Η Κίνα και ο Κόλπος.....	37
4.2.1. Η περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας.....	38
4.2.3. Η περίπτωση του Ιράκ	40
4.2.3. Η περίπτωση του Ιράν	42
5. Η Αραβική Άνοιξη.....	46
5.1. Η Αραβική Άνοιξη και η πρόκληση για την Κίνα.....	46
5.2. Η Κίνα και η πραγματιστική διπλωματία.....	49
6. Νέες Προοπτικές στη συνεργασία Κίνας-Μέσης Ανατολής.....	51
7. Συμπεράσματα.....	54
8. Γραφήματα.....	57
9. Βιβλιογραφία.....	62

Περίληψη

Η ταχύτατη οικονομική, κυρίως βιομηχανική, ανάπτυξη της Κίνας τις τελευταίες δεκαετίες την έχει οδηγήσει σε θέση εξάρτησης στον τομέα της ενέργειας. Καθώς επίκεντρο της εξωτερικής της πολιτικής την τελευταία 20ετία αποτελεί κυρίως η ενέργεια, η κινεζική εμπλοκή στην πλούσια σε υδρογονάνθρακες Μέση Ανατολή έχει επεκταθεί οικονομικά, πολιτικά και στρατηγικά και οι προσπάθειες του Πεκίνου επικεντρώνονται, όχι μόνο στο να διασφαλίσουν την ομαλή παροχή ενέργειας, αλλά και να εξασφαλίσουν την εκμετάλλευσή τους. Ακόμη, οι δυνατότητες που της προσφέρει η περιοχή να επεκτείνει τις εξαγωγές της, αλλά και να δεχθεί επενδύσεις, διαμορφώνουν μια σχέση με σημαντικό βαθμό αλληλεξάρτησης, που καθιστά τα δύο μέρη απαραίτητα το ένα στο άλλο για την οικονομική τους ευημερία.

Εξετάζονται οι σχέσεις της Κίνας με χώρες της περιφέρειας, όπως η Σαουδική Αραβία, το Ιράκ και το Ιράν, κατεξοχήν πάροχοι ενεργειακών πρώτων υλών. Παράλληλα γίνεται εκτενής αναφορά στην «Αραβική Άνοιξη» που διαμόρφωσε ένα νέο πολιτικό καθεστώς στην Μέση Ανατολή και τον Μουσουλμανικό κόσμο, διαφοροποίησε πολιτικές ηγεσίες και εθνικές πολιτικές και έθεσε νέα πλαίσια στις σχέσεις με τις άλλες χώρες, αναγκάζοντας και την Κίνα να επαναπροσδιορίσει την εξωτερική της πολιτική. Οι προκλήσεις και προοπτικές στις νέες συνθήκες αναλύονται και οδηγούν σε συμπεράσματα για το μέλλον των σχέσεων.

1. Εισαγωγή

Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας τις τελευταίες δεκαετίες έχει οδηγήσει τη χώρα σε θέση εξάρτησης από την παγκόσμια οικονομία για μια σειρά πρώτων υλών και ιδιαίτερα του πετρελαίου. Τα περιορισμένα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Κίνα, σε αντιδιαστολή με τις τεράστιες ανάγκες της, αποτελούν σημαντικό παράγοντα για τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής του Πεκίνου (Kennedy, 2010, σ.137) . Η Κίνα έχει καταφέρει να διατηρεί τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ της στο εντυπωσιακό ποσοστό του 10% τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, γεγονός που την κατατάσσει στις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες οικονομίες και έναν από τους πιο σημαντικούς οικονομικούς παίκτες παγκοσμίως: πρώτη σε εξαγωγές εμπορευμάτων, μεγαλύτερος κατασκευαστής παγκοσμίως, κυριότερος κάτοχος αποθεμάτων ξένου συναλλάγματος, δεύτερος μεγαλύτερος εισαγωγέας και δεύτερο μεγαλύτερο κράτος υποδοχής άμεσων ξένων επενδύσεων (Sun - Zoubir, 2015).

Οι ενεργειακές ανάγκες αυξάνονται ταχύτερα στην Κίνα από οποιαδήποτε άλλη χώρα. Το World Energy Outlook του 2012 αναφέρει ότι η Κίνα προβλέπεται να αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 30% της συνολικής αύξησης της παγκόσμιας ενεργειακής ζήτησης το 2035, καθιστώντας την χώρα, όπως το εξέφρασε ο Afshin Molavi (2011), ένα «ενεργειακό panda». Αυτή η αυξανόμενη εξάρτηση από την εισαγόμενη ενέργεια έχει αυξήσει την ανησυχία σχετικά με την ευπάθεια της κινεζικής οικονομίας σε πιθανές διακοπές εφοδιασμού ή την εκτίναξη των τιμών, που μπορεί να οφείλεται σε επιθέσεις πειρατείας, τρομοκρατία, εμπάργκο (Ziegler, 2006).

Η Μέση Ανατολή με το άφθονο πετρέλαιο και τις αναξιοποίητες αναδυόμενες αγορές κίνησης, όπως ήταν αναμενόμενο, πολύ γρήγορα το ενδιαφέρον της Κίνας. Καθώς λοιπόν το επίκεντρο της εξωτερικής της πολιτικής την τελευταία εικοσαετία αποτελεί κυρίως η ενέργεια, η κινεζική εμπλοκή στην Μέση Ανατολή έχει επεκταθεί οικονομικά, πολιτικά και στρατηγικά και η περιοχή έχει γίνει ο κατεξοχήν στίβος των προσπαθειών του Πεκίνου να διασφαλίσει την εκμετάλλευση των πόρων

υδρογονάνθρακα. Παράλληλα, η Μέση Ανατολή προσφέρει στην Κίνα νέες αγορές για να επεκτείνει τις εξαγωγές της, ενισχύοντας έτσι το διμερές εμπόριο με την περιοχή. Η επέκταση της μεταξύ τους συνεργασίας έχει οδηγήσει Κίνα και Μέση Ανατολή σε ένα σημαντικό βαθμό αλληλεξάρτησης και καθιστά απαραίτητη τη μια για την άλλη, για την οικονομική ευημερία και των δύο.

Για να κατανοήσουμε τη στάση της Κίνας στη Μέση Ανατολή, είναι απαραίτητο πρώτα να κατανοήσουμε την ιστορική και ιδεολογική βάση της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής. Ένα από τα πιο ευρέως χρησιμοποιούμενα μοντέλα για την κατανόηση της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής είναι οι «πέντε αρχές ειρηνικής συνύπαρξης». Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1954, σε μια συμφωνία μεταξύ Κίνας- Ινδίας, στην προσπάθεια της Κομμουνιστικής Κυβέρνησης της Κίνας να προσεγγίσει τα μη-κομμουνιστικά κράτη της Ασίας. Οι πέντε αρχές ειρηνικής συνύπαρξης περιλαμβάνουν: τον αμοιβαίο σεβασμό της εθνικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας, την αμοιβαία μη επίθεση και μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων χωρών, την ισότητα, το αμοιβαίο όφελος, την ειρηνική συνύπαρξη (Nathan, 2009). Η επιμονή της Κίνας στην μη-επέμβαση βασίζεται σε μεγάλο βαθμό και στο δικό της φόβο, ότι επιτρέποντας τέτοιες ενέργειες, μπορεί να βρεθεί και η ίδια σε κίνδυνο στο μέλλον, αφού έχει συχνά δεχθεί διεθνείς επικρίσεις για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για το χειρισμό των μειονοτήτων στην επικράτεια της (HRW, 2014).

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε την πορεία των σχέσεων Κίνας-Μέσης Ανατολής, τη μορφή που πήραν και τους παράγοντες που επηρέασαν τη διαμόρφωσή τους, κάνοντας μια αναδρομή από το 1957 μέχρι σήμερα, εξετάζοντας συγκεκριμένα παραδείγματα χωρών. Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά το κύμα των αντικυβερνητικών εξεγέρσεων που ξεκίνησε στην Τυνησία τον Δεκέμβριο του 2010, για να εξαπλωθεί ταχύτατα στα περισσότερα αραβικά κράτη. Η επονομαζόμενη «Αραβική Άνοιξη» διαμόρφωσε ένα νέο πολιτικό καθεστώς στην Μέση Ανατολή και τον Μουσουλμανικό κόσμο και φυσικά διαφοροποίησε πολιτικές ηγεσίες και εθνικές πολιτικές, θέτοντας νέα πλαίσια και δεδομένα στις σχέσεις με τις άλλες χώρες. Σκοπός της εργασίας είναι να εντοπίσει τα νέα δεδομένα που προέκυψαν μετά τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης και τις νέες προκλήσεις για την Κίνα. Η ισορροπία δυνάμεων γίνεται πλέον πιο περίπλοκη και οι περιφερειακοί και

διαπεριφερειακοί παίκτες καλούνται να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες. Όπως γίνεται αντιληπτό μέσα από την εργασία, οι προκλήσεις της νέας τάξης πραγμάτων ανοίγουν έναν καινούριο δρόμο για την Κίνα και δημιουργούν την ανάγκη να επαναπροσδιορίσει τόσο τον εαυτό της όσο και τις σχέσεις της με τις νέες κυβερνήσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Οι μεταρρυθμίσεις εντός των συνόρων της Κίνας και οι εν εξελίξει ζυμώσεις που διαδραματίζονται στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αναμένεται να καθορίσουν τις νέες προοπτικές στις μεταξύ τους σχέσεις.

2. Μεθοδολογία

Για την καλύτερη μελέτη, κρίθηκε σκόπιμο να εξετάσουμε το θέμα με βάση δύο θεωρητικές προσεγγίσεις των Διεθνών Σχέσεων: τη θεωρία του Νεοφιλελευθερισμού και αυτή του Νεορεαλισμού. Όσον αφορά τον Νεοφιλελευθερισμό επικεντρωνόμαστε στις θεωρίες της Σύνθετης Αλληλεξάρτησης και του Θεσμικού Φιλελευθερισμού, όπως έχουν εκφραστεί κυρίως από τους Keohane και Nye, ενώ ταυτόχρονα εξετάζονται συγκεκριμένα παραδείγματα από τις σχέσεις Κίνας και Μέσης Ανατολής.

Στην συνέχεια αντιπαρατίθενται τα επιχειρήματα του Νεορεαλισμού, όπως έχουν διατυπωθεί κυρίως από τους Waltz και Mearsheimer και εντοπίζεται η στροφή της Κίνας προς μια πιο πραγματιστική διπλωματία στη χάραξη της εξωτερικής της πολιτικής. Οι δύο παραπάνω θεωρίες χρησιμοποιούνται συνδυαστικά και σημειώνονται οι περιπτώσεις στις οποίες η Κίνα συνδυάζει την Ήπια Δύναμη και την Σκληρή Δύναμη στις σχέσεις της με τις χώρες της Μέσης Ανατολής.

Η σύντομη ιστορική αναδρομή που ακολουθεί στο τέταρτο κεφάλαιο, κρίθηκε απαραίτητη ώστε να καταδειχθεί η διαφοροποίηση της Κίνας και ο σταδιακός μετασχηματισμός της εξωτερικής της πολιτικής και των σχέσεών της με τα υπόλοιπα κράτη. Συγκεκριμένα, εξετάζεται η περίοδος από το 1957 οπότε ο βασικός άξονας των σχέσεων της είναι ιδεολογικός και γεωπολιτικός και, στην συνέχεια, η στροφή της προς τον πραγματισμό με εστίαση κυρίως στα οικονομικά και ενεργειακά συμφέροντα.

Κατόπιν γίνεται εκτενέστερη αναφορά σε πτυχές - κυρίως αυτές που αφορούν τον ενεργειακό τομέα- των σχέσεων της Κίνας με τρεις από τις πιο σημαντικές χώρες της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα του Περσικού Κόλπου. Οι χώρες αυτές είναι η Σαουδική Αραβία, το Ιράκ και το Ιράν.

Η επιλογή των εξεταζόμενων χωρών βασίστηκε στα εξής κριτήρια. Και οι τρεις συγκαταλέγονται στις 10 πλουσιότερες στον κόσμο σε αποθέματα υδρογονανθράκων. Παρότι όμορες, με το ίδιο γεωπολιτικό ενδιαφέρον και με κοινά συμφέροντα, παρουσιάζουν ουσιαστικές μεταξύ τους διαφορές, σε πολιτικό,

κοινωνικό και θρησκευτικό επίπεδο, κάτι που καθορίζει και τις σχέσεις τους με τον υπόλοιπο κόσμο. Η Σαουδική Αραβία, παραδοσιακός εταίρος των Η.Π.Α. στην περιοχή, διαμορφώνει συχνά τις διεθνείς τιμές του πετρελαίου, ενώ μέσω της θρησκείας επηρεάζει αποφασιστικά μεγάλο μέρος του μουσουλμανικού κόσμου. Το Ιράκ, στις συνθήκες που προέκυψαν μετά τον πόλεμο, φιλοδοξεί υπό την νέα ηγεσία του να αποκαταστήσει την προπολεμική ευρωστία και φυσικά αποτελεί ένα πολλά υποσχόμενο πεδίο δράσης στους τομείς παραγωγής και εκμετάλλευσης ενέργειας. Το Ιράν, τέλος, σε αντιπαράθεση με τη Δύση από την οποία θεωρείται «παραβατικό κράτος», υφίσταται τον διεθνή αποκλεισμό και είναι πρόθυμο για συνεργασίες που θα διατηρήσουν την κυριαρχική, οικονομική και πολιτική του οντότητα, φιλοδοξώντας ταυτόχρονα να αποτελέσει έναν κεντρικό ενεργειακό παίκτη στη σκακιέρα.

Το πέμπτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας επικεντρώνεται στην «Αραβική Άνοιξη» και τις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην Μέση Ανατολή και τον Μουσουλμανικό κόσμο την τελευταία πενταετία. Υπό τις συνθήκες αυτές η Κίνα αναγκάστηκε να επανεξετάσει τις πολιτικές της και να δημιουργήσει λειτουργικές συνθήκες για την απρόσκοπτη συνεργασία της με τις νέες ηγεσίες. Οι προοπτικές και οι προκλήσεις από τη νέα αυτή τάξη πραγμάτων στην περιφέρεια αναλύονται στη συνέχεια και οδηγούν σε συμπεράσματα για το μέλλον των μεταξύ τους σχέσεων.

Οι ΗΠΑ εξετάζονται ως τρίγωνο στις περισσότερες μελέτες διεθνών σχέσεων στην ανάλυση των σχέσεων Κίνας- Μέσης Ανατολής, ωστόσο στην εργασία θα επιχειρήσουμε να τις εξετάσουμε ως ανεξάρτητη μεταβλητή στη σχέση της Κίνας και των εξεταζόμενων χωρών, επιχειρώντας να επικεντρωθούμε στοχευμένα στο ρόλο της Κίνας ως περιφερειακή δύναμη στην περιοχή και δεδομένης της πρόσφατης στροφής του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ από τη Μέση Ανατολή προς τον Ειρηνικό.

3. Θεωρητική Προσέγγιση

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, η περίπτωση της Κίνας θα εξεταστεί μέσα από δύο θεωρητικές προσεγγίσεις των Διεθνών Σχέσεων: τον Νεοφιλελευθερισμό και τον Νεορεαλισμό.

3.1. Νεοφιλελευθερισμός

Κατά τη διάρκεια της ιστορίας, τα κράτη επιδίωκαν να αυξήσουν την ισχύ τους, κατά βάση με στρατιωτικά μέσα και εδαφική επέκταση. Στον σύγχρονο όμως κόσμο, για τα κράτη με ανεπτυγμένη βιομηχανία, η οικονομική ανάπτυξη και το εξωτερικό εμπόριο αποτελούν πιο αποτελεσματικά και λιγότερο δαπανηρά μέσα, για να αποκτήσουν ευημερία και πρωταγωνιστικό ρόλο στις εξελίξεις (Jackson - Sorensen, 2006, σ.173). Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έχει κάνει λιγότερο επιτακτική και ελκυστική την παραδοσιακή πολιτικο-στρατιωτική στρατηγική και ως εκ τούτου, η επιλογή του «κράτους-εμπόρου» είναι ολοένα προτιμότερη, ακόμα και από τις μεγάλες χώρες. (ibid, σ.174).

Σε έναν κόσμο που βασίζεται στην οικονομική αλληλεξάρτηση, η συνεργασία είναι απαραίτητη. Για να συνεργαστούν τα κράτη μεταξύ τους πρέπει να ξεπεράσουν μια σειρά συλλογικών προβλημάτων όπως είναι το κόστος των συναλλαγών, η ασύμμετρη πληροφόρηση, η ασυμμετρία στις προδιαγραφές και η έλλειψη συντονισμού. (Dunne 2007, σ.111)

Τα σύνορα των κρατών δεν αποτελούν πλέον φραγμούς στην αλληλεπίδραση και τη διεθνή συνεργασία. Τα κοινά οικονομικά συμφέροντα δημιουργούν αυξημένη ζήτηση για διεθνείς θεσμούς και κανόνες (Mitrany, 1975). Η διαδικασία αυτή, της «ενοποίησης» κάτω από μιαν αρχή στην οποία παραχωρούνται εξουσίες από τα κράτη, συνδέεται σύμφωνα με τον Haas(1958) με την έννοια της διάχυσης (spillover),

όπου η εντατική συνεργασία σε έναν τομέα συντελεί στην συνεργασία και σε άλλους τομείς (Jackson - Sorensen, 2006, σ.176).

3.1.1. Ο Φιλελευθερισμός της Αλληλεξάρτησης

«Η ενέργεια διαμορφώνει τα εθνικά συμφέροντα και τις διεθνείς σχέσεις. Επηρεάζει την πολιτική, την ανάπτυξη, τη διακυβέρνηση, καθώς και την ασφάλεια και τη σταθερότητα του περιβάλλοντος» (Donilon, 2013, σ.67).

Η αλληλεξάρτηση στην παγκόσμια πολιτική σκηνή αναφέρεται σε καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από αμοιβαίες επιδράσεις μεταξύ των χωρών και μεταξύ των φορέων σε διάφορες χώρες. Οι επιδράσεις αυτές συχνά προκύπτουν από τις διεθνείς συναλλαγές, από τις ροές κεφαλαίου, αγαθών και ανθρώπων πέρα από τα διεθνή όρια και όπου υπάρχουν αμοιβαίες (όχι απαραίτητα συμμετρικές) και με κόστος συναλλαγές, υπάρχει αλληλεξάρτηση (Keohane και Nye, 2011, σ.8). Η εξάρτηση από ξένους προμηθευτές έχει επιπτώσεις όχι μόνο για την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας, αλλά και για την κινεζική εξωτερική πολιτική (Goldman Sachs, 2012).

Σε συνθήκες σύνθετης αλληλεξάρτησης, οι υπερεθνικοί παίκτες στη διεθνή σκηνή αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, η στρατιωτική ισχύς αποτελεί λιγότερο εύχρηστο και αποτελεσματικό μέσο άσκησης πολιτικής και η ευημερία -αντί της ασφάλειας- μετατρέπεται σε πρωταρχικό στόχο των κρατών (Jackson - Sorensen, 2006, σ.180).

Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών είναι εντυπωσιακός: η ανάπτυξη έφτασε κατά μέσο όρο το 10% ετησίως, ποσοστό μεγαλύτερο από οποιαδήποτε άλλη συγκρίσιμη χώρα (World Bank, 2013, σ.80). Κατά συνέπεια, η Κίνα έχει καταστεί η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία παγκοσμίως (9,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2010), ο μεγαλύτερος εξαγωγέας (με παγκόσμιο μερίδιο αγοράς άνω του 10%) και αποτελεί μια όλο και πιο σημαντική κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας ανάπτυξης (ibid). Κατά τη διάρκεια του «κινεζικού οικονομικού θαύματος», περίπου 500 εκατομμύρια άνθρωποι εξήλθαν από την κατάσταση της φτώχειας. Για να επιτευχθεί αυτό, η κινεζική κυβέρνηση - η οποία έγινε καθαρός εισαγωγέας πετρελαίου για πρώτη φορά το 1993 - έπρεπε να

διασφαλίσει τις πηγές ενέργειας, και ως εκ τούτου να διατηρήσει τα εργοστάσια και την οικονομία στο σύνολό της σε λειτουργία και συνεχή επέκταση (Chen, 2011, σ.1) .

Μέχρι το 1993, η Κίνα ήταν αυτάρκης στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της. Μια δεκαετία αργότερα, είχε γίνει ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής και εισαγωγέας στον κόσμο του πετρελαίου, ακριβώς πίσω από τις Ηνωμένες Πολιτείες (Γράφημα 1), με καθημερινές εισαγωγές κοντά στα 5 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα, που αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 50% της ημερήσιας κατανάλωσης της. Το 2010, μια έκθεση του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας (International Energy Agency-IEA) ανακοίνωσε ότι η Κίνα έχει ξεπεράσει τις Ηνωμένες Πολιτείες και αποτελεί το μεγαλύτερο καταναλωτή ενέργειας παγκοσμίως (Γράφημα 2).

Το 2002, για να καλύψει την αυξανόμενη ζήτηση ενέργειας, που ξεπερνούσε κατά πολύ την εγχώρια παραγωγή (Γράφημα 3) και να αμβλύνει τον κίνδυνο που προέκυψε από την έλλειψη πετρελαϊκών πόρων, η Κίνα υιοθέτησε μια εξωστρεφή πολιτική (*zou chu qu*) ενθαρρύνοντας τις τρεις εθνικές εταιρείες πετρελαίου να εξασφαλίσουν τις ενεργειακές προμήθειες τους από το εξωτερικό, μέσω της αγοράς μετοχών στις αγορές του εξωτερικού (Lee, 2011, σ.147). Επομένως, οι εθνικές εταιρείες πετρελαίου της Κίνας στράφηκαν σε επενδύσεις με μακροχρόνιες συμβάσεις για την προμήθεια ενέργειας και σε αντίστοιχες υποδομές ως αντιστάθμισμα στις διαταραχές της προσφοράς και τις ταλαντεύσεις των τιμών και προχώρησαν σε προσφορές πάνω από την τρέχουσα αξία της αγοράς για συμβάσεις που αφορούν την αναζήτηση και εκμετάλλευση πετρελαϊκών κοιτασμάτων (Bubalo και Thirlwell, 2004). Σε συνδυασμό με την στροφή προς μια πιο εξωστρεφή πολιτική, επήλθε μια σημαντική αλλαγή στην κινεζική σκέψη σχετικά με την εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια, μια αποδοχή ότι καλείται να επιβιώσει μέσα σε έναν κόσμο σύνθετης αλληλεξάρτησης (Breslin, 2011, σ.64).

Ο Henry Kissinger, ο πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, έγραψε ότι η Μέση Ανατολή είναι ζωτικής στρατηγικής σημασίας χώρος, καθώς βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και επειδή παρέχει την ενέργεια από την οποία εξαρτάται μεγάλο μέρος της παγκόσμιας οικονομίας (Kissinger, 1979, σ.285).

Καθώς λοιπόν το ενδιαφέρον της Κίνας την τελευταία εικοσαετία στρέφεται κυρίως γύρω από την ενέργεια, από το 2002 και μετά η κινεζική εμπλοκή στην Μέση Ανατολή έχει επεκταθεί οικονομικά, πολιτικά και στρατηγικά και η περιοχή έχει γίνει

ο κατεξοχήν στίβος των προσπαθειών του Πεκίνου να διασφαλίσει αποτελεσματικά την ιδιοκτησία των πόρων υδρογονάνθρακα (Lin, 2013, σ.32), αντί να αναγκάζεται να στηρίζεται αποκλειστικά στις διεθνείς αγορές. Οι απαιτήσεις που τίθενται από την εξωστρεφή της πολιτική έχουν οδηγήσει την Κίνα σε μια πολύ βαθύτερη συνεργασία με τις χώρες παραγωγής ενέργειας της Μέσης Ανατολής: πράγματι, καμία περιοχή του κόσμου δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία για την χάραξη της κινεζικής ενεργειακής πολιτικής, όσο ο Περσικός Κόλπος (Leverett και Bader, 2005).

Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί πλέον ζωτικής σημασίας προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας (ibid, σ.6) και βασική προϋπόθεση για να επιτευχθεί ο στρατηγικός της στόχος για τον τετραπλασιασμό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στην περίοδο από το 2000 μέχρι το 2020(Liu, 2006, σ.1). Η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη εξακολουθεί να αποτελεί τον κύριο στόχο της κινεζικής ηγεσίας. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκει να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο του τεράστιου πληθυσμού της, να μειώσει την κοινωνική δυσαρέσκεια και να διατηρήσει τη νομιμότητα του καθεστώτος (Monroe, 2010, σ.7).

Η άλλη πλευρά του νομίσματος της σχέσης αλληλεξάρτησης είναι το αυξημένο ενδιαφέρον των κρατών του Κόλπου για την Κίνα και την κινεζική ζήτηση ειδικότερα. Ο πλούτος των χωρών και ειδικά το εμπόριο με χώρες με πολύ υψηλή ζήτηση, όπως η Κίνα, μπορεί να χρησιμεύσει ως ασπίδα για την διατήρηση της εξουσίας από τα καθεστώτα και την αποτροπή της προοπτικής οποιασδήποτε αλλαγής. Αποτελεί επομένως έναν ακόμη λόγο που τα κράτη του Κόλπου είναι τόσο πρόθυμα να οικοδομήσουν στενότερους οικονομικούς και εμπορικούς δεσμούς με τις αναδυόμενες παγκόσμιες δυνάμεις. Η Κίνα έχει να προσφέρει μια τεράστια αγορά για τις εξαγωγές πετρελαίου και με τη ζήτηση από τον υπόλοιπο κόσμο να έχει μειωθεί μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, η προσοχή έχει επικεντρωθεί στην εξασφάλιση της πρόσβασης στην κινεζική αγορά, την ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά ενέργειας στον κόσμο (Nixon Center, 2010).

Πέρα από τον τομέα της ενέργειας, το διμερές εμπόριο μεταξύ Κίνας - Μέσης Ανατολής αποδεικνύεται επίσης σημαντικό: η αναζήτηση της Κίνας για νέες αγορές αφορά τόσο τα αγαθά, όσο και τις υπηρεσίες. Οι σημαντικότεροι εξαγωγικοί τομείς της Κίνας στη Μέση Ανατολή είναι οι τομείς των κατασκευών, των τηλεπικοινωνιών και των χρηματοοικονομικών. Ο βασιλιάς Abdullah της Σαουδικής Αραβίας, ο οποίος γνωρίζει πάρα πολύ καλά την εξάρτηση του καθεστώτος του από τους εμπορικούς

δεσμούς με την Κίνα, όχι μόνο έχει ενισχύσει τη Σινο-Σαουδαραβική συνεργασία, αλλά την έχει ορίσει και ως το κορυφαίο επίτευγμα της εξωτερικής του πολιτικής: το 2005 επισφράγισε επίσημα τη σχέση αυτή, αφού η πρώτη του επίσκεψη ως βασιλέα έγινε στην Κίνα (Olimat, 2013, σ.75). Η συνεργασία έχει επεκτείνει τον συντονισμό σε θέματα ασφάλειας, εμπορίου και των πετρελαϊκών συμφερόντων πέρα από τις προσδοκίες: πέντε σημαντικές συμφωνίες για την ενεργειακή συνεργασία υπεγράφησαν από τις δύο χώρες τον Ιανουάριο του 2006 (ibid). Ο Κινέζος Πρόεδρος, Hu Jintao, υποστήριξε ότι η συνεργασία αυτή θα «γράφει ένα νέο κεφάλαιο ... μεταξύ της Κίνας και της Σαουδικής Αραβίας στο νέο αιώνα» (Yetiv και Lu, 2007, σ.205). Οι διμερείς αυτές εμπορικές συμφωνίες σταθεροποιούν το ρόλο του Ριάντ ως κορυφαίου προμηθευτή πετρελαίου της Κίνας και δίνουν σαφή αίσθηση της αλληλεξάρτησης μεταξύ των δύο χωρών (ibid.).

Ενώ το πετρέλαιο σίγουρα θα συνεχίσει να είναι η πιο κεντρική πτυχή των σχέσεων της Κίνας με τη Μέση Ανατολή (Nixon Centre, 2010), τα μεγέθη των διμερών εμπορικών συναλλαγών, όπως αυτή που αναφέρθηκε παραπάνω, έχουν εκτιναχθεί στα ύψη: οι εμπορικές δραστηριότητες της Κίνας στρέφονται κατά προτεραιότητα σε αγορές της Μέσης Ανατολής για εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (Chen, 2011, σ.5). Η Κίνα αποτελεί τον κύρια πηγή των εισαγωγών της περιοχής, με τα κράτη του Κόλπου να έχουν γίνει σημαντικοί καταναλωτές των κινεζικών βιομηχανικών αγαθών, οχημάτων και υπηρεσιών (Alterman, 2009). Από το 2000, οι κινεζικές εξαγωγές προς τη Μέση Ανατολή έχουν αυξηθεί κατά 7% και πλέον, ενώ οι εισαγωγές της από την περιοχή έχουν αυξηθεί κατά πέντε φορές (Chen, 2011 σ.5). Συγχρόνως, οι εξαγωγές της Μέσης Ανατολής στην Κίνα έχουν αυξηθεί κατά περίπου 25% (ibid).

Στο διμερές εμπόριο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (HAE) αποτελούν τον πιο σημαντικό εταίρο της Κίνας στη Μέση Ανατολή: από το 2010, πάνω από 1.000 κινεζικές επιχειρήσεις δρουν στα HAE (Alterman, 2009, σ.64). Μέχρι το 2009, το επίπεδο των επενδύσεων στον τομέα των κατασκευαστικών υπηρεσιών στη Μέση Ανατολή είχε ανέλθει σε 24,4 δις δολάρια, με 3,6 δις από αυτά για επενδύσεις στη Σαουδική Αραβία, και 2,1 δις στο Ιράν (Shambaugh, 2012, σ.325). Η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος ξένος επενδυτής στο Ιράκ και το Ιράν, έχοντας χρηματοδοτήσει μια σειρά από μεγάλα έργα υποδομών σε όλη την περιοχή (Chen, 2011 σ.1).

Παράλληλα, έχει επίσης προχωρήσει σε τεράστιες επενδύσεις στον τομέα των κατασκευών, στις τηλεπικοινωνίες, στη γεωργία και στη βιομηχανία της Αιγύπτου. Η Αίγυπτος αποτέλεσε, λόγω της καίριας στρατηγικής της θέσης, το πρώτο κράτος της Μέσης Ανατολής με το οποίο η Κίνα συνήψε διπλωματικές σχέσεις. Επεδίωξε στενούς δεσμούς με το καθεστώς Mubarak και από το 1999, όταν εγκαίνιασε την πρώτη στρατηγική συνεργασία με την Αίγυπτο, μέχρι και το 2009, το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών δεκαπλασιάστηκε (Kandil, 2012, σ.2). Το Πεκίνο επιζητεί συμφωνίες που θα ενισχύσουν την άμεση πρόσβαση της Κίνας στις αιγυπτιακές λιμενικές εγκαταστάσεις κατά μήκος της Διώρυγας του Σουέζ (Lin, 2013, σ.42). Επιπλέον, από το 1992 και μετά, οπότε η Κίνα συνήψε διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ, η αξία του διμερούς εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών έχει αυξηθεί σε σχεδόν 10 δις δολάρια (The Economist, 11 Μαΐου 2013). Στο σύνολό τους τα κράτη που ανήκουν στο Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου (GCC) (Κουβέιτ, Μπαχρέιν, Κατάρ, Ιράκ, Ομάν, Σ. Αραβία, ΗΑΕ) αύξησαν τον όγκο του εμπορίου με την Κίνα σε 68 δις δολάρια το 2009, με αμοιβαίο στόχο την επίτευξη εμπορίου ύψους 100 δις δολαρίων από το 2010 (ibid).

Μέσα σε κάποιες από τις στρατηγικές συνεργασίες της Κίνας στη Μέση Ανατολή, έχει ενσωματωθεί επίσης και η πρόβλεψη για ειδικές οικονομικές ζώνες. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της στρατηγικής εταιρικής σχέσης με την Τουρκία, οι ηγέτες των δύο χωρών δήλωσαν ότι από το 2010 και μετά το μεταξύ τους εμπόριο θα διεξάγεται στα δικά τους νομίσματα (Parkinson, 2010). Η Τουρκία ανακοίνωσε ακόμη οκτώ εμπορικές συμφωνίες με την Κίνα και οι δύο χώρες δεσμεύτηκαν από κοινού να τριπλασιάσουν το μεταξύ τους εμπόριο στα 50 δις δολάρια μέσα σε πέντε χρόνια και στα 100 δις μέχρι το 2020. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο Tayyip Erdogan, οι οκτώ νέες εμπορικές συμφωνίες περιλαμβάνουν συμφωνίες για την ενέργεια και τις υποδομές, όπως οι σημαντικές κινεζικές επενδύσεις σε δύο σιδηροδρομικά δίκτυα υψηλής ταχύτητας (ibid).

3.1.2. Θεσμικός Φιλελευθερισμός

Για να επιτύχουν τη συνεργασία, τα κράτη πρέπει να ξεπεράσουν μια σειρά θεμάτων που συνδέονται με τη συλλογική δράση. Σύμφωνα με τους θεσμικούς φιλελευθέρους, οι διεθνείς θεσμοί αποτελούν ένα σύνολο διεθνών κανόνων και ρυθμίσεων που ορίζουν το εθνικό πλαίσιο δράσης σε τομείς κοινού συμφέροντος και συνδράμουν στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών (Jackson-Sorensen, 2006, σ.181). Οι διεθνείς θεσμοί βοηθούν τους δρώντες να περιορίζουν τις ολέθριες συνέπειες της αναρχίας (Jervis, 1999) και, όπως εξηγεί ο Keohane (1984, σ.67), αν και η οικοδόμηση θεσμών μπορεί να είναι πιο δύσκολη όταν πρόκειται για θέματα ασφάλειας, είναι εξίσου σημαντική εάν πρόκειται να επιτευχθεί συνεργασία. Οι οπαδοί το θεσμικού φιλελευθερισμού πιστεύουν ότι, αν λείψουν τα θεσμικά όργανα, η συνεργασία θα είναι αρκετά δυσκολότερη από ό,τι εάν οι διεθνείς θεσμοί διατηρηθούν και ενισχυθούν (ibid). Και, ενώ μπορεί να διαφέρουν στη σύνθεση και το μέγεθος, τα όργανα αυτά μπορούν να επιλύσουν τα προβλήματα που αφορούν στη συλλογική δράση και επιτρέπουν στα κράτη-μέλη να καταλήξουν σε αμοιβαία επιθυμητά αποτελέσματα (Stein, 2008). Σε αυτό το πλαίσιο, περιφερειακές ενώσεις και οργανισμοί αποτελούν πλέον εξέχοντες παράγοντες στις παγκόσμιες υποθέσεις.

Η Κίνα έχει ακολουθήσει μια ενεργητική στρατηγική περιφερειακής εμπλοκής, συμπεριλαμβανομένης της διαπραγμάτευσης συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου, όπου αυτό είναι εφικτό (Summers, 2013, σ.4). Το Πεκίνο έχει ενταχθεί και έχει γίνει πολύ πιο ενεργό μέλος στους υπάρχοντες πολυμερείς οργανισμούς, ενώ επιδιώκει και την ένταξη της σε νέους ως ιδρυτικό μέλος (Monroe, 2010, σ.1). Τόσο οι επίσημοι διακυβερνητικοί, όσο και οι διεθνείς μη-κρατικοί οργανισμοί είναι οντότητες με συγκεκριμένο σκοπό, ικανές να ελέγχουν τη δράση των κρατών και να αντιδρούν αναλόγως (Keohane, 1989, σ.3-4).

Οι αυξανόμενοι οικονομικοί δεσμοί της Κίνας με τα κράτη που ανήκουν στο Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου (Gulf Cooperation Council-GCC) έχουν οδηγήσει με τη σειρά τους σε αύξηση των θεσμικών σχέσεων: μια συμφωνία για την οικονομική, εμπορική, επενδυτική και τεχνολογική συνεργασία μεταξύ των δύο μερών υπεγράφη το 2004 (Nixon Center, 2010, σ.8). Επιπλέον, στις 30 Ιανουαρίου

2004, η Κίνα και οι χώρες του GCC ίδρυσαν το Σινο-Αραβικό Φόρουμ Συνεργασίας, με την Κίνα να δηλώνει: *«Η Κίνα και οι αραβικές χώρες θα πρέπει να γίνουν εταίροι στην κοινή ανάπτυξη μέσω της εμβάθυνσης της οικονομικής συνεργασίας και εταίροι στην διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, μέσω της ενίσχυσης του συντονισμού σε ένα ευρύ φάσμα των διεθνών υποθέσεων»* (Yetiv - Lu, 2007, σ. 202).

Το Σινο-Αραβικό Φόρουμ Συνεργασίας είναι κατά κύριο λόγο, ένα πολυμερές οικονομικό φόρουμ, περιλαμβάνει όμως και θέματα που αφορούν την πολιτική, τον πολιτισμό, τη γεωργία, και θέματα ασφάλειας χαμηλού επιπέδου (Weillie, 2010). Το Φόρουμ Συνεργασίας έχει επιπλέον επιτύχει να ελαχιστοποιήσει τις πιθανές επικρίσεις από τα κράτη της Μέσης Ανατολής για τη στάση της Κίνας. Για παράδειγμα, μετά την αποτυχία να εξασφαλίσουν κινεζικές επενδύσεις, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα εξέφρασαν αντιρρήσεις για την στάση της στην Ταϊβάν. Μετά τη δημιουργία του Φόρουμ ωστόσο, οι περισσότερες αραβικές χώρες έχουν πάψει να αναφέρονται σε ζητήματα που αφορούν την Ταϊβάν, ή το Θιβέτ (Weillie, 2010). Το Φόρουμ εγκαθίδρυσε επίσης μια ζώνη ελεύθερων συναλλαγών τον Ιανουάριο του 2006, με σκοπό να διευκολύνει τις αμοιβαίες επενδύσεις και να οδηγήσει σε μεγαλύτερη οικονομική ολοκλήρωση μεταξύ της Κίνας και του μπλοκ των χωρών του Κόλπου (Yetiv - Lu, 2007, σ.205).

Μια σειρά από άλλα όργανα έχουν επίσης συσταθεί προκειμένου να διευκολυνθεί η συνεργασία στην περιοχή. Σ' αυτά περιλαμβάνονται το Αραβικό Επιμελητήριο Εμπορίου και Βιομηχανίας, το οποίο προωθεί τις Σινο-Αραβικές εμπορικές σχέσεις στην Κίνα και όλο τον αραβικό κόσμο, το Συμβούλιο Συνεργασίας Κίνας-Κόλπου, το οποίο συντονίζει τα θέματα εμπορίου και ενέργειας, το Σαουδο-Κινεζικό Συμβούλιο Επιχειρήσεων, το οποίο προωθεί τις διμερείς σχέσεις Σαουδικής Αραβίας- Κίνας σε θέματα εμπορίου, ενέργειας και πετροχημικών, το Σινο-Ισραηλινό Φόρουμ Επιχειρήσεων και η Μικτή Επιτροπή Εμπορίου και Οικονομίας, τα οποία έχουν ως σκοπό την προώθηση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ του Ισραήλ και της Κίνας, το Σινο-Τουρκικό Φόρουμ Οικονομικής Συνεργασίας, για την ενίσχυση της σινο-τουρκικής συνεργασίας, η Επενδυτική Εταιρεία Κουβέιτ-Κίνας, που ιδρύθηκε το 2005 και το Φόρουμ Συνεργασίας Κίνας-Αφρικής το οποίο όμως περιλαμβάνει αραβικά κράτη στη Βόρεια και Ανατολική Αφρική, όπως το Μαρόκο, την Αλγερία, την Τυνησία, τη Λιβύη, το Σουδάν και την Αίγυπτο (Olimat, 2013, σ.57). Κατά την πρώτη συνεδρίαση του τελευταίου αυτού Φόρουμ, οι συμμετέχοντες

υπέγραψαν την Διακήρυξη του Πεκίνου, η οποία καλεί όλα τα μέλη να προωθήσουν τη συνεργασία στους τομείς του εμπορίου, των χρηματοοικονομικών και των επενδύσεων (ibid).

3.2. Νεορεαλισμός

Αφετηρία του Νεορεαλισμού είναι η ύπαρξη ανεξαρτήτων κρατών που υφίστανται και λειτουργούν εντός ενός συστήματος διεθνούς αναρχίας. (Jackson - Sorensen, 2006, σ.132). Τα κράτη ή οι κυβερνήσεις είναι οι μοναδικοί ή οι κύριοι πρωταγωνιστές στη διεθνή σκηνή (Ηρακλείδης, κ.α., 2009, σ.23). Οι μεταβολές στο διεθνές πεδίο συμπίπτουν με την άνοδο και την πτώση των μεγάλων δυνάμεων και την επακόλουθη αλλαγή στην ισορροπία δυνάμεων (ibid, σ.134). Για τους κλασικούς νέο-ρεαλιστές, το εθνικό συμφέρον αποτελεί το βασικό οδηγό για τη χάραξη μια υπεύθυνης εξωτερικής πολιτικής, ή όπως ισχυρίζεται ο Waltz (2000), το εθνικό συμφέρον φαίνεται να λειτουργεί ως ένας αυτόματος πιλότος που υποδεικνύει στους ηγέτες πότε και πώς να κινηθούν (ibid, σ.138). Τα κράτη επιδιώκουν να συγκεντρώνουν ισχύ, είτε ως αυτοσκοπό, είτε ως μέσον για να προωθήσουν άλλες επιδιώξεις τους. Η ισχύς μεταφράζεται σε επιρροή που εξασφαλίζει το εθνικό συμφέρον (Ηρακλείδης, κ.α., 2009, σ.24). Τα κράτη δεν μπορούν ποτέ να είναι βέβαια για τις προθέσεις των άλλων κρατών, αφού σε αντίθεση με τη στρατιωτική δύναμη, οι προθέσεις είναι εύκολο να αλλάξουν και δεν μπορούν να επιβεβαιωθούν εμπειρικά, γι' αυτό και η συνεργασία μεταξύ κρατών δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική (Dunne κ.α. 2007, σ.73).

Σύμφωνα με τον Mearsheimer (1995, σ.85) ο θεσμικός φιλελευθερισμός δεν αποτελεί εναλλακτική στον ρεαλισμό, γιατί δεν είναι δυνατόν, ακόμη και για τις φιλελεύθερες δημοκρατίες να ξεπεράσουν την αναρχία. Παρ' όλο που τα κράτη συνεργάζονται μέσω των διεθνών θεσμών, εξακολουθούν να το πράττουν αποκλειστικά στη βάση της εξυπηρέτησης των συμφερόντων τους. Μέσω των κρατών προωθούνται, τροποποιούνται ή αποκλείονται οι πρωτοβουλίες των διακυβερνητικών

ή μη κυβερνητικών διεθνών οργανισμών που θέλουν να αναπτύξουν διεθνή πολιτική δράση (ibid.). *«Οι ισχυροί επικρατούν πάντα στις διεθνείς σχέσεις. Οι θεσμοί δεν είναι τίποτα παραπάνω από μια σκηνή, όπου διαδραματίζεται ένα παιχνίδι ισχύος»* (Mearsheimer, 1995b, σ.340).

Οι διεθνείς θεσμοί έχουν δημιουργηθεί και συνεχίζουν να διατηρούνται από τα ισχυρότερα κράτη με σκοπό αυτά να εξυπηρετούν τα συμφέροντά τους. Υπό αυτήν την έννοια, ο ρεαλισμός αποκαλύπτει τι κρύβει η θεωρία του θεσμικού φιλελευθερισμού: ότι οι διεθνείς θεσμοί έχουν κατασκευαστεί για να εξυπηρετούν πρωτίστως τα εθνικά και όχι τα διεθνή συμφέροντα (Waltz, 2000, σ.16). Είναι ωστόσο ευρέως αποδεκτό ότι οι διεθνείς θεσμοί, αν και υποτίθεται ότι έχουν ως σκοπό να διευκολύνουν την διεθνή συνεργασία στις περιπτώσεις που οι χώρες έχουν κοινό συμφέρον γι' αυτήν, δεν μπορούν να αναγκάσουν τα κράτη να συμπεριφέρονται με τρόπους που έρχονται σε αντίθεση με τα εθνικά τους, εγωϊστικά συμφέροντα (Waltz, 1998, σ. 39-40). Οι συμμαχίες είναι μόνο προσωρινοί *«εικονικοί γάμοι»*, όπου ένας σημερινός σύμμαχος μπορεί να είναι ο αυριανός εχθρός και ο σημερινός εχθρός θα μπορούσε να είναι αυριανός σύμμαχος (Mearsheimer, 1995, σ.7). Επιπλέον, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι τα σχετικά ανεξάρτητα κράτη είναι σε ισχυρότερη θέση από ό,τι τα σχετικά εξαρτημένα (Waltz, 2000, σ.15).

Ακόμα και ο Keohane (1989, σ.3), βασικός εκπρόσωπος του θεσμικού φιλελευθερισμού, παραδέχεται ότι όπου υπάρχει ανυπαρξία κοινών συμφερόντων, τα κράτη θα τείνουν προς τον ανταγωνισμό, την ανησυχία και τον φόβο και υπό αυτές τις συνθήκες οι θεσμοί δεν έχουν να συνεισφέρουν πολλά. Οι διεθνείς θεσμοί συχνά γίνονται αντιληπτοί ως μια ήπια, διπλωματική, ακόμη και ιδεαλιστική δύναμη στα χέρια των κρατών, ωστόσο στην πραγματικότητα είναι αυτοί που αντικατοπτρίζουν πάντοτε τις ενέργειες των ισχυρών. Ο Stephen Krasner (1991) υποστηρίζει ότι όταν υπάρχει ένα σύνολο αποδεκτών αποτελεσμάτων, οι μεγάλες δυνάμεις χρησιμοποιούν τη διαπραγματευτική τους δύναμη για να επιτύχουν τα επιθυμητά αυτά αποτελέσματα. Αυτή η σκληρή πραγματικότητα των θεσμών έχει χαρακτηριστεί από τον Arthur Stein (2008, σ.210) ως *«ο συντονισμός υπέρ των ισχυρών»* (co-ordination for the powerful).

Σύμφωνα με τη ρεαλιστική προσέγγιση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ρωσία, η Γερμανία, η Βρετανία, κλπ, θα συνεχίσουν να διεκδικούν κεντρικό ρόλο στη διεθνή πολιτική, όπως δεν υπάρχει και αμφιβολία ότι οι

λαοί θα συνεχίζουν να βασίζονται σε αυτά τα κράτη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, καθώς δεν υπάρχει κανείς άλλος που να προσφέρει αυτή τη θεμελιώδη υπηρεσία (Jackson - Sorensen, 2006, σ.156).

Η Κίνα έχει σε ορισμένες περιπτώσεις επωφεληθεί από τη θέση της ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, προκειμένου να εξασφαλίσει προνομιακή μεταχείριση και να εδραιώσει τους δεσμούς της με τη Μέση Ανατολή, κυρίως με τη χρήση του βέτο με σκοπό να αποφευχθούν, ή να μειωθούν, οι κυρώσεις για τα κράτη που κατηγορούνται για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παράνομα πυρηνικά προγράμματα, όπως το Ιράν (Lin, 2013, σ.34). Αυτό είναι απλό *Realpolitik* και σχέσεις ισχύος σε ενεργεία: όπως το έθεσε ο Mearsheimer, «*όποια και αν είναι τα ηθικά ζητήματα, υπάρχει το θέμα της ισχύος που δεν μπορεί να εκφραστεί με όρους ηθικής*» (Kaplan, 2012).

«Ορίζω την ισχύ με στρατιωτικούς όρους, διότι ο επιθετικός ρεαλισμός τονίζει ότι η ισχύς είναι ο τελικός λόγος της διεθνούς πολιτικής» (Mearsheimer, 2003, σ.60). Με την συνεχή οικονομική άνοδο, η Κίνα τα τελευταία χρόνια έχει πράγματι εξελιχθεί σε στρατιωτική υπερδύναμη. Είναι αδύνατο να αγνοήσει κανείς τη διεύρυνση των στρατιωτικών της δυνάμεων. Οι αμυντικές της δαπάνες φθάνουν κατά μέσο όρο το 12,1% του ΑΕΠ κάθε χρόνο από το 1989. Σύμφωνα με μια προσέγγιση επιθετικού ρεαλισμού, θα ήταν αναμενόμενο η Κίνα να προσπαθήσει να εξασφαλίσει την περιφερειακή της ηγεμονία στην Ασία έναντι των γειτονικών δυνάμεων, όπως η Ρωσία και η Ιαπωνία, και να επιδιώξει την απομάκρυνση των αμερικανικών δυνάμεων από την περιοχή, ώστε να εξαλείψει κάθε πιθανή απειλή εναντίον της (Dunne, κ.α. 2007, σ. 83).

Ωστόσο, η στάση της Κίνας δείχνει ότι κατευθύνεται προς μια πιο πραγματιστική πολιτική, μακριά από στρατιωτικούς ανταγωνισμούς και σε μια προσπάθεια ειρηνικής συνύπαρξης τόσο με τις γειτονικές χώρες όσο και με τις ΗΠΑ. Η Κίνα θεωρεί τη συμβολή της στη διατήρηση της ειρήνης ως ένα εξαιρετικό μέσο με το οποίο θα αυξήσει τη δύναμη της, ενώ παράλληλα θα τη βοηθήσει να διαφυλάξει τα περιουσιακά της στοιχεία και τους πολίτες της. Το μερίδιο της Κίνας στην παγκόσμια σταθερότητα αυξάνεται εκθετικά, παράλληλα με τις ξένες επενδύσεις της, καθώς βασίζεται στην αντίληψη ότι οι σταθερές χώρες αποτελούν και καλύτερους εμπορικούς εταίρους (ibid). Έχει γίνει φανερό πλέον ότι η Κίνα καταφέρνει να

αυξάνει συνεχώς τον πλούτο της και την περιφερειακή της δύναμη χωρίς να επιδιώκει στρατιωτικές ή εδαφικές διεκδικήσεις (Dunne, κ.α. 2007, σ. 84).

Το 2005, ο πρωθυπουργός της Κίνας Hu Jintao, δήλωσε ότι ο κινεζικός στρατός και το ναυτικό θα προβούν στην εκτέλεση μίας ιστορικής αποστολής, με στόχο να διασφαλίσουν την κυριαρχία της χώρας, την εδαφική της ακεραιότητα και τα εθνικά της συμφέροντα (China Daily, 14 Μαρτίου 2005). Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο, η κινεζική στρατιωτική δύναμη άλλαξε τη στρατηγική της που περιοριζόταν στη φύλαξη των ακτών της και επεδίωξε να προβάλει τη ναυτική της δύναμη σε μεγαλύτερο εύρος, από τα λιμάνια του πετρελαίου της Μέσης Ανατολής προς τις θαλάσσιες οδούς του Ειρηνικού. (Lin, 2013, σ.38-40). Επιπλέον, η Κίνα επέκτεινε τη στρατιωτική της συνεργασία με την Αίγυπτο: τον Ιούνιο του 2002, ο κινεζικός στόλος της Βόρειας Θάλασσας κατά τη διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου ταξιδιού του αγκυροβόλησε στην Αλεξάνδρεια. Από το 2000 μάλιστα, ο κινεζικός στρατός έχει έλθει σε επαφή σε μεγάλο βαθμό με όλες τις χώρες της Μέσης Ανατολής, και από το 2010, έχει επικεντρωθεί κυρίως στην Τουρκία, την Αίγυπτο και τη Συρία (ibid).

Στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής της Κίνας, το κινεζικό ναυτικό έχει παρατάξει σκάφη στον Κόλπο του Άντεν για να συμμετάσχουν σε διεθνείς αντι-πειρατικές περιπολίες, μετά από ένα ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο ενέκρινε την εν λόγω δράση το 2008 (Chen, 2011). Η Κίνα θεωρεί αυτή την αποστολή ως ένα μέσο με το οποίο θα προβάλει την αυξανόμενη ναυτική της δύναμη. Η ναυτική παρουσία της Κίνας στην παγκόσμια σκηνή επεκτείνεται (Hsiao, 2010) και θεωρείται από το Πεκίνο ως ένα σημαντικό μέτρο διατήρησης του status quo της ως μεγάλης δύναμης. Αυτό έγινε εμφανές πρόσφατα, μετά από μια πρωτοφανή επίσκεψη του Λαϊκού Απελευθερωτικού Πολεμικού Ναυτικού (PLAN) στη Τζέντα της Σαουδικής Αραβίας (ibid), λόγω της ανησυχίας για την ασφάλεια του πετρελαίου της χώρας, που σηματοδότησε την πρώτη φορά που το κινεζικό ναυτικό επισκέφθηκε τον Κόλπο (Nixon Centre, 2010, σ.18).

Το 2012, η Κίνα επένδυσε 56 δις δολάρια σε αεροπλανοφόρα, θωρηκτά, αερομεταφορές διευρυμένων δυνατοτήτων και πυραυλικά συστήματα ικανά να στοχεύσουν τους μεταφορικούς στόλους των ΗΠΑ μέχρι το δυτικό Ειρηνικό - όλα μέρος ενός γιγαντιαίου στρατιωτικού προγράμματος εκσυγχρονισμού, με σκοπό την

προστασία των πηγών ενέργειας και των θαλασσίων διαδρόμων πετρελαίου, καθώς και τη διασφάλιση της ισορροπίας με το ναυτικό δυναμικό των ΗΠΑ (Swami, 2011).

Επιπλέον, ο ξεκάθαρος ρόλος της Κίνας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής στον τομέα της ασφάλειας αποδεικνύεται και από το διορισμό ενός ειδικού απεσταλμένου για τη Μέση Ανατολή (Chen, 2011) και την προθυμία της να συμμετάσχει σε πολυμερείς πρωτοβουλίες για την ασφάλεια, όπως η καταπολέμηση της πειρατείας στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας, η συμβολή της στην ειρηνευτική προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών στο Λίβανο, το Σουδάν και το Νταρφούρ (Shambaugh, 2012, σ.328), καθώς και η παραχώρηση δύο παρατηρητών στην Οργάνωση για την Επίβλεψη της Εκεχειρίας των Ηνωμένων Εθνών (Chen, 2011).

Η Κίνα έχει προσπαθήσει να ενισχύσει την εικόνα της ως άμεσα ενδιαφερόμενος παράγων και να αποκτήσει σημαντική επιρροή στη διαδικασία ειρήνευσης της Μέσης Ανατολής μέσω της συμμετοχής της στην «Προσωρινή Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στο Λίβανο» (UNIFIL) (Alterman, 2009). Ο καθηγητής Richard K. Betts, Καθηγητής στο τμήμα Σπουδών Πολέμου και Ειρήνης στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Νέας Υόρκης, πιστεύει ότι η συμμετοχή στις αποστολές του ΟΗΕ αποτελεί έναν αδιαμφισβήτητο τρόπο για να δώσει η Κίνα το διεθνές στίγμα της. Τα Ηνωμένα Έθνη βασίζονται στην πολυμέρεια, όχι στον ιμπεριαλισμό και η συμμετοχή στις αποστολές είναι ένας ιδανικός τρόπος για να αποδεικνύεται κανείς δυνατός, χωρίς να γίνεται παραβατικός (Richardson, 2013).

3.2.1. Πολιτικές για Μείωση της Ενεργειακής Εξάρτησης

Μια ρεαλιστική προσέγγιση ευνοεί τις διμερείς σχέσεις με διάφορους προμηθευτές στο κομμάτι της ενέργειας, λόγω του κινδύνου που ενέχει η μεταφορά πετρελαίου μέσω των διάφορων αγωγών και των πιθανών επιπλοκών που θα έχει μια ανισορροπία στο δίκτυο τροφοδοσίας για την οικονομία. Ο Nye (2012) εξηγεί ότι: *«Η ισχύς προκύπτει από ασυμμετρίες στην αλληλεξάρτηση. Αν εξαρτώμαι από εσένα λιγότερο από ό,τι εσύ από μένα, η διαπραγματευτική ισχύς μου αυξάνεται. Μια ισορροπία των εισαγωγών και εξαγωγών ενέργειας, δεν παράγει καθαρή ανεξαρτησία, αλλά αλλάζει τις σχέσεις ισχύος που εμπλέκονται στην ενεργειακή αλληλεξάρτηση».*

Η «ενεργειακή ένταση» (energy intensity) ορίζεται ως η ενέργεια που χρησιμοποιείται για την παραγωγή κάθε μονάδας του ΑΕΠ. Στην Κίνα, ο κυρίαρχος ρόλος του βιομηχανικού τομέα σημαίνει ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι εξαιρετικά υψηλής έντασης ενέργειας, απαιτούνται δηλαδή τεράστια ποσά ενέργειας για τη βιομηχανική δραστηριότητα (Goldman Sachs, 2012). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, ενώ η οικονομική δύναμη της Κίνας της προσφέρει αυξανόμενη πολιτική και στρατιωτική δύναμη, η εξάρτησή της από το πετρέλαιο του Κόλπου να την κάνει στρατηγικά ευπαθή (Russell, 2005, σ.111). Ο στόχος της Κίνας για επίτευξη ενεργειακής ασφάλειας αποτελεί βασικό συστατικό της παγκόσμιας στρατηγικής της (French, κ.α., 2011). Εάν διαταραχθεί η σταθερή οικονομική ανάπτυξη της χώρας το καθεστώς θα μπορούσε να αντιμετωπίσει μια σοβαρή κρίση που θα έθετε σε κίνδυνο το μέλλον του (Lin, 2013, σ.32).

Η Κίνα έχει πληγεί σε μεγάλο βαθμό από τις υψηλές διεθνείς τιμές του πετρελαίου, ειδικά λόγω του ότι το αναπτυξιακό της πλάνο έχει βασιστεί σε μεγάλο βαθμό στη χρήση ενέργειας και φυσικών πόρων (World Bank, 2012). Οι παγκόσμιες τιμές του αργού πετρελαίου αυξάνονταν σταθερά από το 2003 και σύμφωνα με την IEA, μια σταθερή αύξηση της τάξης των 10 δολαρίων ανά βαρέλι εκτιμάται ότι κόστισε στη Κίνα 13,6 δις δολάρια το 2004, ποσόν που ισοδυναμεί με το 0,9% του ΑΕΠ της (Jiahua, 2006, σ.13).

Λόγω αυτού, η Κίνα έχει ακολουθήσει μια σειρά από στρατηγικές, με επίκεντρο τη διαφοροποίηση του ενεργειακού της μείγματος και των πηγών ενέργειας (Γράφημα 5) (Bahgat, 2005, σ. 117). Παραδοσιακά, ο άνθρακας αποτελεί την κύρια πηγή ενέργειας για τη χώρα. Η Κίνα, όντας ο μεγαλύτερος παραγωγός, αλλά και ο μεγαλύτερος καταναλωτής άνθρακα στον κόσμο, αναγνωρίζοντας το οικονομικό κόστος της εξάρτησής της απ' αυτόν, έχει επενδύσει στην τεχνολογία υδροποιημένου άνθρακα ως εναλλακτική λύση, όταν τα συμβατικά προϊόντα καύσης δεν είναι διαθέσιμα, ή είναι πάρα πολύ ακριβά (ibid).

Η Κίνα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη γιατί δεν έχει εξασφαλίσει στρατιωτική προστασία για την παραγωγική γραμμή και τους διαύλους εφοδιασμού πετρελαίου. Σύμφωνα με τον Zhao (2012) η ενέργεια δεν μπορεί να διασφαλιστεί μόνο μέσα από όρους αγοράς. Πάνω από το 90% από τις ενεργειακές εισαγωγές της Κίνας γίνεται από θαλάσσιες διαδρομές και κυρίως μέσω των Στενών της Μαλάκκα, ένα πρόβλημα που αναφέρεται από τον πρόεδρο Hu Jintao ως « το Δίλημμα της Μαλάκκα» (Lee,

2011, σ.8). Περίπου το 80% των εισαγωγών πετρελαίου της Κίνας, μεταφέρονται μέσω της περιοχής αυτής, γεγονός που συνιστά μία από τις μεγαλύτερες απειλές για την κινεζική ενεργειακή ασφάλεια λόγω της πειρατείας. Το 2008, πειρατές στόχευσαν έξι κινεζικά πλοία στον Κόλπο του Άντεν (ibid., σελ.42). Η Κίνα ακολουθεί μια στρατηγική εξασφάλισης άμεσων συμβάσεων πετρελαίου από όλο τον κόσμο για να μειώσει την εξάρτηση της από το πετρέλαιο που αποστέλλεται από και μέσω κρίσιμων ζωνών, όπως ο Περσικός Κόλπος και τα Στενά της Μαλάκκα (Kozloff, 2012), ενώ θεωρεί την περιοχή των Άνδεων ως κλειδί στην προσπάθειά της να εξασφαλίσει περισσότερους πόρους πετρελαίου.

Οι δραστηριότητες της Κίνας για τον περιορισμό της εξάρτησης από εισαγωγές ενέργειας καλύπτουν όλα τα βασικά πεδία: τη δημιουργία στρατηγικών αποθεμάτων πετρελαίου, τα οποία η κυβέρνηση άρχισε να δημιουργεί από το 2006 και μετά (Simpfendorfer, 2009, σ.29), την επιδίωξη διαφορετικών και ασφαλών πηγών εισαγωγής πετρελαίου και την ανάπτυξη αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου εντός των χωρών παραγωγής, ή από τους παραγωγούς προς την Κίνα (ibid).

Όπως μας θυμίζουν οι Nye και Keohane (1978), αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία στην παγκόσμια επιχείρηση πετρελαίου δεν είναι μόνο το ποσοστό του πετρελαίου που εισάγει ένα κράτος, αλλά και οι εναλλακτικές στην εισαγωγή ενέργειας λύσεις που μπορεί να είναι διαθέσιμες και ιδιαίτερα το κόστος αυτών. Ένα υψηλό ποσοστό εισαγωγής πετρελαίου υποδηλώνει αντίστοιχα ένα δείκτη ευπάθειας για τη χώρα (ibid, σ.13). Για τον λόγο αυτόν, η κινεζική κυβέρνηση έχει περάσει μια σειρά νόμων που αποσκοπούν στην προώθηση της εξοικονόμησης ενέργειας και την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Jiahua, κ.α., 2006, σ.13). Στο 11^ο Πενταετές Σχέδιο, η μείωση της ενεργειακής έντασης της τάξεως του 20% έγινε υποχρεωτικός στόχος για όλες τις περιφέρειες και τις βιομηχανίες (ibid). Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέρος των ενεργειακών στόχων της χώρας για κάλυψη του 15% των ενεργειακών της αναγκών από ανανεώσιμες πηγές, θα πρέπει να επιτευχθεί μέσω της υδροηλεκτρικής ενέργειας (US Senate Committee on Environment and Public Works, 2010). Και ενώ η πυρηνική δυναμικότητα της Κίνας ήταν της τάξης των 12GW το 2011, η κυβέρνηση σχεδιάζει να την τετραπλασιάσει μέχρι το 2015. Το 2011, η Κίνα είχε 13 αντιδραστήρες σε λειτουργία και 27 υπό κατασκευή (Goldman Sachs, 2012).

Επιπλέον, η ανασφάλεια στην προμήθεια πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή, κυρίως λόγω των εντάσεων στην περιοχή μετά την έναρξη της Αραβικής Άνοιξης, την

ανατροπή των ηγεσιών στην Αίγυπτο και τη Λιβύη και την κατάρρευση της Συρίας λόγω του αιματηρού εμφυλίου πολέμου, καθώς και η απογοήτευση του Πεκίνου εξαιτίας της αμερικανικής κυριαρχίας στις σημαντικότερες θαλάσσιες διαδρομές, οδήγησαν την Κίνα να εξετάζει τις εσωτερικές εναλλακτικές λύσεις στα θέματα ενέργειας (Γράφημα 5) (Jaffe -Lewis, 2002, σ.125). Μια επιλογή είναι να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στις προμήθειες από χώρες που συνορεύουν με την Κίνα, κυρίως από το Καζακστάν. Τέτοιου είδους πρωτοβουλίες θα μειώσουν σε μεγάλο βαθμό την ευαισθησία της και θα αυξήσουν την ενεργειακή της ασφάλεια και κατ' επέκταση τη συνέχιση της οικονομικής και γεωπολιτικής ανάπτυξης της χώρας (ibid). Έτσι, η Κίνα σχεδιάζει εισαγωγή πετρελαίου από το Καζακστάν μέσω χερσαίας διαδρομής, ώστε να αποφύγει τυχόν κινδύνους που σχετίζονται με τις γραμμές μεταφοράς των μεγάλων δεξαμενόπλοιων από τον Περσικό Κόλπο (ibid), ενώ ταυτόχρονα σχεδιάζει έργα υποδομής που θα παρακάμπτουν τα κρίσιμα στενά της Μαλάκκα.

3.3. Ο Πραγματισμός της Κίνας και η Προληπτική Διπλωματία

Σύμφωνα με τον Ikenberry (2011, σ.7), η Κίνα ενεργεί οπορτουνιστικά, τόσο εντός όσο και εκτός της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης και επιδιώκει ειδικές συμφωνίες με αναδύομενες οικονομίες και τις πλούσιες σε φυσικούς πόρους χώρες. Όπως είναι φυσικό, η Μέση Ανατολή με τις αναξιοποίητες αναδύομενες αγορές και την αφθονία της σε πετρέλαιο, τράβηξε την προσοχή της κινεζικής κυβέρνησης (Chen, 2011, σ.1). Αυτό όμως που ο Ikenberry χαρακτηρίζει ως οπορτουνιστική συμπεριφορά, αποτελεί σύμφωνα με τους Sun και Zoubir (2014) την χαρακτηριστική πραγματιστική στάση της Κίνας, η οποία διαφοροποιείται ανάλογα με την περίπτωση και χαρακτηρίζεται από σύνεση και αποφυγή ρίσκου.

Ως πραγματισμό στην εξωτερική πολιτική ορίζουμε μια στάση που βασίζεται στην υπόθεση ότι η ικανότητα του ανθρώπου να θεωρητικολογεί είναι απαραίτητη για να εφαρμόζει μια έξυπνη τακτική, μια συμπεριφορά που καθορίζεται περισσότερο από τις πρακτικές συνέπειες και λιγότερο από το δόγμα ή τη θεωρία. Ο πραγματισμός φαίνεται ότι αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής,

κυρίως μετά τις μεταρρυθμίσεις και την πολιτική ανοίγματος που ξεκίνησε ο Deng Xiaoping το 1979. Η στάση της Κίνας απέναντι στις εξελίξεις είχε ως κύριο σκοπό την επίτευξη των μεγαλύτερων δυνατών οικονομικών οφελών με το μικρότερο πολιτικό ρίσκο κάθε φορά (Sun - Zoubir, 2014, σ.7).

Η προληπτική διπλωματία που βασίζεται στον πολιτικό πραγματισμό, απαιτεί την πρόβλεψη και πρόληψη στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων για την αποφυγή μελλοντικών κινδύνων. Η κινεζική κυβέρνηση φαίνεται να απομακρύνεται από την παλαιότερη παθητική της στάση προς μια πιο δυναμική προσέγγιση και δίνει έμφαση στην ανάγκη ενίσχυσης της γνώσης των πιθανών ευκαιριών και των δυνητικών κινδύνων, στην ενεργή προσαρμογή στις αλλαγές του περιβάλλοντος και την αποτελεσματική επίλυση των διαφόρων προβλημάτων. Με αυτό τον τρόπο προσπαθεί να είναι καλύτερα προετοιμασμένη τόσο για τους προβλέψιμους όσο και για τους απρόβλεπτους διεθνείς κινδύνους και προκλήσεις (Men, 2010, σ.2).

Σημαντική επιδίωξη της Κίνας είναι να αποκτήσει σχέσεις συνεργασίας με όλες τις χώρες της Μέσης Ανατολής και έναν όλο και πιο ενεργό ρόλο στην περιοχή. Στην ουσία, στόχος της κινεζικής πολιτικής είναι να εφαρμόσει στην περιοχή «προληπτική διπλωματία», με τους ηγέτες της να κάνουν τακτικές επισκέψεις μεταξύ άλλων στην Αίγυπτο, τη Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Τουρκία. Αυτό όμως μπορεί συχνά να απαιτεί να παραμένει ουδέτερη σε περιπτώσεις ενδο-αραβικής διένεξης (Alterman-Garver, 2008, σ.18-9).

Η στρατηγική αυτή της Κίνας φαίνεται σε πολλές περιπτώσεις να λειτουργεί με μεγάλη επιτυχία: *«Είναι σαφές ότι η Κίνα έχει δείξει μια αξιοσημείωτη ικανότητα να είναι φιλική με κάθε πολιτική οντότητα στη Μέση Ανατολή - συμπεριλαμβανομένων των Ισραηλινών, των Παλαιστινίων, και των Ιρανών»* (Kemp, 2012, σ.66). Για παράδειγμα, κατά την διαμάχη μεταξύ Ιράν και ΗΑΕ, για τρία νησιά, το Εθνικό Λαϊκό Κογκρέσο της Κίνας πρότεινε στον Πρόεδρο του Ομοσπονδιακού Εθνικού Συμβουλίου των Εμιράτων να μεσολαβήσει η Κίνα στην διένεξη, μια πρωτοβουλία που έγινε αποδεκτή από τα ΗΑΕ (ibid).

Μέχρι στιγμής, η Κίνα έχει διατηρήσει μια προσεκτική ισορροπία και κατάφερε να αποφύγει να πάρει ξεκάθαρη θέση υπέρ κάποιας πλευράς σε πολιτικές διενέξεις (Chen, 2011, σ.5). Ομοίως, παρά την εξαιρετικά προκλητική φύση του προβλήματος, το Πεκίνο έχει επιτύχει να διατηρήσει την ισορροπία μεταξύ της στρατηγικής εταιρικής σχέσης της με το Ισραήλ και την παραδοσιακή σχέση

υποστήριξης της Παλαιστίνης (Olimat, 2013, σ.69). Η Κίνα προσφέρει επίσης, στο πλαίσιο της διατήρησης των καλών σχέσεων με την περιοχή της Μέσης Ανατολής, προνομιακά δάνεια με ευνοϊκούς όρους, ανταγωνιστικά πακέτα στρατιωτικής βοήθειας, καθώς και δάνεια για επενδύσεις στην ενέργεια και σε έργα υποδομής (Lin, 2013, σ.33).

3.4. Συνδυασμός Ήπιας και Σκληρής Δύναμης: η Έξυπνη Δύναμη

Σύμφωνα με τον Joseph Nye (2005), η εξουσία είναι *«η ικανότητα να επηρεάζει κανείς τη συμπεριφορά των άλλων για να πάρει τα αποτελέσματα που θέλει»*. Στο πλαίσιο αυτό, η «ήπια δύναμη» είναι η δυνατότητα για διαμόρφωση των επιλογών των υπόλοιπων δρώντων όχι μέσω εξαναγκασμού, αλλά μέσω «κοινής επιλογής» (co-option) (Nye, 2005, σ.1). Η ήπια δύναμη μιας χώρας βασίζεται κατά κύριο λόγο σε τρεις πόρους: τον πολιτισμό της (στις περιπτώσεις που αυτός είναι ελκυστικός για τους άλλους), τις πολιτικές αξίες της (όταν παραμένει πιστή σε αυτές, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας), και την εξωτερική πολιτική της (όταν αυτή θεωρείται νόμιμη και ηθική). Αλλά ο συνδυασμός αυτών των πόρων δεν είναι πάντα εύκολος (Nye, 2013).

«Οι άνθρωποι συχνά ταυτίζουν την ήπια δύναμη με τις επενδύσεις και την οικονομική ανάπτυξη, αλλά εγώ την ορίζω ως τον πολιτισμό, την εκπαίδευση και τη διπλωματία», δηλώνει η Elizabeth Economy, διευθύντρια Ασιατικών Σπουδών στο Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων (Council on Foreign Relations). *«Οι Κινέζοι είχαν ανέκαθεν ένα πολύ καλά οργανωμένο δίκτυο για την προώθηση αυτού του είδους επιρροής»* (Pan, 2006).

Η κινεζική «ήπια δύναμη» ενισχύθηκε μετά την εξαιρετικά επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου το 2008 και η κινεζική κυβέρνηση ακολουθεί μια ολοένα και πιο φανερό στρατηγική βασισμένη στην υπεροχή της ήπιας δύναμης και την εφαρμογή της στις διεθνείς σχέσεις (Nye, 2011, σ. xi). Πράγματι, ο τότε Πρόεδρος Hu Jintao τόνισε ανοιχτά την ανάγκη να ενισχυθεί η κινεζική κουλτούρα ως ιδιαίτερη μορφή της ήπιας δύναμης της χώρας: *«Ο*

πολιτισμός έχει γίνει σημαντική πηγή της εθνικής συνοχής και της δημιουργικότητας και παράγοντας αυξανόμενης σημασίας στο διεθνή ανταγωνισμό και στη συνολική εθνική δύναμη. Θα πρέπει να ενισχυθεί η κουλτούρα ως μέρος της ήπιας δύναμης της χώρας μας» (gov.cn, 2007).

Εκατοντάδες κινεζικά πολιτιστικά ιδρύματα (Confucius Institutes) έχουν δημιουργηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, προκειμένου να προωθηθεί η κινεζική κουλτούρα σε όλο τον κόσμο, ενώ ταυτόχρονα θεσπίζονται μέτρα για τη διεθνή προβολή της χώρας και την προσέλκυση ξένων φοιτητών στα πανεπιστήμια της Κίνας. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν σημαντικές επενδύσεις σε «ήπια δύναμη», η οποία φαίνεται να αποδίδει καρπούς: οι δημοσκοπήσεις έχουν δείξει αύξηση της διεθνούς φήμης της χώρας (ibid). Από την πλευρά τους, κράτη της Μέσης Ανατολής έχουν υποδεχτεί θερμά την εγκατάσταση τέτοιων πολιτιστικών ιδρυμάτων ως ένα σύμβολο της κινεζικής πολιτιστικής συνεργασίας και πολλά έχουν ήδη εγκατασταθεί στην Αίγυπτο, το Ιράν, το Ισραήλ, την Ιορδανία, το Λίβανο, το Σουδάν, την Τουρκία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (Olimat, 2013, σ. 59). Στη Μέση Ανατολή τα κέντρα διδασκαλίας της κινεζικής γλώσσας έχουν πολλαπλασιαστεί, ενώ έχουν γίνει και συμφωνίες (όπως με τη Σαουδική Αραβία) ώστε οι φοιτητές να μπορούν να σπουδάζουν απευθείας στην Κίνα (Alterman, 2009, σ.70). Επιπλέον, η κινεζική κυβέρνηση κάνει εκτενή χρήση του δικτύου Al-Jazeera για να προσεγγίσει τα αραβικά νοικοκυριά. Μια τέτοια κίνηση έχει ανοίξει απευθείας διόδους επικοινωνίας μεταξύ των αραβικών πρωτεουσών και του Πεκίνου, κάτι που αποτελεί ένα νέο τρόπο επιρροής της κοινής γνώμης (Simpfendorfer, 2009, σ.117). Το γραφείο του Al-Jazeera στο Πεκίνο, μπορεί για παράδειγμα να προβάλλει πλέον απευθείας ειδήσεις από την Κίνα στο μέσο αραβικό νοικοκυριό, ανυψώνοντας σε μεγάλο βαθμό το κινεζικό προφίλ στον αραβικό κόσμο (ibid).

Σήμερα, η «ήπια δύναμη» της Κίνας ενισχύεται από την επιτυχία των οικονομικών μοντέλων της. Μια επιτυχημένη οικονομία δεν παράγει μόνο την κλασική «ισχυρή» (στρατιωτική) δύναμη αλλά συγχρόνως και μια έλξη προς τις πιο ήπιες μορφές δύναμης (Nye, 2011, σ.5). Στην περίπτωση της Κίνας, η επιτυχία του μοντέλου παρέχει μια βιώσιμη εναλλακτική λύση για τις χώρες που κάνουν τα πρώτα τους βήματα προς την οικονομία της αγοράς: ο επιτυχημένος σκοπός της ταχείας ανάπτυξης, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε μορφή της αλλαγής του καθεστώτος, είναι ιδιαίτερα ελκυστική για τα δικτατορικά καθεστώτα της Μέσης Ανατολής

(Olimat, 2013 , σ.159). Επιδιώκοντας να προστατεύσουν τα καθεστώτα τους με κάθε κόστος ενάντια στις αυξανόμενες και συχνά βίαιες διαφωνίες, οι ηγέτες της Μέσης Ανατολής έχουν αναπόφευκτα εντυπωσιαστεί από τον τρόπο με τον οποίο η οικονομία της Κίνας συνεχίζει να επεκτείνεται κάτω από ένα ανθεκτικό και μακρόβιο αυταρχικό καθεστώς (Alterman-Garver, 2008, σ.3). Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, έχουν ήδη επιχειρήσει να υιοθετήσουν το μοντέλο ενάντια σε προκλήσεις που βάζουν σε κίνδυνο τη θέση τους. Το 2004, ο Πρόεδρος της Συρίας Bashar al-Assad, επισκέφθηκε το Πεκίνο προκειμένου να συνεχίσει την οικονομική συνεργασία με το «κινεζικό μοντέλο ανάπτυξης» που αναφέρεται και ως η «Συναίνεση του Πεκίνου» (Beijing Consensus) και η οποία αμφισβητεί τη «Συναίνεση της Ουάσιγκτον» (Washington Consensus) που υποστηρίζει ότι μόνο η πολιτική απελευθέρωση μπορεί να οδηγήσει στην οικονομική ανάπτυξη (Lin, 2013).

Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της προσέγγισης της «ήπιας δύναμης» της Κίνας είναι ότι επικεντρώνεται στη βοήθεια χωρίς δεσμεύσεις προς τις χώρες στις οποίες επενδύει και χωρίς να απαιτεί από αυτές την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Kemp, 2012, σ. 66). Η Κίνα πιστεύει ότι η προσέγγιση αυτή της προσφέρει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, γιατί είναι περισσότερο ελκυστική για τα οικονομικά ισχυρά αλλά μη δημοκρατικά κράτη. Για παράδειγμα, η Σαουδική Αραβία εκτιμά την απουσία πολιτικών όρων στις οικονομικές συμφωνίες με την Κίνα (The Economist, 9 Δεκ. 2010). Μια επιπλέον απόδειξη αποτελεί και το γεγονός ότι στην επίσκεψή του στη Σαουδική Αραβία, ο Κινέζος Πρόεδρος Hu Jintao δεν έκανε καμία αναφορά σε θέματα πολιτικής, δημοκρατίας ή ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Simpfendorfer, 2009, σ.35).

Η κινεζική προσέγγιση της «ήπιας δύναμης» στέφθηκε με τέτοια επιτυχία ώστε μια αραβική έρευνα για τους νέους, που πραγματοποιήθηκε το 2009 από κορυφαίο πρακτορείο δημοσίων σχέσεων με έδρα το Ντουμπάι, κατέδειξε υψηλότερα ποσοστά προτίμησης για την Κίνα από ό,τι για τις ΗΠΑ στις ηλικίες των 18-24 ετών (Chen, 2011) . Ομοίως, οι Παγκόσμιες Δημοσκοπήσεις Pew από το 2005 και μετά δίνουν στην Κίνα ποσοστά προτίμησης από τη Μέση Ανατολή μεταξύ 45 και 53%, ενώ σε δημοσκόπηση του BBC που διενεργήθηκε το 2010 διαπιστώθηκε ότι το 43% των ερωτηθέντων θεωρούσαν την κινεζική επιρροή στη Μέση Ανατολή ως θετική, έναντι 29% για τις ΗΠΑ (ibid).

Η «σκληρή δύναμη» (hard power), που αποτελεί κατά βάση την στρατιωτική δύναμη και τον οικονομικό εξαναγκασμό, αποτελεί ένα στοιχείο ζωτικής σημασίας στις διεθνείς σχέσεις, αλλά όπως έχουμε δει τα τελευταία χρόνια, αυτή δεν θεωρείται κατ' ανάγκη αποτελεσματική στον σημερινό κόσμο. Η έννοια της «έξυπνης δύναμης» (smart power) χρησιμοποιήθηκε από τον Joseph Nye(2011), για να περιγράψει το συνδυασμό ήπιας και σκληρής δύναμης για τη δημιουργία των βέλτιστων στρατηγικών σε συγκεκριμένα πλαίσια. Αποτελεί έναν συνδυασμό ποικίλων τρόπων, συμπεριλαμβανομένης και της ήπιας δύναμης, με τους οποίους ένα κράτος μπορεί να ασκεί επιρροή και να προσελκύει τα άλλα κράτη. Πρόκειται, σύμφωνα με τον Nye, για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί μια χώρα να κάνει τις άλλες χώρες να μοιραστούν τους στόχους της, χωρίς να καταφεύγει σε εξαναγκασμό, κάτι που είναι περιοριστικό όσο και δαπανηρό.

Ο Bruce Gilley, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο New School University, υποστηρίζει ότι η Κίνα ασκεί την ήπια δύναμη σε συνδυασμό με την σκληρή δύναμη και ότι αυτό της δίνει την ικανότητα πολλές φορές να επηρεάζει την πολιτική και οικονομική ασφάλεια άλλων χωρών. Η Κίνα, ως μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, με δικαίωμα άσκησης βέτο, μπορεί να επηρεάσει την τύχη πολλών κρατών (Pan, 2006). Ωστόσο, στο πλαίσιο της ειρηνικής συνύπαρξης και της επιμονής της για επίλυση των συγκρούσεων μέσω ειρηνικών διαπραγματεύσεων, έχει χρησιμοποιήσει το βέτο σε πολύ λίγες περιπτώσεις και μόνο όταν θεώρησε ότι πλήττεται η αρχή της εθνικής κυριαρχίας (Wuthnow, 2011). Η κινεζική ηγεσία φαίνεται να προχωρεί με προσεκτικά βήματα για να εξισορροπήσει τη χρήση σκληρής και ήπιας δύναμης στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής (Hsiao, 2010). Οι ανησυχίες της κινεζικής κυβέρνησης για την εικόνα της χώρας φαίνεται να επαληθεύονται, αφού πολλοί υποστηρικτές της θεωρίας της «κινεζικής απειλής» στη Νοτιοανατολική Ασία και την Δύση, έσπευσαν να χαρακτηρίσουν την νέα, πιο εξωστρεφή και δυναμική στρατηγική της Κίνας επικίνδυνη, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της εγκατάστασης του ναυτικού στόλου στο Άντεν, η οποία θεωρήθηκε ως κίνηση στρατιωτικοποίησης από τη μεριά της Κίνας (Pember-Finn, 2011, σ.39).

Η Κίνα και η Μέση Ανατολή

4.1. Ιστορική Αναδρομή

Ο πυρήνας των εθνικών συμφερόντων της Κίνας στην περιοχή του Κόλπου περιλαμβάνει σήμερα γεωπολιτικά, οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα, συμφέροντα στον τομέα της ενέργειας, και συμφέροντα που σχετίζονται με την μη-παραδοσιακή ασφάλεια. Όσον αφορά τον γεωπολιτικό τομέα αυτός διαμορφώνεται σε τέσσερις διαστάσεις: α) να αποτραπεί οποιοσδήποτε μονομερής έλεγχος της περιοχής από μια μόνη δύναμη, β) να αποθαρρυνθεί η εμφάνιση οποιουδήποτε αντικινεζικού καθεστώτος στην περιοχή, γ) να αντισταχθεί σε κάθε επίσημη υποστήριξη από τις χώρες του Κόλπου των δυνάμεων για την ανεξαρτησία της Ταϊβάν ή άλλων αποσχιστικών δυνάμεων στην Κίνα, και δ) να αξιοποιηθούν όλες οι πιθανότητες και δυνατότητες υποστήριξης της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής-στρατηγικής στην περιοχή του Κόλπου.

Ο πυρήνας των κινεζικών εθνικών συμφερόντων στην περιοχή βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη. Η ιδεολογική διάσταση έχει εγκαταλειφθεί από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και έχει σταδιακά αντικατασταθεί στη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών από τα οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα, τα συμφέροντα σε θέματα ασφαλείας και -κυρίως- ενέργειας.

Ο συνδυασμός της εξωτερικής στρατηγικής της Κίνας, του πυρήνα των εθνικών συμφερόντων στην περιοχή του Κόλπου και η στρατηγική διάρθρωση της περιοχής της Μέσης Ανατολής προσδιορίζουν και την πολιτική της, η οποία έχει γνωρίσει, από τα τέλη της δεκαετίας του 1950, έξι φάσεις: (1) εστίαση σε Ιράκ (1958-1967), (2) εστίαση σε επαναστατικά κινήματα στον Κόλπο (1967-1971), (3) αντίθεση με την Σοβιετική επεκτατική πολιτική (1971-1979), (4) έμφαση στο Ιράν και το Ιράκ (1979-1990), (5) εστίαση στο Ιράν (1990-2001), και (6) εστίαση στην Σαουδική Αραβία και το Ιράν (2001 μέχρι σήμερα). (Wu Bingbing, 2011, σ. 10)

4.1.1. Στον άξονα της Ιδεολογίας (1958-1979)

Την περίοδο αυτή η περιοχή της Μέσης Ανατολής έχει δευτερεύουσα σημασία στη συνολική εξωτερική στρατηγική της Κίνας. Πριν ξεκινήσουν οι μεταρρυθμίσεις για το άνοιγμα της οικονομίας της το 1979, στους υπολογισμούς του Πεκίνου το βάρος δινόταν στην ιδεολογία και τα γεωπολιτικά συμφέροντα. Παρότι η Κίνα υποστήριξε τις αραβικές χώρες στον πόλεμο στη Μέση Ανατολή το 1967, αφενός στερούνταν των υλικών μέσων για να επηρεάσει τον πόλεμο στην απομακρυσμένη Μέση Ανατολή» και αφετέρου βρισκόταν η ίδια στη διαδικασία της δικής της πολιτιστικής επανάστασης, με αποτέλεσμα οι αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής, συμπεριλαμβανομένου του Ιράκ με το οποίο διατηρούσε στενότερες σχέσεις, να στραφούν προς τη Σοβιετική Ένωση, αντί της Κίνας. Το Απελευθερωτικό Μέτωπο Dhofar που ξεκίνησε τον Ιούνιο του 1965 τις στρατιωτικές επιθέσεις εναντίον της κυβέρνησης του Ομάν, κέρδισε την υποστήριξη της Κίνας, σηματοδοτώντας και την αλλαγή στην εξωτερική της στρατηγική, ενώ ταυτόχρονα προσπάθησε να αναπτύξει τις σχέσεις της με τις μοναρχίες του Κόλπου (Wu Bingbing, 2011, σ. 11).

Όταν η Μεγάλη Βρετανία απέσυρε τα στρατεύματά της από τον Κόλπο το 1971, άφησε ένα κενό το οποίο τόσο η Κίνα όσο και οι μοναρχίες του Κόλπου φοβούνταν ότι θα καλύψει η Σοβιετική Ένωση. Το ίδιο χρονικό διάστημα σημειώθηκε και η βελτίωση στις σχέσεις της Κίνας - Η.Π.Α. Στο πλαίσιο αυτό, η Κίνα διέκοψε κάθε υποστήριξη στο επαναστατικό κίνημα του Ομάν, κάτι που υπήρξε ένα κρίσιμο βήμα για την κατάργηση του κύριου εμποδίου στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ της Κίνας και των μοναρχιών του Κόλπου. Το Κουβέιτ και το Ιράν διαδοχικά συνήψαν διπλωματικές σχέσεις με την Κίνα τον Μάρτιο και τον Αύγουστο του 1971 (Wu Bingbing, 2011, σ. 12).

Η Κίνα κατέλαβε έδρα στα Ηνωμένα Έθνη τον Οκτώβριο του 1971, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Richard Nixon επισκέφθηκε την χώρα το 1972, οπότε προέκυψε μια σινο-αμερικανική συμμαχία ενάντια στη Σοβιετική Ένωση, ως εξωτερική στρατηγική της Κίνας. Ο πρόεδρος Μάο εγκαινίασε το 1974 την θεωρία των Τριών Κόσμων, η οποία προσπάθησε να αντιμετωπίσει τον Σοβιετικό ηγεμονισμό και τον ηγεμονισμό

των ΗΠΑ με διαφορετικό τρόπο, δηλαδή εναντίωση στην ηγεμονία και των δύο υπερδυνάμεων, αλλά με επικέντρωση περισσότερο σε αυτήν της Σοβιετικής Ένωσης (Yixian Xie, 2009, σ. 237).

4.1.2. Από την Ιδεολογία στον Πραγματισμό (1979-2001)

Από την υλοποίηση πιο φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων στην Κίνα από το 1979 έως τις επιθέσεις της 11 Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες, η εστίαση της Κίνας στην Κόλπο μετατοπίστηκε από το Ιράκ στο Ιράν. Η Ισλαμική Επανάσταση στο Ιράν το 1979 άλλαξε ριζικά την κατάσταση στον Κόλπο. Ο πόλεμος Ιράν- Ιράκ, που ξέσπασε το 1980, σήμαινε ότι οι ιδεολογικές μάχες μεταξύ του Ιράκ και των μοναρχιών του Κόλπου δεν ήταν πλέον η κύρια πηγή του ανταγωνισμού στην περιοχή. Σύμφωνα με τη ρητορική του Ιράκ, οι εθνικές συγκρούσεις μεταξύ Περσών στο Ιράν και μεταξύ των Αράβων στα επτά κράτη του Αραβικού Κόλπου ήταν η νέα πηγή σύγκρουσης, καθώς το Ιράν ανέπτυξε θρησκευτική βία κατά των αντι-ισλαμικών καθεστώτων.

Εν τω μεταξύ, τα οικονομικά, εμπορικά και ενεργειακά συμφέροντα της Κίνας γίνονταν όλο και περισσότερο εμφανή στην περιοχή, ενώ τα ιδεολογικά συμφέροντα είχαν εγκαταλειφθεί. Το 1982 στο 12^ο Εθνικό Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος, ανακοινώθηκε ότι ο σοσιαλιστικός εκσυγχρονισμός θα είναι ο κύριος στόχος της χώρας ενώ η ειρήνη και η ανάπτυξη θα αποτελούσαν τα δύο πιο σημαντικά θέματα στην προσέγγισή του διεθνούς κόσμου (Yang Gongsu- Zhang Zhirong, 2009, σ. 258.) Ως στόχος στην υψηλή στρατηγική της διατηρήθηκε η μη επιδίωξη ηγεμονίας στις διεθνείς σχέσεις, ο σεβασμός των επιλογών των λαών των άλλων χωρών, και η διαμόρφωση των θέσεων της εξωτερικής της πολιτικής σύμφωνα με τα θεμελιώδη συμφέροντα του κινεζικού λαού και των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο (Ibid.).

Κατά τη διάρκεια του Ιρανο-ιρακινού πολέμου, η Κίνα υιοθέτησε μια πραγματιστική στάση τηρώντας αυστηρή ουδετερότητα και πείθοντας από τη μια τα δύο μέρη να διαπραγματευθούν, ενώ από την άλλη εφοδίαζε με όπλα και τις δύο χώρες. Σύμφωνα με στοιχεία του Διεθνούς Ινστιτούτου Έρευνας για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (SIPRI), η Κίνα άρχισε να πουλάει όπλα στο Ιράν το 1981 και η αξία

των κινεζικών όπλων έφτανε το 41% της συνολικής αξίας του εμπορίου όπλων του Ιράν από το 1980 ως το 1988. Ένα χρόνο αργότερα ξεκίνησε τις πωλήσεις όπλων στο Ιράκ, με την αξία των κινεζικών όπλων να αγγίζει το 17% της συνολικής αξίας του εμπορίου όπλων του Ιράκ κατά την ίδια περίοδο (Stockholm International Peace Research Institute). Στο μεταξύ, με την εξαίρεση του Πακιστάν και ίσως της Β. Κορέας, το εμπόριο όπλων της Κίνας με το Ιράν είχε γίνει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά περισσότερο ολοκληρωμένο και βιώσιμο από οποιασδήποτε άλλης χώρας (Bates G., 1998).

Η εμμονή στην αρχή της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κυρίαρχων κρατών επέτρεψε στην Κίνα να αναπτύξει καλύτερες σχέσεις με τις χώρες του Κόλπου, χωρίς να συνάψει επίσημα διμερείς διπλωματικές σχέσεις. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα συνήψαν διπλωματικές σχέσεις με την Κίνα το Νοέμβριο του 1984, με την προοπτική ότι η Κίνα θα ασκούσε επιρροή στον Ιράν στο ζήτημα μιας τοπικής ναυτικής διαμάχης μεταξύ Τεχεράνης και Αμπού Ντάμπι. Τον Οκτώβριο του 1988 ο πρέσβης της Σαουδικής Αραβίας στην Ουάσιγκτον, πραγματοποίησε μια σύντομη επίσκεψη στην Κίνα, κατά την οποία οι δύο χώρες συμφώνησαν στην ίδρυση εμπορικών γραφείων στις πρωτεύουσές τους. Η βελτίωση των σχέσεων Κίνας - Σαουδικής Αραβίας έδωσε ώθηση και στις σχέσεις της Κίνας με το Κατάρ και το Μπαχρέιν, που συνήψαν διπλωματικές σχέσεις με την Κίνα τον Ιούλιο του 1988 και τον Απρίλιο του 1989 αντίστοιχα. Τον Ιούλιο του 1990 η Σαουδική Αραβία εγκαθίδρυσε κι αυτή διπλωματικούς δεσμούς με την Κίνα. Η διαδικασία σύναψης διπλωματικών σχέσεων και με τις 8 χώρες του Κόλπου διήρκεσε για την Κίνα 32 χρόνια (Wu Bingbing, 2011, σ. 14).

Τα γεωπολιτικά συμφέροντα έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στις σχέσεις της Κίνας με την περιοχή, δεδομένου ότι η Κίνα χρησιμοποίησε αυτές τις σχέσεις αφενός για να ενισχύσει τη θέση της απέναντι στις δύο υπερδυνάμεις και αφετέρου να κερδίσει την υποστήριξη των χωρών του Κόλπου στην θέση της απέναντι στην Ταϊβάν. Παράλληλα, με τις μεταρρυθμιστικές εφαρμογές και το άνοιγμα της κινεζικής οικονομίας, τα οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα αναδεικνύονταν εξίσου σημαντικά.

Οι θεμελιώδεις αλλαγές στο διεθνές σύστημα, με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του Ανατολικού Μπλοκ το 1989 απομόνωσαν την Κίνα, ενώ τα γεγονότα της πλατείας Τιενανμέν την ίδια χρονιά επιδείνωσαν τις σινο-δυτικές

σχέσεις. Ο Κινέζος ηγέτης Deng Xiao-Ping συνέστησε για την εξωτερική πολιτική τη στρατηγική *«παρατηρούμε ήρεμα, εξασφαλίζουμε τη θέση μας, αντιμετωπίζουμε ήρεμα τα ζητήματα... δεν επιζητούμε ηγεμονία, διατηρούμε ένα χαμηλό προφίλ, συμβάλλουμε θετικά»* (ibid).

Η εξωτερική πολιτική της Κίνας στη Μέση Ανατολή και η κατάσταση την περίοδο του Πολέμου του Κόλπου, κατέστησαν στη φάση αυτή το Ιράν επίκεντρο της πολιτικής της Κίνας στην περιοχή. Πρωταρχικό σημείο των καλών σινο-ιρανικών σχέσεων υπήρξε η πυρηνική συνεργασία και το εμπόριο όπλων. Η πυρηνική συνεργασία με το Ιράν ξεκίνησε το 1985 και τερματίστηκε το 1997 (Swaine M., 2010), ενώ την ίδια περίοδο η Κίνα βοήθησε το Ιράν στην τεχνολογία πυραύλων cruise και βαλλιστικών πυραύλων. Οι κινεζικές συνομιλίες με τις ΗΠΑ είχαν ως αποτέλεσμα τον τερματισμό της σινο-ιρανικής συνεργασίας στην πυρηνική τεχνολογία και σε μορατόριουμ στο εμπόριο όπλων προς το Ιράν (Ibid).

Από την δεκαετία του 1990 η ενέργεια αναδεικνύεται ο κύριος παράγοντας στις σχέσεις της Κίνας με τις χώρες του Κόλπου. Το 1992, ο Deng Xiao-Ping χάραξε τη νέα πολιτική που οδήγησε την Κίνα σε ταχεία οικονομική ανάπτυξη, με ανάλογη αύξηση της ζήτησης πετρελαίου. Η Κίνα άρχισε να εισάγει διυλισμένα πετρελαϊκά προϊόντα το 1993 και αργό πετρέλαιο το 1996, εμβαθύνοντας τις ενεργειακές σχέσεις με τις χώρες του Περσικού Κόλπου, και κυρίως με το Ιράν, κύριο εξαγωγέα προς την Κίνα.

Η οικονομική κρίση του 1997-1998 στην Ασία ανάγκασε την Κίνα να στραφεί ακόμη περισσότερο στις αγορές της Μέσης Ανατολής και την Αφρική. Η Κίνα εισήγαγε από τις χώρες του Κόλπου ενέργεια και εξήγαγε βιομηχανικά προϊόντα: ο όγκος του διμερούς εμπορίου μεταξύ Κίνας και Ιράν που δεν ήταν πάνω από 120 εκατ. δολάρια πριν από το 1978 έφτασε σε 0,5 δις δολάρια το 1995 και περίπου 2,5 δις το 2000 για να εκτοξευθεί στα 3,3 δις το 2001. Η Κίνα άρχισε την εισαγωγή μεγάλων ποσοτήτων αργού πετρελαίου από το Ιράν το 1995. Το 2000 εισήγαγε 7 εκατομμύρια τόνους, που αντιπροσώπευαν το 10 % της συνολικής αξίας των κινεζικών εισαγωγών αργού, ενώ το 2001 οι εισαγωγές ανήλθαν σε 10,9 εκατ. τόνους, ή 18% της συνολικής αξίας εισαγωγών, καθιστώντας το Ιράν τον μεγαλύτερο πάροχο αργού πετρελαίου στην Κίνα (Wu Bingbing, 2011, σ. 17).

Παρόλο που ο όγκος των διμερών συναλλαγών μεταξύ της Κίνας και της Σαουδικής Αραβίας, του Ομάν και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων ήταν επίσης

μεγάλος, το Ιράν είχε τη δεκαετία του 1990 ιδιαίτερη σημασία για την Κίνα. Με τις διαφοροποιήσεις στο διεθνές σύστημα με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου η κατάσταση στη Μέση Ανατολή άλλαξε. Ο Πόλεμος του Κόλπου το 1990, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η επακόλουθη αποχώρησή της από τη Μέση Ανατολή, καθώς και η υπογραφή της Συμφωνίας του Όσλο το 1993 σηματοδότησαν την αμερικανική κυριαρχία στην Μέση Ανατολή. (Wu Bingbing, 2011, σ.18),

Ταυτόχρονα η Κίνα περιβαλλόταν από γειτονικές χώρες που θεωρούνταν ως αρένα του ανταγωνισμού για τις περιφερειακές ή τις μεγάλες δυνάμεις. Η Μέση Ανατολή, αν και όχι γειτονική περιοχή της Κίνας, άρχισε να θεωρείται ως «στρατηγική επέκταση» σημαντική για την ασφάλεια του δυτικού τμήματος της (Wu Bingbing, 2010, σ. 18). Εκτός από την σημασία της για τα οικονομικά, εμπορικά και ενεργειακά συμφέροντα, η Μέση Ανατολή έγινε προεξάρχουσα και στους γεω-στρατηγικούς υπολογισμούς της. Στο πλαίσιο αυτό η περιοχή διαδραματίζει όλο και σημαντικότερο ρόλο. Η Κίνα έπρεπε να βρει ένα πυλώνα στον Κόλπο και όλη τη Μέση Ανατολή μέσω του οποίου θα μπορούσε να προστατεύσει και να αναπτύξει τα βασικά εθνικά της συμφέροντα και ταυτόχρονα να εξισορροπήσει την επιρροή των ΗΠΑ τόσο στην περιοχή, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ηγεμονευόμενες από την Σαουδική Αραβία χώρες, ιδεολογικά διαφορετικές από την Κίνα, υποτίμησαν το εσωτερικό πολιτικό σύστημα της Κίνας και τη διεθνή της θέση, πιστεύοντας ότι η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης θα επέφερε πολιτικές αλλαγές και στην Κίνα. Γι αυτό και αρχικά δίσταζαν να αναπτύξουν στενότερες σχέσεις με το Πεκίνο (Wu Bingbing, 2011, σ.19). Το Ιράκ και το Ιράν υπόκεινταν στην αμερικανική στρατηγική εποπτεία και επιπλέον, το Ιράκ ήταν το επίκεντρο διεθνών κυρώσεων. Αν η Κίνα έπρεπε να κάνει μια επιλογή, ανάμεσα σε αυτές τις χώρες του Κόλπου, το Ιράν ήταν η μόνη δυνατή.

Η ανάδειξη του Ιράν ως πυλώνα της κινεζικής πολιτικής στον Κόλπο συνέπεσε με την παρακμή της θέσης των αραβικών χωρών μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Η Συρία είχε αποδυναμωθεί με την αποχώρηση της Σοβιετικής Ένωσης, το Ιράκ ήταν απομονωμένο, η Αίγυπτος και η Ιορδανία είχαν συνάψει ειρήνη με το Ισραήλ. Ο αραβικός κόσμος είχε κατακερματιστεί και γι' αυτό αποδυναμωθεί.

Στη δεκαετία του 1990, η Κίνα υιοθέτησε μια πολιτική συμβιβασμού μεταξύ των βασικών εθνικών συμφερόντων της Κίνας και του κυρίαρχου ρόλου των Ηνωμένων Πολιτειών στον Κόλπο και τη Μέση Ανατολή. Ο πραγματισμός της Κίνας

λειτουργήσε σε δύο επίπεδα: α) εστίαση στον οικονομικό, εμπορικό και ενεργειακό τομέα, κάτι που σήμαινε ότι η Κίνα θα υποβάθμιζε τις ιδεολογικές διαφορές με τις φιλο-αμερικανικές κυβερνήσεις στον Κόλπο, β) διεύρυνση των σχέσεων με χώρες με αντι-αμερικανικές κυβερνήσεις, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα αμφισβητούσε τα βασικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών, με την Τεχεράνη να είναι το βασικό παράδειγμα.

4.1.3. Η μεταμόρφωση σε «ενεργειακό panda» (από το 2001)

Η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου άλλαξε την κατάσταση στην Μέση Ανατολή. Παράγοντες όπως το τρομοκρατικό χτύπημα (2001), η αποκάλυψη του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν (2002) και ο πόλεμος στο Ιράκ (2003) οδήγησαν σε θεμελιώδεις αλλαγές στην περιοχή του Κόλπου. Η Κίνα υποστήριξε τις Ηνωμένες Πολιτείες στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας στο Αφγανιστάν το 2001 και έδωσε τη συγκατάθεσή της για τον πόλεμο του Ιράκ το 2003. Η επακόλουθη βελτίωση στις sino-αμερικανικές σχέσεις ώθησε την Κίνα να επιλέξει, εκτός από το Ιράν, και την Σαουδική Αραβία ως σημεία εστίασης στον Κόλπο.

Η ανάπτυξη στενότερων σχέσεων με την Κίνα εντάσσεται στη γραμμή των γεωπολιτικών συμφερόντων της Σαουδικής Αραβίας (Blanchard, 2015). Οικονομικά, το εμπόριο και η ενεργειακή συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών ενισχύθηκαν με ταχείς ρυθμούς, ειδικά μετά την ένταξη της Κίνας στον ΠΟΕ το 2001. Η Σαουδική Αραβία κατέστη ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Κίνας στη Μέση Ανατολή, και ο όγκος των διμερών συναλλαγών ανήλθε ενδεικτικά σε 41,8 δις δολάρια το 2008. Η Κίνα αποτελεί την κύρια αγορά του πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας, εισάγοντας 26,3 εκατ. τόνους αργού πετρελαίου από τη χώρα το 2007, 36,4 εκατ. τόνους και 41,9 εκατ. τόνους το 2008 και 2009, αντίστοιχα. Η Σαουδική Αραβία έχει γίνει η μεγαλύτερη πάροχος αργού πετρελαίου στην Κίνα (Γράφημα 4), και η Κίνα αποτελεί από το 2009 και μετά το μεγαλύτερο εισαγωγέα Σαουδαραβικού αργού πετρελαίου στον κόσμο.

Εκτός από την δυνατότητα να καλύπτει μεγάλο μέρος των ενεργειακών αναγκών, η συνεργασία είναι σημαντική για την Κίνα και στον τομέα της ασφάλειας. Η κατάσταση στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν και οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο

Xinjiang ανάγκασαν το Πεκίνο να δώσει έμφαση στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των αποσχιστικών τάσεων και του εξτρεμισμού. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων της μη παραδοσιακής ασφαλείας έχει αναδείξει ως καθοριστικό εταίρο τη Σαουδική Αραβία, η οποία έχει έντονη επιρροή στον ισλαμικό κόσμο και διατηρεί στενούς δεσμούς με το Πακιστάν.

Στο πλαίσιο αυτών των αμοιβαίων συμφερόντων και αναγκών, οι σχέσεις Κίνας - Σαουδικής Αραβίας αναπτύχθηκαν με ταχείς ρυθμούς. Ο βασιλιάς Abdullah πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Κίνα τον Ιανουάριο του 2006, την πρώτη επίσκεψη Σαουδάραβα βασιλιά από την εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Ο πρόεδρος Hu Jintao επισκέφθηκε τη Σαουδική Αραβία, τον Απρίλιο του 2006 και τον Φεβρουάριο του 2009, και ο Αντιπρόεδρος Xi Jinping τον Ιούνιο του 2008.

Από την άλλη, η αρχή του 21^{ου} αιώνα σηματοδοτεί τη σημαντική άνοδο του Ιράν στον πολιτικό χάρτη της περιοχής. Οι παράγοντες που συνετέλεσαν σ' αυτήν ήταν η ανατροπή των δύο εχθρικών του καθεστώτων (Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, Σαντάμ Χουσεϊν στο Ιράκ), η επέκταση της επιρροής του στον ισλαμικό κόσμο μέσω της Σιτικής πίστης, η αύξηση των τιμών του πετρελαίου την περίοδο 2003-2008 που παρείχε την οικονομική ευρωστία στη χώρα και ο αντι-αμερικανισμός στην Μ. Ανατολή που διογκώθηκε από το 2000, με το ξέσπασμα της δεύτερης Παλαιστινιακής Ιντιφάντα (Wu Bingbing, 2011, σ. 20-21). Η άνοδος του Ιράν και ο ανταγωνισμός του με τις Ηνωμένες Πολιτείες το καθιστούν εξαιρετικά σημαντικό για τα γεωπολιτικά και ενεργειακά συμφέροντα της Κίνας, στο βαθμό που η συνεργασία δεν υποσκάπτει τις sino-αμερικανικές σχέσεις.

4.2. Η Κίνα και ο Κόλπος

Σύμφωνα με τον Emile Hokayem του Institute for International Security Studies–Middle East in Bahrain, η Κίνα έχει λίγες σύγχρονες ιστορικές συνδέσεις με τον Κόλπο και θεωρείται από πολλά κράτη της περιοχής ως έντιμος διαμεσολαβητής, χωρίς τις πολιτικές αποσκευές του αποικισμού και των ιστορικών στρατιωτικών τυχοδιωκτισμών. Αυτό της επιτρέπει να παίζει ένα μεγαλύτερο περιφερειακό ρόλο,

κάτι που εξηγεί το ότι συνολικά η περιοχή είναι σήμερα ο μεγαλύτερος πάροχος πετρελαίου της Κίνας. Μέχρι το 2020, οι ετήσιες εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Κίνας και των χωρών του Κόλπου υπολογίζεται ότι θα ανέλθουν τα 350 δις δολάρια, ενώ το εμπόριο μεταξύ της Κίνας και Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων θα φθάσει τα 100 δις δολαρίων ανά έτος.

Επίσης, μια συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με την Κίνα αποτελεί προτεραιότητα για το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου, και η Κίνα προσφέρεται για μεγάλες συμβάσεις σε όλη την περιοχή. Τα standards της Κίνας όσον αφορά το εργασιακό καθεστώς και τις συνθήκες εργασίας, το περιβάλλον και τα ανθρώπινα δικαιώματα κάνουν ακόμη πιο ελκυστική την επιλογή της ως εταίρου για τους ηγέτες του Κόλπου, οι οποίοι μπορούν να είναι σίγουροι ότι το Πεκίνο, σε αντίθεση με την Δύση δεν θα θέσει αυτά τα ζητήματα στις διαπραγματεύσεις. (Wakefield, 2011 σ. 6). Κι ακόμη η Κίνα μπορεί να χρησιμεύσει ως πρότυπο για την ανάπτυξη των χωρών της περιοχής.

4.2.1. Η περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας

Η Κίνα σήμερα θεωρεί τη Σαουδική Αραβία ως τον πλέον αξιόπιστο προμηθευτή αργού πετρελαίου. Την τελευταία δεκαετία, οι Σαουδάραβες ηγέτες επανειλημμένα τονίζουν ότι η Κίνα μπορεί να υπολογίζει σ' αυτούς για την παροχή του απαιτούμενου πετρελαίου για την συνέχιση της κινεζικής οικονομικής ανάπτυξης. Και η δέσμευση αυτή φαίνεται να γίνεται πράξη, εφόσον η χώρα είναι από το 2002 ο μεγαλύτερος προμηθευτής της Κίνας σε αργό πετρέλαιο, εφοδιάζοντάς την με το ένα πέμπτο των εισαγωγών της το 2013 (Γράφημα 4). Η επισφράγιση της συνεργασίας έγινε κατά την διάρκεια της επίσημης επίσκεψης του Προέδρου Hu Jintao στο Ριάντ τον Φεβρουάριο του 2009, όπου συμφωνήθηκε ότι η Σαουδική Αραβία θα παραμείνει ένας αξιόπιστος προμηθευτής τα επόμενα χρόνια, λόγω της προτεραιότητας που οι δύο χώρες αποδίδουν στην σχέση τους (Saudi-US Relations Information Service, 2010).

Επιπλέον, τον Νοέμβριο του 2009, η Κίνα ξεπέρασε σε ζήτηση τις Ηνωμένες Πολιτείες και έγινε ο μεγαλύτερος πελάτης αργού πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, οι εξαγωγές αργού πετρελαίου προς την Κίνα ξεπέρασαν για πρώτη φορά το 1,0 εκατ. βαρέλια ημερησίως, σημαντικό ορόσημο καθώς η Saudi Aramco είχε υπογράψει με την Sinopec το 2006 τη δέσμευση για παραδόσεις αργού πετρελαίου ύψους 1 εκατ. βαρελιών ημερησίως το 2010 (Oil & Gas Journal, 2006, σ. 5).

Η ανάδειξη της Κίνας στον μεγαλύτερο πελάτη πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας εις βάρος των ΗΠΑ, αντικατοπτρίζει τη μεταβαλλόμενη γεωγραφία του πετρελαίου. Ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας προβλέπει ότι τις επόμενες δύο δεκαετίες, όλη η αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης πετρελαίου θα προέρχεται από χώρες εκτός ΟΟΣΑ, ενώ η ζήτηση των χωρών του ΟΟΣΑ θα μειωθεί. (International Energy Agency, 2009, 82.) Η ζήτηση πετρελαίου από την Κίνα υπολογίζεται να αυξηθεί σε 16,3, εκατ. βαρέλια ημερησίως το 2030, αντιπροσωπεύοντας το 42% της αύξησης της παγκόσμιας ζήτησης (Ibid, σ.81-82). Αντίθετα, η ζήτηση πετρελαίου στις Ηνωμένες Πολιτείες, μακράν κορυφαίου αγοραστή της Σαουδαραβικού αργού, αναμένεται να μειωθεί από 18,5 εκατομμύρια β / η σε 17,2 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως (Ibid).

Έχοντας αυτό ως δεδομένο, η Σαουδική Αραβία εστιάζει όλο και περισσότερο «προς την ανατολή» για την εξασφάλιση της παραγωγής της. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο και Δ. Σύμβουλο της Saudi Aramco, Khalid al-Falih: *«Οι δημογραφικές και οικονομικές τάσεις το καθιστούν σαφές...η Κίνα είναι το μέλλον της αγοράς πετρελαίου»* (Mouawad J., 2010).

Η προσπάθεια της Σαουδικής Αραβίας για μεγαλύτερη ενεργειακή συνεργασία με την Κίνα δεν έχει στόχο μόνο την ενίσχυση της ενεργειακής της ασφάλειας, αλλά κυρίως στη διεύρυνση των σχέσεων της με άλλες μεγάλες δυνάμεις εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ανάπτυξη στενών σχέσεων με την Κίνα και άλλες ανερχόμενες βιομηχανικά δυνάμεις από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 οφείλεται εν μέρει στην εγχώρια κριτική για τη στενή σχέση Ριάντ - Ουάσιγκτον και τις εντάσεις μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, συμπεριλαμβανομένων των πιέσεων της Ουάσιγκτον για πολιτικές και θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις στη Σαουδική Αραβία (Downs, 2010, σσ.177-178). Το Ριάντ, ωστόσο, επιθυμεί να αποτελεί παράγοντα ενός

«ασιατικού αιώνα» που διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό από την επανεμφάνιση της Κίνας ως παγκόσμιας δύναμης (Freeman C., 2010).

4.2.2. Η περίπτωση του Ιράκ

Ένα χρόνο μετά την Αμερικανό-Βρετανική εισβολή και την επακόλουθη απομάκρυνση του Saddam Hussein από την εξουσία, ο Hu Jintao δήλωσε ότι η Κίνα θα συνεργαστεί με τη διεθνή κοινότητα για να βοηθήσει τον ιρακινό λαό να ξεκινήσει ένα δρόμο ειρήνης, σταθερότητας και ανάπτυξης (China Daily, 2004). Δεσμεύτηκε ακόμη για παροχή 25 δις δολαρίων ως ανθρωπιστική βοήθεια στο Ιράκ και υποσχέθηκε ότι οι κινεζικές επιχειρήσεις θα διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην ανοικοδόμηση της χώρας (ibid.). Στο ίδιο κλίμα, ο Υπουργός Εμπορίου της νέας κυβέρνησης του Ιράκ κλήθηκε στα τέλη του 2003 από το Υπουργείο Εμπορίου της Κίνας να επισκεφθεί το Πεκίνο και να συμβάλει στην προώθηση των Σινο-Ιρακινών οικονομικών σχέσεων (Yetiv-Lu, 2007, σ.205). Το γεγονός ότι το Ιράκ κατέχει τα δεύτερα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου στον κόσμο του δίνει μια ζωτική οικονομική, γεωπολιτική και στρατηγική θέση στη Μέση Ανατολή και μπορεί να συμβάλλει στην ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας (Ibid).

Πράγματι το Ιράκ έδωσε στις εθνικές πετρελαϊκές εταιρείες της Κίνας την σπάνια ευκαιρία να αποκτήσουν πρόσβαση σε τεράστια, ανεκμετάλλευτα αποθέματα πετρελαίου. Η Βαγδάτη φιλοδοξεί να αυξήσει δραματικά την δυναμικότητα της παραγωγής πετρελαίου φτάνοντας μέχρι το 2016 σε 12 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, γεγονός που θα της επιτρέψει να ξεπεράσει τη Ρωσία και να συναγωνιστεί τη Σαουδική Αραβία (Lando, 2009), αν και το πρόγραμμα επέκτασης αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό εντός και εκτός της χώρας (Dourian, 2009). Κι αυτό γιατί μια τέτοια πρωτόγνωρη αύξηση της παραγωγικής ικανότητας σε τόσο σύντομο διάστημα, είναι πιθανόν να παρεμποδίζεται από την υποδομή και την δυνατότητα αποθήκευσης, την ασφάλεια και τα πολιτικά προβλήματα της χώρας καθώς και την έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού (Bahree, 2010). Συνυπολογίζοντας αυτά, το Cambridge Energy Research Associates προβλέπει για το Ιράκ μια παραγωγική

ικανότητα 6,5 εκατ. βαρελιών ημερησίως το 2020, πιθανόν από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως (Ibid, σ.3).

Οι κινεζικές εταιρείες κινήθηκαν ταχύτατα ώστε να εδραιώσουν την θέση τους στη μεταπολεμική ιρακινή πετρελαϊκή βιομηχανία. Η China National Petroleum Corporation (CNPC) ήταν η πρώτη ξένη εταιρεία που επαναδιαπραγματεύτηκε μια σύμβαση εξόρυξης που είχε ήδη υπογράψει με το καθεστώς του Saddam Hussein. Το 2008, η CNPC μετέτρεψε τη σύμβαση επιμερισμού της παραγωγής, που είχε υπογραφεί το 1997 για την ανάπτυξη του κοιτάσματος al-Ahdab σε συμφωνία τεχνικών υπηρεσιών (Zoerpf, 2008).

Ακόμη, οι κινεζικές εταιρείες συμμετείχαν στην δημοπρασία και για τα έξι κοιτάσματα πετρελαίου που προσφέρονταν από το Ιράκ, τον Ιούνιο του 2009 (Petroleum Intelligence Weekly, 2009). Το 2009, η Βαγδάτη ανακοίνωσε μια συμφωνία με την British Petroleum (BP) και την China National Petroleum Corporation (CNPC), σύμφωνα με την οποία 15 δις δολάρια θα επενδυθούν στα γιγαντιαία κοιτάσματα πετρελαίου Rumaila. Η CNPC πλήρωσε επιπλέον 8,9 δις, προκειμένου να αγοράσει την Ελβετό-Καναδική εταιρεία Addax στο Βόρειο-Ανατολικό Ιράκ (Nixon Centre, 2012, σ.31). Από τις συμβάσεις οι CNPC και BP ήταν οι μόνοι κερδισμένοι, καθώς συμφώνησαν να αυξήσουν την παραγωγή στο τεράστιο κοίτασμα Rumaila από 985.000 βαρέλια ημερησίως στα 2,85 εκατομμύρια καθιστώντας την δεύτερη μεγαλύτερη πετρελαιοπηγή στον κόσμο - μετά τη Σαουδαραβική Ghawar- έναντι αμοιβής μόλις 2 δολάρια ανά βαρέλι (Hoyos, 2009, σ.2).

Το χαμηλό επίπεδο αποζημίωσης, που εξασφάλιζε μεγάλες κερδοφορίες προσέλκυσε πληθώρα εταιρειών κατά τη δεύτερη ιρακινή δημοπρασία για τα κοιτάσματα πετρελαίου το Δεκέμβριο του 2009 (Oil Daily, 15.12.2009). Στον γύρο αυτό η CNPC συμμετέχοντας κοινοπρακτικά (με την γαλλική Total και την μαλαισιανή Petronas) εξασφάλισε σύμβαση για αύξηση της παραγωγής στο κοίτασμα Halfaya από 3.100 βαρέλια ημερησίως σε 535.000, με αποζημίωση 1,40 δολάρια ανά βαρέλι (Hunter, 2010).

Τον Μάιο του 2010, η China National Offshore Oil Corporation (CNOOC) και η ΤΡΑΟ της Τουρκίας κατέληξαν σε συμφωνία με την ιρακινή κυβέρνηση να ανεβάσουν την παραγωγή στο συγκρότημα των κοιτασμάτων Maysan κατά μήκος των συνόρων του Ιράκ με το Ιράν από 100.000 σε 450.000 βαρέλια ημερησίως έναντι

αμοιβής των 2,30 δολαρίων (Ciszuk, 2010). Οι συμβάσεις αυτές κατέταξαν τις κινεζικές επιχειρήσεις στις εταιρείες πετρελαίου που ωφελήθηκαν περισσότερο από τον πόλεμο του Ιράκ (Fade-Londoño, 2010), (Salaheddin, 2010).

Μετά την πρόσφατη επίσκεψη του στο Ιράκ, το Φεβρουάριο του 2014 ο Wang, Υπουργός Εξωτερικών της Κίνας, δήλωσε ότι η ενεργειακή πολιτική θα συνεχίσει να αποτελεί την «ραχοκοκαλιά» των διμερών οικονομικών δεσμών των δύο χωρών ενώ υποσχέθηκε ότι οι κινεζικές εταιρείες θα αυξήσουν τις επενδύσεις τους στο Ιράκ, συμπεριλαμβανομένης της βοήθειας για δημιουργία υποδομών πετρελαίου και μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής στρατηγικής για τον τομέα της ενέργειας καθώς και στην ανοικοδόμηση του δικτύου ηλεκτροδότησης, μεταφορών και τηλεπικοινωνιών (Keck, 2014). Το Πεκίνο προκειμένου να συσφίξει περισσότερο τους δεσμούς συνεργασίας με το Ιράκ, προχώρησε σε διαγραφή του 80% περίπου του ιρακινού χρέους, ύψους 8,5 δις δολαρίων (Sun-Zoubir, 2015, σ.15). Σχετικά με τα θέματα ασφαλείας ο Wang τόνισε ότι: *«η Κίνα υποστηρίζει σταθερά την ανεξαρτησία, την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα του Ιράκ και στηρίζει την προσπάθεια της ιρακινής κυβέρνησης να προωθήσει την πολιτική συμφιλίωση και τη διατήρηση της εθνικής σταθερότητας»* (ibid.).

4.2.3. Η περίπτωση του Ιράν

Η σχέση της Κίνας με το Ιράν είναι από τις πλέον κρισιμότερες ενεργειακές σχέσεις, λόγω του ρόλου που διαδραματίζει η ενέργεια στη διπλωματία του Πεκίνου σχετικά με το ιρανικό πυρηνικό ζήτημα. Το Ιράν συνεχίζει να είναι ένας από τους κορυφαίους προμηθευτές της Κίνας σε αργό πετρέλαιο κατά την τελευταία δεκαετία, αν και υπήρξαν κάποια μικρά διαστήματα ύφεσης. Είναι ακόμα πιο σημαντικό για τις Εθνικές Εταιρείες Πετρελαίου της Κίνας (NOC), λόγω των τεράστιων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου που είναι ανοικτά σε ξένες επενδύσεις. Ωστόσο, τα ποσά που η Κίνα έχει επενδύσει στην έρευνα και ανάπτυξη των ενεργειακών πόρων του Ιράν είναι πιθανώς μικρότερα από ό,τι ισχυρίζεται η Τεχεράνη. Κι αυτό οφείλεται κυρίως κωλύματα της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο Ιράν, τα οποία είναι πιθανό να συνεχιστούν ως αποτέλεσμα των αυστηρών διεθνών κυρώσεων.

Το 2009, η Κίνα εισήγαγε 465 χιλ. βαρέλια αργού πετρελαίου από το Ιράν, που αντιπροσωπεύουν το 11,4% των εισαγωγών αργού πετρελαίου της Κίνας (Reuters, 21.01.2010). Παρά το γεγονός ότι το Ιράν παραμένει ένας κορυφαίος προμηθευτής αργού πετρελαίου στην Κίνα, ο όγκος των εισαγωγών μειώθηκε κατά το 2010, κατά 35% το πρώτο 5μηνο του 2010 για να ανακάμψει το επόμενο διάστημα (Dow Jones International News, 21.06.2010). Η μείωση αυτή προκάλεσε εικασίες σχετικά με το αν οφείλεται σε πολιτικούς ή εμπορικούς παράγοντες (Dubowitz-Grossman, 2010, σ. 11), (Morse, Credit Suisse Fixed Income Research, 09.04.2010) και δικαιολογήθηκε ως αποτέλεσμα πολιτικής προσπάθειας της κυβέρνησης Barack Obama προς την Σαουδική Αραβία, για να εξασφαλίσει στους Κινέζους μια σταθερή προμήθεια πετρελαίου, στην περίπτωση που το Ιράν περικόψει τις παραδόσεις σε αντίποινα για την υποστήριξη της Κίνας στις διεθνείς κυρώσεις (Sanger-Landler M, 2010, σ.1Α), (Solomon J., 2009, σ.16Α), αν και τόσο η Κίνα όσο και η Σαουδική Αραβία είχαν, όπως είδαμε, εκατέρωθεν διασφαλίσει την διεύρυνση της ενεργειακής τους συνεργασίας, ανεξάρτητα από τις όποιες αλλαγές στη διεθνή σκηνή. Άλλωστε, δεν υπήρξε μια σταθερή ή κλιμακούμενη μείωση των εισαγωγών αργού πετρελαίου της Κίνας από το Ιράν ώστε να είναι δυνατόν να συνδεθεί με κάποια πολιτική απόφαση. Η Sinopec και η Zhuhai Zhenrong, οι βασικές κινεζικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην ενέργεια είναι συνεπείς στις συμβάσεις που έχουν υπογράψει να ανεβάσουν, από κοινού, την παραγωγή ιρανικού αργού σε 440.000 βαρέλια ημερησίως και οι εισαγωγές της Κίνας από το Ιράν ήταν περίπου σε αυτό το επίπεδο για το μεγαλύτερο διάστημα του 2010 (Reuters, 18.06.2010).

Παρά το γεγονός ότι το Ιράν είναι η τέταρτη μεγαλύτερη στον κόσμο παραγωγός πετρελαίου, εισάγει 25-40% της βενζίνης (ο όγκος των εισαγωγών ποικίλλει εποχιακά), λόγω της ανεπαρκούς δυνατότητας διύλισης στη χώρα (BP Statistical Review of World Energy, Ιούνιος 2010, σ. 8). Κινεζικές εταιρείες όπως η Zhuhai Zhenrong, Unipet, και Chinaoil έχουν σπεύσει να γεμίσουν το κενό που διαμόρφωσε η απομάκρυνση -λόγω των κυρώσεων- εταιρειών όπως η Royal Dutch / Shell, BP, India's Reliance και οι ελβετικές Glencore, Trafigura και Vitol 0028 (Bingbing W., 2010).

Πιο σημαντικό από το εμπόριο πετρελαίου για την Κίνα αποτελεί το επενδυτικό πρόγραμμα των κινεζικών εταιρειών στα τεράστια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στο Ιράν. Οι μεγάλες εταιρείες πετρελαίου της Κίνας

αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά την απόκτηση και διατήρηση της πρόσβασης στα ιρανικά αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου μακροπρόθεσμα. Η CNPC έχει τοποθετήσει το Ιράν -το κοιτάσμα του Βόρειου Azadegan- και το Ιράκ, στο επίκεντρο των σχεδίων της για ανάπτυξη της εξόρυξης την επόμενη δεκαετία (Ciszuk, 2010). Αν και σημαντικά, τα κινεζικά κεφάλαια που μέχρι σήμερα έχουν επενδυθεί στους ιρανικούς υδρογονάνθρακες είναι ουσιαστικά πολύ μικρότερα από τα δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια που φέρεται να έχουν δεσμεύσει οι Κινέζοι για ενεργειακά έργα στο Ιράν. Οι εκτιμήσεις για το ύψος των χρημάτων που οι κινεζικές εταιρείες έχουν διαθέσει περιλαμβάνουν συμφωνίες που δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί, αλλά που είναι πολύτιμες στο Ιράν, πρώτιστα για πολιτικούς λόγους. Επιπλέον, η πρόοδος των κινεζικών εταιρειών στην ανάπτυξη των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου έχει παρεμποδιστεί από τις παρατεταμένες διαπραγματεύσεις και τις αυστηρές διεθνείς κυρώσεις.

Είναι γεγονός ότι οι κινεζικές εταιρείες έχουν δεσμεύσει, σύμφωνα με τον διεθνή τύπο, περισσότερο από 100 δις δολάρια στην εκμετάλλευση των ενεργειακών πηγών του Ιράν (Wines, 2009, σ.14Α), ωστόσο η επέκτασή τους έχει επιβραδυνθεί από τις δυσκολίες της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι όροι που το Ιράν προσφέρει στους ξένους είναι ελάχιστα ελκυστικοί ή και αποτρεπτικοί για επενδύσεις στον τομέα του πετρελαίου (Abbott, 2007). Ακόμη, οι Ιρανοί συνηθίζουν να ζητούν από τις ξένες εταιρείες επανειλημμένες επαναδιαπραγματεύσεις κλεισμένων συμφωνιών, στην προσπάθεια να εκμαιεύσουν περισσότερες παραχωρήσεις από αυτούς.

Οι πολυμερείς και μονομερείς κυρώσεις αρχικά δυσχέραναν τις κινεζικές εταιρείες στις δυνατότητές τους για την ανάπτυξη κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στο Ιράν, αφενός λόγω δυσκολιών στην πρόσβαση σε εξοπλισμό, ανταλλακτικά και την τεχνολογία που χρειάζονται για τα ιρανικά έργα, καθώς ούτε οι κινεζικές ούτε οι ιρανικές εταιρείες κατέχουν σήμερα την τεχνολογία για υδροποίηση του φυσικού αερίου και οι κυρώσεις της Δύσης καθιστούν δύσκολη την απόκτησή της, παρεμποδίζοντας τα σχέδια για μια επικερδή παραγωγή στα κοιτάσματα του Βόρειου και Νότιου Pars που εκμεταλλεύονται (Fineren, 2010), (Faucon-Swartz, 2010). Αφετέρου, οι κυρώσεις στο Ιράν αύξησαν τον πολιτικό κίνδυνο που σχετίζεται με τις επενδύσεις στον τομέα του ιρανικού πετρελαίου, γεγονός που καθυστερεί τις κινεζικές επενδύσεις.

Από την άλλη, οι κυρώσεις που επιβάλλονται από την Δύση αυξάνουν τα οφέλη καθώς έχουν δώσει στην Κίνα την ευκαιρία να κυριαρχήσει στον τομέα εξόρυξης των ιρανικών υδρογονανθράκων, αφού οι μεγάλες διεθνείς εταιρείες πετρελαίου αδυνατούν να πραγματοποιήσουν νέες επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα. Υπολογίζεται ότι λόγω κυρώσεων έχουν παγώσει έργα ύψους τουλάχιστον 50 - 60 δις δολαρίων, δημιουργώντας ένα κενό που οι κινεζικές εταιρείες προσπαθούν να καλύψουν (Einhorn, 2010).

Η Κίνα αποτελεί έναν από τους πιο αξιόπιστους εμπορικούς εταίρους του Ιράν από το 2010, όταν οι κυρώσεις των ΗΠΑ τέθηκαν σε πλήρη ισχύ. Βασικό συστατικό των διμερών σχέσεων Τεχεράνης-Πεκίνου είναι η πρόοδος στις πυρηνικές διαπραγματεύσεις. Στην πυρηνική συμφωνία που επετεύχθη (P5 + 1) στις 24 Νοεμβρίου του 2013, που ανανεώθηκε και για το 2014, οι ΗΠΑ εξαιρούν από τις κυρώσεις τις ιρανικές εξαγωγές πετρελαίου στην Κίνα, με αντάλλαγμα τον περιορισμό των πυρηνικών εξοπλισμών του. Διατηρώντας ισχυρούς δεσμούς με το Πεκίνο, η Ισλαμική Δημοκρατία καταφέρνει να αποφύγει τις συνέπειες των δυτικών κυρώσεων που θα είχαν ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του εθνικού νομίσματος και της ιρανικής οικονομίας (Dickey - Ighani, 2014).

Ουσιαστικά οι διεθνείς κυρώσεις δημιούργησαν ακόμη πιο στενούς πολιτικούς και οικονομικούς δεσμούς μεταξύ των δύο χωρών. Το πρώτο εξάμηνο του 2014, με την εξαγωγή 630 χιλ. βαρελιών ημερησίως και αύξηση 48% από το προηγούμενο έτος, η Ισλαμική Δημοκρατία αποτέλεσε τον τρίτο μεγαλύτερο προμηθευτή της Κίνας σε αργό πετρέλαιο παρέχοντας το 12% των ετήσιων προμηθειών της, γεγονός που ενισχύει τον βαθμό αλληλεξάρτησης μεταξύ Πεκίνου-Τεχεράνης. Το Ιράν από την άλλη, ως εμπορικός εταίρος είναι απαραίτητος σήμερα για την Κίνα στην προσπάθειά της να διαμορφώσει ένα καινούριο «Δρόμο του Μεταξιού» (New Silk Road), να αναπτύξει δηλαδή νέες χερσαίες και θαλάσσιες εμπορικές διόδους και οικονομικές ζώνες, που θα εξυπηρετούνται από το Βόρειο Ιράν. Οι κινεζικές επενδύσεις για έργα υποδομής στην περιοχή αναμένεται να ενισχύσουν περαιτέρω την ιρανική οικονομία (ibid.).

5. *Η Αραβική Άνοιξη*

5.1. **Η Αραβική Άνοιξη και η πρόκληση για την Κίνα**

Ως «Αραβική Άνοιξη» ορίζεται το επαναστατικό κύμα εξεγέρσεων και αναταραχών που ξεκίνησε στην Τυνησία το Δεκέμβριο του 2010 και γρήγορα εξαπλώθηκε στην Αλγερία, την Αίγυπτο, την Υεμένη, τη Λιβύη και στο μεγαλύτερο μέρος του αραβικού κόσμου (The Guardian, 5 Ιανουαρίου 2012). Μετά τους πρώτους λίγους μήνες, η Αραβική Άνοιξη επεκτάθηκε από τη Βόρεια Αφρική στην καρδιά της Μέσης Ανατολής, αποκτώντας συνεχώς μεγαλύτερη δυναμική (UCDP, 2011, σ. 9).

Αν και οι εξεγέρσεις διέφεραν σημαντικά από χώρα σε χώρα, μπορούμε να εντοπίσουμε κάποια βασικά κοινά στοιχεία: τα γεγονότα χαρακτηρίστηκαν σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό από έκρηξη βίας, αιτήματα για περισσότερη δημοκρατία και καλύτερη διακυβέρνηση, πάταξη της διαφθοράς, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και καταπολέμηση της φτώχειας, της ανισότητας και της ανεργίας. (Κουσκουβέλης, 2012, σ.2). Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτέλεσαν κύριο όργανο για τον συντονισμό, την προώθηση των εξεγέρσεων (UCDP, 2011, σ.9) και την κοινωνικοποίηση των γεγονότων. Στις περισσότερες περιπτώσεις στόχος ήταν η ανατροπή του υπάρχοντος αυταρχικού καθεστώτος, όπως και συνέβη τελικά στην Τυνησία, την Αίγυπτο, τη Λιβύη και την Υεμένη. Οι διαδηλώσεις αντιμετωπίστηκαν με έντονη βιαιότητα από τα σώματα ασφαλείας των χωρών, ενώ ζοηρό ήταν το ενδιαφέρον αλλά και η διαφοροποίηση της στάσης των άλλων δυνάμεων σχετικά με τις εξελίξεις σε καθεμία από τις χώρες αυτές. Τέλος, οι πολιτικές διεργασίες στην περιοχή δεν φαίνεται να έχουν ολοκληρωθεί, ούτε αναμένεται να ολοκληρωθούν σύντομα (Κουσκουβέλης, 2012, σ.2).

Η διαδικασία μετασχηματισμού του αραβικού κόσμου βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Το πρώτο και ίσως το πιο σημαντικό αποτέλεσμα των αραβικών εξεγέρσεων είναι η μετατροπή των ισλαμιστικών κινημάτων, που ξεκίνησαν κυρίως ως

παρακλάδια της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, από αντιπολιτευτικές ομάδες σε σημαντικές πολιτικές δυνάμεις στις περισσότερες χώρες που βρίσκονται σε μετάβαση. Αυτή η αλλαγή έγινε εμφανής σε χώρες όπως η Τυνησία, το Μαρόκο, η Λιβύη και η Υεμένη. Αν και το πολιτικό Ισλάμ θα συνεχίσει να είναι ένας παράγοντας που οδηγεί τις εξελίξεις της Αραβικής Άνοιξης, παρατηρείται ωστόσο μια σημαντική στροφή και μείωση της δημόσιας στήριξης για τους ισλαμιστές σε μεγάλο μέρος των αραβικών κρατών.

Πέρα από το ιδεολογικό υπόβαθρο, τίθεται πλέον στο επίκεντρο η αποτελεσματικότητα της εκάστοτε ηγεσίας. Η ένταση μεταξύ σουνιτών και σιιτών αυξάνεται σε ανησυχητικό βαθμό σε χώρες όπως το Μπαχρέιν, το Κουβέιτ, η Σαουδική Αραβία, ο Λίβανος και η Συρία, δημιουργώντας ακραίες σεκταριστικές συγκρούσεις. Οι μοναρχίες του αραβικού κόσμου, τόσο οι πλουσιότερες όσο και οι λιγότερο πλούσιες, δεν βρίσκονται στο απυρόβλητο από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η υπόλοιπη περιοχή, αλλά ως επί το πλείστον δεν γνώρισαν την ίδια αναταραχή που αντιμετώπισαν οι δημοκρατίες. Οι πλούσιες μοναρχίες του Κόλπου προσπάθησαν να ανακόψουν το κύμα των εξεγέρσεων με χρηματοπιστωτικά μέσα και στην περίπτωση του Μπαχρέιν με έκτακτα μέτρα ασφαλείας (Muasher, 2013).

Η Κίνα, η οποία προηγουμένως είχε αναπτύξει δεσμούς με τα περισσότερα αυταρχικά καθεστώτα της περιοχής, αποφεύγοντας οποιαδήποτε εμπλοκή στις εσωτερικές τους υποθέσεις και ικανοποιώντας τις προσδοκίες των κυρίαρχων ελίτ και ιδιαίτερα των κυβερνήσεων των μεγαλύτερων προμηθευτών της, όπως η Σαουδική Αραβία, βρέθηκε ξαφνικά απροστάτευτη, με τις οικονομικές και πολιτικές της επενδύσεις να βρίσκονται σε κίνδυνο (Pollack, 2011).

Τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στη Μέση Ανατολή μετά την έναρξη της Αραβικής Άνοιξης είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των παγκόσμιων τιμών του πετρελαίου. Για την Κίνα, αυτό συνεπαγόταν υψηλότερο κόστος εισαγωγών και μείωση του εμπορικού της πλεονάσματος, καθώς επίσης και επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, αφού μειώθηκε η αξία των καθαρών εξαγωγών της. Οι εξελίξεις λοιπόν, στη Μέση Ανατολή προκάλεσαν σοβαρές ανησυχίες στην κινεζική οικονομία. Και ενώ αρχικά κράτησε στάση αναμονής (wait and see), στη συνέχεια αναγκάστηκε να πάρει θέση πιο ενεργά στις διαπραγματεύσεις για να προστατεύσει τα συμφέροντά της (Kandil, 2012, σ.1).

Στην περίπτωση της Αιγύπτου, η Κίνα εξέφρασε ανοικτά τη δυσαρέσκεια της για τις πιέσεις των ΗΠΑ για παραίτηση του Mubarak. Ωστόσο, οι εσωτερικές πιέσεις συνέχισαν να υπομονεύουν τη θέση του και το Πεκίνο δεν είχε τα μέσα για να αποτρέψει την πτώση του από την εξουσία. Μετά την παραίτηση Mubarak, η Κίνα κινήθηκε γρήγορα για να δημιουργήσει δεσμούς με τις μεταβατικές αρχές της Αιγύπτου (Pollack, 2011).

Το ξέσπασμα των ένοπλων συγκρούσεων στη Λιβύη προκάλεσε εκτεταμένες ζημιές και λεηλασίες σε πάνω από είκοσι πέντε μεγάλα έργα κινεζικών επενδύσεων στη χώρα, στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών, την εξόρυξη πετρελαίου και τη μεταλλουργία, θέτοντας σε κίνδυνο τις κινεζικές επιχειρήσεις, αλλά και πολλούς Κινέζους πολίτες (ibid.). Η Κίνα συναίνεσε στην εξωτερική παρέμβαση, δίνοντας θετική ψήφο στο Ψήφισμα 1970 που περιλάμβανε κυρώσεις (εμπάργκο όπλων, απαγόρευση εξόδου από τη χώρα, πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων) για τον Gadhafi και τους συνεργάτες του (UN, 2011) και απέχοντας από το Ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την άμεση επέμβαση του NATO με αεροπορικές επιθέσεις εναντίον του καθεστώτος (Pollack, 2011).

Η στάση της Κίνας στην περίπτωση της Λιβύης σχολιάστηκε έντονα σε πολιτικό επίπεδο: στο εσωτερικό της Κίνας, η αποχή της από το Ψήφισμα 1973 που άνοιξε το δρόμο για τις επιθέσεις του NATO, θεωρήθηκε από Κινέζους αξιωματούχους και σχολιαστές ως υποταγή της Κίνας στη Δύση και απομάκρυνση από την αρχή της μη-επέμβασης, ενώ σε διεθνές επίπεδο η Δύση και τα Αραβικά κράτη χαρακτήρισαν τη στάση της Κίνας «ανεύθυνη» επειδή δεν συμμετείχε στην στρατιωτική εκστρατεία στην περιοχή (Kandil, 2012, σ.3). Επιπλέον, τόσο οι ιστορικοί δεσμοί της Κίνας με την κυβέρνηση Gadhafi και η καθυστερημένη αναγνώριση του Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου (NTC), όσο και η μη συνεισφορά της στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του NATO, θεωρήθηκαν από το λαό της Λιβύης ως άρνηση του «δημοκρατικού κινήματος» από τη μεριά της Κίνας και έκαναν τη νέα ηγεσία εχθρική και απρόθυμη για νέες οικονομικές συμφωνίες, με αποτέλεσμα οι απώλειες για τις κινεζικές επιχειρήσεις να φθάσουν τα 20 δις δολάρια, σύμφωνα με τα κινεζικά μέσα ενημέρωσης (ibid).

Οι σημαντικές απώλειες τόσο για την οικονομία όσο και για την εικόνα της Κίνας μετά τις συγκρούσεις στη Λιβύη, την ώθησαν να λάβει μια πιο δυναμική θέση

στις διαπραγματεύσεις στη Συρία, τόσο για να διασφαλίσει τα οικονομικά της συμφέροντα στην περιοχή- οι εξαγωγές της προς την Συρία ξεπερνούν τα 2,4 δις δολάρια, ενώ η CNPC έχει μετοχές και σημαντικές επενδύσεις στις μεγαλύτερες πετρελαϊκές εταιρείες της χώρας- όσο και για να επαναπροσδιορίσει την θέση της ως υπερδύναμη, μετά την παθητική της στάση στη Λιβύη (Wuthnow, 2012). Επιπλέον, οι πιέσεις της Δύσης προς τα αυταρχικά καθεστώτα της Μέσης Ανατολής να προχωρήσουν σε παραχωρήσεις στις αντικαθεστωτικές δυνάμεις, δημιούργησαν ακόμη μεγαλύτερη ανησυχία στην Κίνα, η οποία φοβάται ότι αντίστοιχα κινήματα μπορεί να εκδηλωθούν και να απειλήσουν το μονοπώλιο του Κομμουνιστικού Κόμματος (Pollack, 2011).

Ως απάντηση στις αραβικές και δυτικές πιέσεις να καταδικάσουν τα κατασταλτικά μέτρα που έλαβε ο Bashar al-Assad εναντίον των αντικυβερνητικών διαδηλώσεων και να λάβουν ισχυρά μέτρα εναντίον του, η Κίνα, μαζί με τη Ρωσία, άσκησαν τρεις φορές βέτο σε συνεχόμενα ψηφίσματα το 2011 και 2012 (Chang, 2013). Έτσι, ενίσχυσε τη διπλωματική συνεργασία με τη Ρωσία και προσπάθησε να διατηρήσει την υπάρχουσα ισορροπία δυνάμεων στη Μέση Ανατολή. Παράλληλα όμως, άνοιξε διάυλο επικοινωνίας με τα συριακά δημοκρατικά αντικαθεστωτικά κινήματα, στο πλαίσιο της ενεργητικής προληπτικής διπλωματίας (Kandil, 2012, σ.4). Επιπλέον, το Φεβρουάριο του 2012 το Υπουργείο Εξωτερικών της Κίνας απέστειλε αντιπροσωπείες σε ανώτερο επίπεδο στη Συρία, την Αίγυπτο, τη Σαουδική Αραβία, το Κατάρ, το Ιράν, την Ιορδανία, το Ισραήλ και την Παλαιστίνη για διπλωματικές συμβουλές (ibid).

5.2. Η Κίνα και η πραγματιστική διπλωματία

Η Κίνα προσπάθησε να χρησιμοποιήσει τις εξεγέρσεις στον αραβικό κόσμο για να προωθήσει και να ενισχύσει την «στρατηγική ευκαιρία» της στην περιοχή, μια διαδικασία που είχε ήδη ξεκινήσει την τελευταία εικοσαετία. Η στάση της Κίνας απέναντι στις εξελίξεις της Αραβικής Άνοιξης είχε ως κύριο σκοπό την επίτευξη των μεγαλύτερων δυνατών οικονομικών οφελών με το μικρότερο πολιτικό ρίσκο κάθε φορά (Sun - Zoubir, 2014, σ.7).

Βασικά χαρακτηριστικά της πραγματιστικής διπλωματίας που επέλεξε να εφαρμόσει η Κίνα θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τα εξής: η Κίνα διατήρησε μια διαφοροποιημένη -ανάλογα με την περίπτωση- στάση στα γεγονότα, εφάρμοσε συλλογικές δεσμεύσεις και διπλωματική πρωτοβουλία στις περιπτώσεις που τα οικονομικά και εμπορικά της συμφέροντα τέθηκαν σε κίνδυνο, τήρησε στάση αναμονής αντί να προβεί σε βιαστικές και παρακινδυνευμένες κινήσεις για την επίλυση της κρίσης, και βασίστηκε κυρίως σε μεμονωμένες και προσωρινές διμερείς στρατηγικές συμφωνίες, αντί να προβεί στην χάραξη μιας γενικότερης, συνολικής στρατηγικής και ενιαίας στάσης στην παγκόσμια σκηνή. Εμμένει σε μια ασαφή στρατηγική και διατηρεί ισορροπίες τόσο με τις εκάστοτε κυβερνήσεις όσο και με τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης προκειμένου να αποφύγει το πολιτικό ρίσκο. Τέλος, δίνει έμφαση σε έναν ελαστικό συντονισμό μεταξύ των οργάνων, στην εποικοδομητική παρέμβαση και την έξυπνη οικονομική βοήθεια αντί για μια δογματική διπλωματική λογική.

Πιο συγκεκριμένα, η Κίνα προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τα κοινά συμφέροντα που μοιράζεται με τις υπόλοιπες αναδυόμενες βιομηχανικές οικονομίες, τις λεγόμενες BRICS (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Νότια Αφρική) για να αναδιαμορφώσει τις γεωπολιτικές ισορροπίες στην περιοχή της MENA. Ένας συνασπισμός μεταξύ αυτών των ανερχόμενων οικονομιών θα μπορούσε να ανατρέψει την ισορροπία δυνάμεων και την κυριαρχία της Δύσης στην παγκόσμια τάξη. Αυτές οι χώρες, στην περίπτωση της Αραβικής Άνοιξης είχαν ως κοινό στόχο την ανεύρεση ειρηνικής λύσης, αφήνοντας τα Ηνωμένα Έθνη να έχουν τον κυρίαρχο λόγο στις διαπραγματεύσεις, αφού θεώρησαν ότι μια επέμβαση θα ήταν πολυδάπανη και επικίνδυνη (ibid).

Η Κίνα χρησιμοποίησε όλο το φάσμα των οικονομικών της εργαλείων για να προωθήσει τα εθνικά της συμφέροντα: εισαγωγές, εξαγωγές, επενδύσεις, δανεισμός και αναπτυξιακή βοήθεια (Bergerijk - Moons, 2009). Στην προσπάθεια προς μια win-win ανάπτυξη, το Πεκίνο προσέφερε διευρυμένα πακέτα αναπτυξιακής βοήθειας στα αραβικά κράτη που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, με δύο βασικά χαρακτηριστικά: τα πακέτα προσφέρονται χωρίς να περιλαμβάνουν πολιτικούς όρους και αφορούν συνήθως μικρού εύρους βοήθεια. Η Κίνα αποτελεί τον κύριο πάροχο αναπτυξιακών δανείων με χαμηλά επιτόκια στην περιοχή, μέσω κυρίως της China Development Bank και της Export-Import Bank. Τα δάνεια αυτά συνήθως

προϋποθέτουν είτε την αποπληρωμή τους σε πόρους είτε την ανάληψη του αναπτυξιακού έργου και την παροχή πρώτων υλών από κινεζικές επιχειρήσεις. Σε κάθε περίπτωση, η προώθηση του εκδημοκρατισμού δεν αποτελεί στόχο των πακέτων αυτών (Breslin, 2012, σ.2).

6. Νέες Προοπτικές στη συνεργασία Κίνας-Μέσης Ανατολής

Η Αραβική Άνοιξη μπορεί να θεωρηθεί ως ένα σημαντικό σημείο καμπής στην περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων στη Μέση Ανατολή. Η ισορροπία δυνάμεων που προηγουμένως καθοριζόταν σε επίπεδο κρατών, έχει γίνει πιο περίπλοκη, αφού ο ρόλος των κρατών συνδυάζεται πλέον με τη «δυναμική» της εσωτερικής τους πολιτικής. Σε αυτές τις νέες συνθήκες, καθένας από τους περιφερειακούς και διαπεριφερειακούς παίκτες επιδιώκει να περιορίσει τις απειλές και να ενισχύσει την επιρροή του στην περιοχή (Barzegar, 2012).

Μετά το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης, η Κίνα αναγκάστηκε να επανεξετάσει τις πολιτικές της για να εξασφαλίσει τα συμφέροντά της στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, δεδομένων των νέων συνθηκών (ibid). Ο ενεργός διαμεσολαβητικός ρόλος του Πεκίνου στη Συριακή σύγκρουση, καθώς και οι διπλωματικές προσεγγίσεις της στη συνέχεια, αποδεικνύουν τις προσπάθειες της Κίνας για την επέκταση της κινεζικής επιρροής στην επίλυση των διεθνών κρίσεων, ως μια ανερχόμενη δύναμη που θέλει να ανυψώσει το διεθνές διπλωματικό της προφίλ, ιδιαίτερα απέναντι στην αμερικανική ηγεμονία (Chang, 2013).

Μια νέα στρατηγική, με το όνομα «March West» (Πορεία προς τη Δύση) διατυπώθηκε πρόσφατα από τον Wang Jisi (2012), σημαντικό μελετητή της Κίνας στον τομέα των διεθνών σχέσεων και αποτελεί ουσιαστικά την απάντηση στη δήλωση των ΗΠΑ για τη στροφή τους προς την Ασία. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Barack Obama, ο οποίος επισκέφθηκε την Ασία τον Απρίλιο του 2014, ανακοίνωσε ότι στο πλαίσιο της στροφής της αμερικανικής πολιτικής προς την Ασία και τον Ειρηνικό θα ενισχύσει τους διπλωματικούς και οικονομικούς της δεσμούς καθώς και την υποστήριξη των συμμάχων της στην περιοχή (Mullen- Liptak, 2014). Η απάντηση του

Προέδρου Xi Jinping είναι ενδεικτική: *«Η ενίσχυση των στρατιωτικών συμμαχιών με τρίτους δεν ωφελεί τη διατήρηση της περιφερειακής ασφάλειας.[...] Τα προβλήματα της Ασίας θα πρέπει να επιλυθούν από τους Ασιάτες και η ασφάλεια της Ασίας θα πρέπει να προστατευτεί από τους Ασιάτες»* (China National News, 2014).

Το Πεκίνο θεωρεί την κίνηση αυτή της Ουάσιγκτον ως ένα τρόπο να εμποδίσει την άνοδο της Κίνας στην Ανατολή, μέσω της ενίσχυσης των αμερικανικών στρατιωτικών συμμαχιών στην περιοχή και να πλήξει τους δεσμούς της Κίνας με την ASEAN (Ενωση Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας) και τον στρατηγικό της ρόλο στην προσπάθεια για περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση, προωθώντας την αμερικανό-κεντρική Δια-Ειρηνική Συνεργασία (Trans-Pacific Partnership), η οποία αποκλείει την Κίνα (Sun, 2013).

Σύμφωνα με τον Wang, η αποχώρηση της Ουάσιγκτον από τη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία (που εκδηλώνεται με την απόσυρσή της από το Ιράκ και το Αφγανιστάν), αποτελεί ιδανική ευκαιρία για την Κίνα να προηγηθεί και να επιδιώξει μια περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση Κεντρικής Ασίας-Μέσης Ανατολής. Σε αντίθεση με ό, τι συμβαίνει στην Ανατολική Ασία, οι σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας στη Μέση Ανατολή θα μπορούσαν να είναι περισσότερο συνεργατικές, λόγω των κοινών συμφερόντων τους στις οικονομικές επενδύσεις, στην ενέργεια, στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, στον έλεγχο και περιορισμό των πυρηνικών όπλων και γενικότερα στην περιφερειακή σταθερότητα. Επιπλέον, η «πορεία προς τη Δύση» θα προσφέρει στο Πεκίνο το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της Ουάσιγκτον, αφού οι ΗΠΑ έχουν ανάγκη τη βοήθεια της Κίνας για τη σταθεροποίηση του Αφγανιστάν και του Πακιστάν και επομένως, ο ρόλος της στην περιοχή θα βοηθήσει στην οικοδόμηση μιας πιο ισορροπημένης σχέσης μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας (ibid).

Στην πραγματικότητα, η «πορεία προς τη Δύση» δεν προτείνει την εγκατάλειψη της Ανατολικής Ασίας από την Κίνα, όπως αντίστοιχα και η στροφή των ΗΠΑ στον Ειρηνικό δεν σημαίνει την εγκατάλειψη της Μέσης Ανατολής από την Ουάσιγκτον. Αποτελεί για την Κίνα ένα μέτωπο εξισορρόπησης μεταξύ της ιστορικής έμφασης της χώρας στην Ανατολική Ασία και την θαλάσσια δύναμη, με ένα άνοιγμα σε μια εναλλακτική, ηπειρωτική περιοχή, που έχει πολλά να της προσφέρει (ibid).

Η νέα προληπτική διπλωματία που εφαρμόζει η Κίνα, θα μπορούσε να λειτουργήσει θετικά στην οικοδόμηση συνεργασιών με τις νέες ηγεσίες στη Μέση Ανατολή. Στις αραβικές οικονομίες, ακόμη και μετά την ανατροπή των καθεστώτων,

οι τεράστιες βιομηχανίες ανήκουν ακόμη στις παλαιότερες κοσμικές οικογένειες. Η Κίνα έχει τη δυνατότητα να συνδεθεί με τις νέες αναδύμενες οικονομίες και να ενισχύσει μέσω επενδύσεων τις νέες μικρομεσαίες επιχειρήσεις της ανερχόμενης τάξης, οι οποίες, αν και έχουν μεγάλη πολιτική δύναμη, δεν έχουν ακόμη τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις επιχειρήσεις τους χωρίς την ξένη ενίσχυση (Kandil, 2012, σ.4). Είναι σε καλύτερη θέση από τις ΗΠΑ και την Ευρώπη, τόσο οικονομικά όσο και γεωστρατηγικά για να στηρίξει την οικονομική βιωσιμότητα και σταθερότητα στην περιοχή (ibid). Το κινεζικό μοντέλο θεωρείται ως πιο ρεαλιστικό και κυρίως πιο γρήγορο και πιο αποτελεσματικό, τόσο στη χορήγηση της βοήθειας, όσο και στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, γι' αυτό και η κινεζική προσέγγιση έχει κερδίσει πολλούς υποστηρικτές (Breslin, 2011, σ.71).

Μετά από μια δεκαετία αναποφασιστικότητας, η κινεζική κυβέρνηση έχει ξεκινήσει μεταρρυθμίσεις σε ζωτικούς τομείς. Στον χρηματοοικονομικό τομέα έχει αρχίσει να χαλαρώνει ο έλεγχος των επιτοκίων και η ροή των κεφαλαίων πέραν των κινεζικών συνόρων. Το αρκετά χαμηλό πιστωτικό κόστος συμβάλλει στην άνοδο των επενδύσεων ενώ ο Zhou Xiaochuan, ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της Κίνας, ανακοίνωσε ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα πλήρους απελευθέρωσης επιτοκίων μέχρι το τέλος του 2015. Η Κίνα γίνεται επίσης όλο και πιο ανεκτική στις διασυνοριακές ροές. Το Yuan γίνεται όλο και πιο ευέλικτο, διευκολύνοντας τις ροές εσόδων των πολυεθνικών επιχειρήσεων και οι προσπάθειες της κυβέρνησης στρέφονται τώρα προς το ΔΝΤ και την αναγνώριση του Yuan ως αποθετικού νομίσματος πριν από το τέλος του 2015. Στο διοικητικό τομέα, από τις αρχές του 2013, κατά την έναρξη της πρωθυπουργικής του θητείας, ο Li Keqiang δεσμεύτηκε ότι θα μειώσει τη γραφειοκρατία, γεγονός που θα ενισχύσει τις ιδιωτικές εταιρείες και τις άμεσες ξένες επενδύσεις (The Economist, 2015).

Οι περισσότερες νεοσύστατες κυβερνήσεις της Μέσης Ανατολής έχουν παραμείνει δεσμευμένες σε μια οικονομία της αγοράς και αναμένεται να επιταχύνουν τις δαπάνες για υποδομές, επομένως το ανανεωμένο κινεζικό μοντέλο μπορεί να αποτελέσει το πρότυπο για την ανοικοδόμηση τους, έναντι του αντίστοιχου αμερικανικού. Η δημιουργία ισχυρών δεσμών με τις νέες πολιτικές ηγεσίες που εγκαθιδρύονται σταδιακά στη Μέση Ανατολή, θα μπορούσε να προσφέρει στην Κίνα το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων δυνάμεων και έναν πιο ηγεμονικό ρόλο στην περιοχή.

7. Συμπεράσματα

Όπως διαπιστώθηκε μέσα από αυτή την εργασία, η Κίνα έχει σημαντική επίγνωση της σημασίας που έχει η περιοχή της Μέσης Ανατολής για κάθε αναδυόμενη μεγάλη δύναμη. Οι δύο περιοχές χρειάζονται η μία την άλλη. Ο στόχος της Κίνας για επίτευξη ενεργειακής ασφάλειας αποτελεί βασικό συστατικό της παγκόσμιας στρατηγικής της. Η υποστήριξη της Κίνας επιτρέπει στα αυταρχικά καθεστώτα της περιοχής να προστατεύσουν τον εαυτό τους και να αναπτύξουν τις οικονομίες τους, ενώ με τη σειρά της η Κίνα είναι σε θέση να συνεχίσει την ταχεία οικονομική ανάπτυξη χάρη στα ζωτικά αποθέματα πετρελαίου, καθώς και να επεκτείνει την ήπια δύναμή της σε όλη την περιοχή.

Το Πεκίνο επιδιώκει μέχρι σήμερα πρωτοφανή επίπεδα διμερούς συνεργασίας με τις περισσότερες χώρες της Μέσης Ανατολής στους τομείς της ενέργειας, του εμπορίου και των εξοπλισμών και το διμερές εμπόριο αυξάνεται σημαντικά κάθε χρόνο, ενώ οι δύο πλευρές δεσμεύονται και για μακροχρόνιες προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης.

Η πραγματιστική στάση της Κίνας στα θέματα διπλωματίας χαρακτηρίζεται από δράση ανάλογα με την περίπτωση και διατήρηση ισορροπιών προς όλα τα μέτωπα, από στρατηγικές συμφωνίες και από την αρχή της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις των χωρών, εάν δεν διακυβεύονται τα οικονομικά της συμφέροντα. Η στάση αυτή της επέτρεψε να διατηρήσει φιλικές σχέσεις με τους εμπορικούς της εταίρους στην Μέση Ανατολή και να εξασφαλίσει τα συμφέροντα της, που στηρίζονται κατά κύριο λόγο στην ενέργεια. Με την προσπάθεια για μια πιο εποικοδομητική εξωτερική πολιτική προς τη Μέση Ανατολή, το Πεκίνο επιδιώκει όχι

μόνο την απρόσκοπτη οικονομική ανάπτυξη αλλά και την μακροχρόνια επιβίωση του καθεστώτος (Olimat, 2013, σ.27).

Επιπλέον, η θέση της στο Συμβούλιο Ασφαλείας της επιτρέπει τον αποκλεισμό ή τη άμβλυνση των κυρώσεων του ΟΗΕ εναντίον χωρών όπως το Ιράν, γεγονός που αυξάνει ακόμη περισσότερο την επιρροή της πάνω στις σημαντικά πλούσιες σε πετρέλαιο χώρες (Weilie, 2010).

Η σχέση Κίνας-Μέσης Ανατολής φαίνεται να αμφισβητεί τις ρεαλιστικές υποθέσεις για τις διεθνείς σχέσεις. Ο Stephen Krasner (όπως παρατίθεται από τον Walt, 1998) έχει σημειώσει ότι οι δυνάμεις αναρχίας επιβάλλουν στα κράτη να ανησυχούν τόσο για τα απόλυτα οφέλη από τη συνεργασία, όσο και για τον τρόπο που αυτά κατανέμονται μεταξύ των συμμετεχόντων. Η λογική είναι απλή. Εάν ένα κράτος αποκομίζει μεγαλύτερα κέρδη από τους εταίρους του, θα γίνει σταδιακά ισχυρότερο και οι συνεργάτες του θα γίνουν τελικά πιο ευάλωτοι. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Monroe (2010), η Κίνα απολαμβάνει τα κέρδη που της έχει προσφέρει η προθυμία της να συνεχίσει τη στρατηγική «win-win» στην οποία έχουμε αναφερθεί.

Στην ουσία, η Κίνα διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με τη Μέση Ανατολή, και πάνω από όλα, συμμετρική αλληλεξάρτηση. Τα αραβικά κράτη χάνουν τη σχετική τους ισχύ ως μεγάλες δυνάμεις, αλλά κερδίζουν στην ικανότητα να προμηθεύουν πετρέλαιο μια τεράστια οικονομία. Η Κίνα χάνει, λόγω της ενεργειακής της εξάρτησης -μια ευπάθεια την οποία, όπως είδαμε, το Πεκίνο σε κάθε περίπτωση επιδιώκει να διορθώσει μέσω εναλλακτικών πηγών ανανεώσιμης ενέργειας και πολλαπλών εταίρων-, αλλά κερδίζει στην επιρροή της πάνω σε μια περιοχή κολοσσιαίας γεωστρατηγικής και οικονομικής σημασίας.

Η Αραβική Άνοιξη αποτελεί ένα κομβικό σημείο στην περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων στη Μέση Ανατολή. Η ισορροπία δυνάμεων που προηγουμένως καθοριζόταν σε επίπεδο κρατών είναι πλέον πιο περίπλοκη, αφού ο ρόλος των κρατών συνδυάζεται πλέον με τη «δυναμική» της εσωτερικής τους πολιτικής. Στόχος της κινεζικής πολιτικής είναι να ενισχύσει την επιρροή της και να εξασφαλίσει τα συμφέροντα της στην περιοχή με το ελάχιστο δυνατό κόστος.

Η προσπάθεια της να διαδραματίσει ένα πιο ενεργό διαμεσολαβητικό ρόλο και να συνάψει διπλωματικές σχέσεις με τις νεοσύστατες κυβερνήσεις και τις ανερχόμενες δυνάμεις του αραβικού κόσμου, θα μπορούσε να της προσφέρει τη θέση

μιας ανερχόμενης δύναμης στη διεθνή διπλωματία, δεδομένης και της ευκαιρίας που προσφέρει η πρόσφατη στροφή του αμερικανικού ενδιαφέροντος προς τον Ειρηνικό.

Οι επενδύσεις και η βοήθεια που προσφέρει η Κίνα στις νέες ηγεσίες της Μέσης Ανατολής, χωρίς πολιτικούς όρους, την καθιστούν έναν ελκυστικό εταίρο. Επιπλέον, η μοναδική οικονομική της ανάπτυξη και το επιτυχημένο οικονομικό της μοντέλο αποτελούν σημαντικά κίνητρα για τις νέες ηγεσίες να ακολουθήσουν την Κίνα ως πρότυπο για την ανάπτυξη των οικονομιών τους. Ακόμη, οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις στις οποίες έχει προβεί η κινεζική κυβέρνηση αναμένεται να ενισχύσουν περαιτέρω το άνοιγμα της οικονομίας της χώρας και να διευκολύνουν τις διεθνείς συναλλαγές και επενδύσεις, ώστε να δώσουν περαιτέρω ώθηση στην οικονομία και να μειώσουν τον κίνδυνο μιας οικονομικής ύφεσης στο μέλλον.

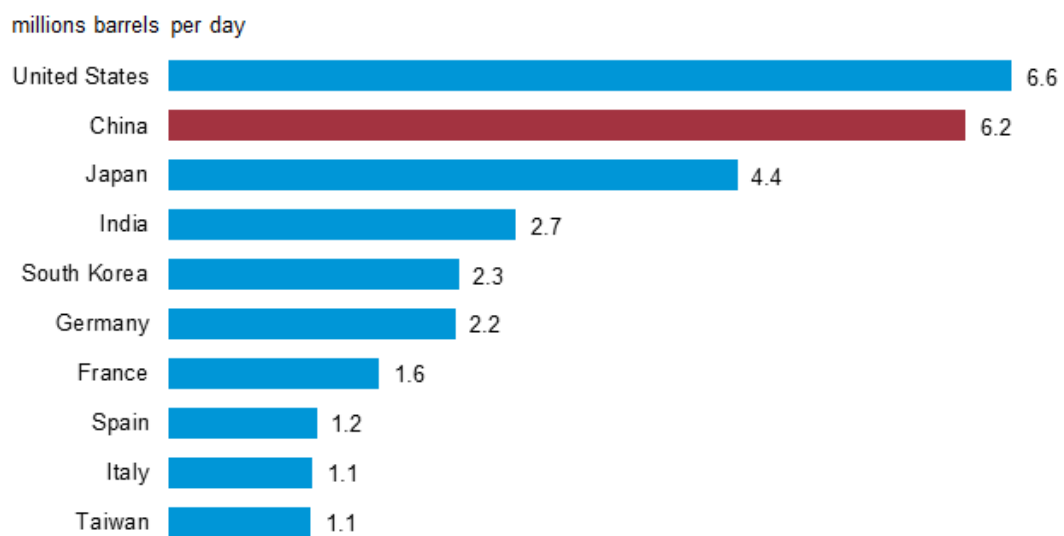
Η δυνατότητα της Κίνας να λειτουργεί ως πρότυπο κράτος, χωρίς να απειλείται η σταθερότητα του καθεστώτος, αποτελεί σαφή πρόκληση για τη φιλελεύθερη θεωρία η οποία παραδοσιακά, επικεντρώνεται στις «δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των ώριμων δημοκρατιών, ειδικά όταν εργάζονται μαζί μέσω αποτελεσματικών θεσμών» (Walt, 1998, σ.3). Η σχέση Κίνας-Μέσης Ανατολής αποδεικνύει πέραν πάσης αμφιβολίας ότι τα απολυταρχικά καθεστώτα μπορούν επίσης να διατηρήσουν στενή, αποτελεσματική, σταθερή, μακροπρόθεσμη συνεργασία μέσω αποτελεσματικών θεσμών. Αυτό η Κίνα το κατανοεί πλήρως, γεγονός που είναι προφανές από την πρόσφατη κυριαρχία της και την ανάμειξή της σε διαφορετικούς τομείς στην περιοχή.

Ο Waltz (2000) μας υπενθυμίζει ότι *«η θεωρία της διεθνούς πολιτικής είναι γραμμένη από την πλευρά των μεγάλων δυνάμεων της εποχής. Θα ήταν γελοίο να κατασκευαστεί μια θεωρία διεθνούς πολιτικής με βάση τη Μαλαισία... Μια γενική θεωρία διεθνούς πολιτικής είναι απαραίτητα βασισμένη στις μεγάλες δυνάμεις.»* Οι δυτικές, φιλελεύθερες ιδέες έδωσαν πολλά λανθασμένα συμπεράσματα σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο και δεν θα πρέπει να προκαλεί έκπληξη, αν τα κράτη στην Ασία και τη Μέση Ανατολή δεν λειτουργούν απαραίτητα όπως αυτά στη Δύση (Kang, 2003, σ.9). Η φράση του Προέδρου Xi Jinping *«Τα προβλήματα της Ασίας θα πρέπει να επιλυθούν από τους Ασιάτες και η ασφάλεια της Ασίας θα πρέπει να προστατευτεί από τους Ασιάτες»* είναι ενδεικτική της νέας προοπτικής που ανοίγεται στα κράτη της περιοχής.

8. Πίνακες

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

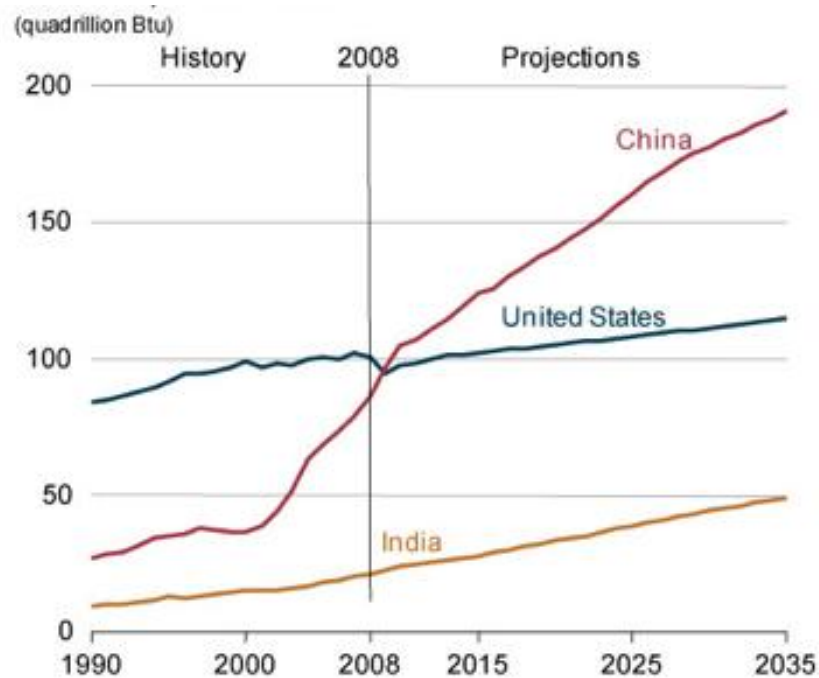
Οι πρώτες 10 χώρες πρώτοι σε Καθαρές Εισαγωγές Πετρελαίου, 2013

Πηγή: US Energy Information Administration, International Energy Statistics

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

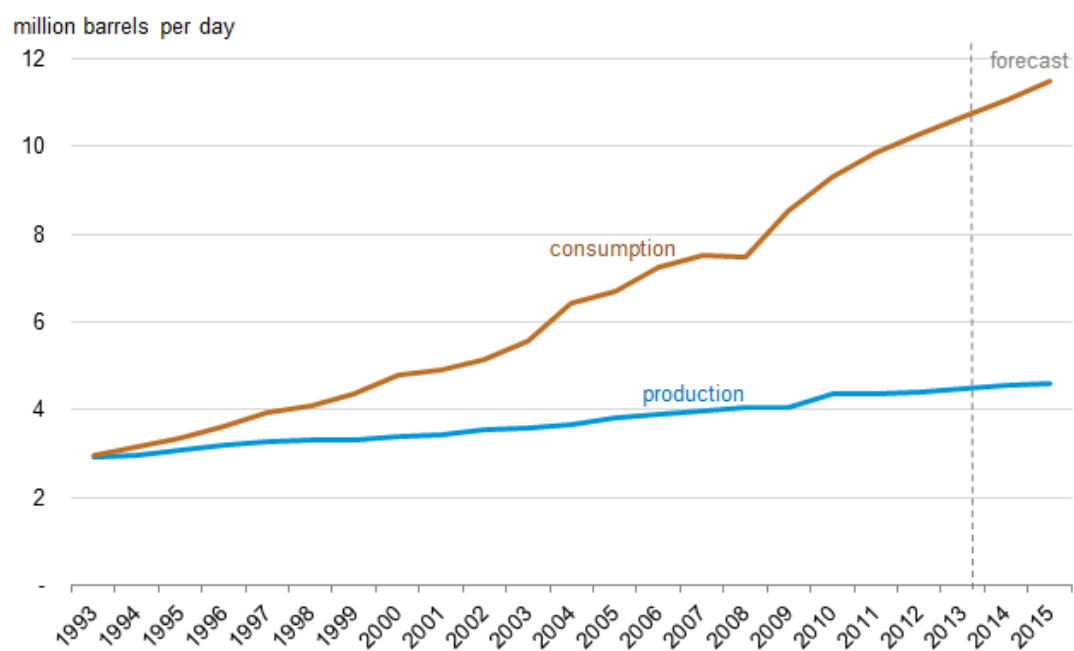
Ενεργειακή Κατανάλωση στην Κίνα, ΗΠΑ, Ινδία, 1990 –2035

Πηγή: EIA Facts Global, Energy, Global Trade Information Services

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

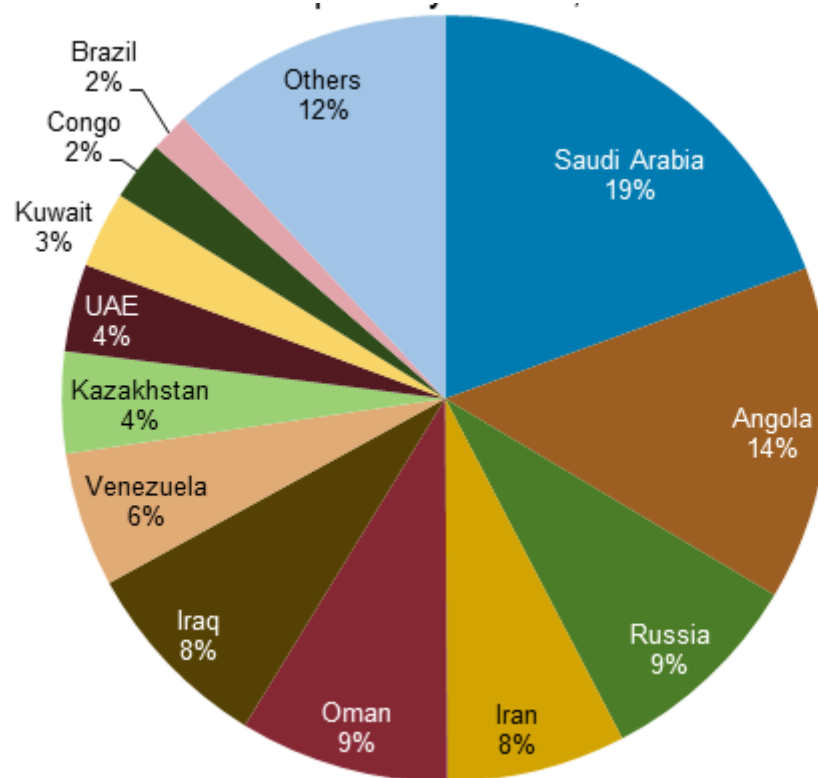
Κατανάλωση και Παραγωγή Πετρελαίου στην Κίνα, 1993-2015

Πηγή: EIA Facts Global, Energy, Global Trade Information Services

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Εισαγωγές Αργού Πετρελαίου ανά Πηγή, 2013

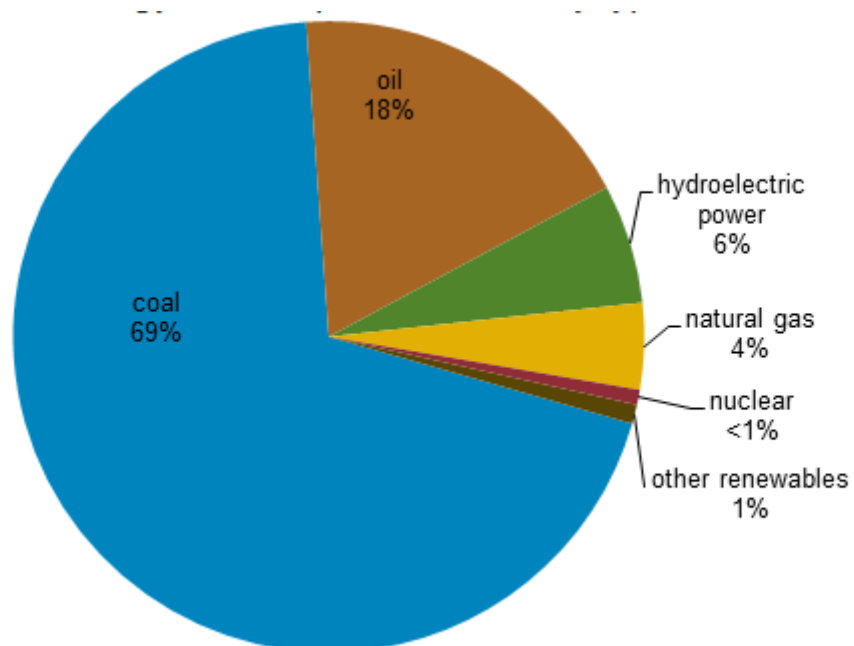

Πηγή: EIA Facts Global, Energy, Global Trade Information Services

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

Συνολική Ενεργειακή Κατανάλωση στην Κίνα (2011)

(ανάλογα με το είδος της ενέργειας)

Πηγή: EIA Facts Global, Energy, Global Trade Information Services

Βιβλιογραφία

- Abbott S. (2007), “Iran’s own politics not Western sanctions keep out most investment,” *Associated Press Worldstream*, August 10.
- Al-Naimi A. I.(2009), Conferment Ceremony of Honorary Doctorate, Peking University:Beijing, 13 Νοεμβρίου, διαθέσιμο στο <http://www.kaust.edu.sa/about/bot/speeches/PekingUniversitySpeech.html>. (Επίσκεψη, 22 Σεπτεμβρίου 2014).
- Alter, B. - Fishman E. (2013), «The Dark Side of Energy Independence», *New York Times*, 27 Απριλίου 2013, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2013/04/28/opinion/sunday/the-dark-side-of-energy-independence.html?pagewanted=all&_r=1& , (Επίσκεψη, 6 Σεπτεμβρίου 2014).
- Alterman J. B. (2009), «Chinese Soft Power and its Implications for the United States», εκδ: Mc Giffert C., Μάρτιος 2009, CSIS, διαθέσιμο στο: http://csis.org/files/media/csis/pubs/090403_mcgiffert_chinesesoftpower_web.pdf (Επίσκεψη, 12 Ιουλίου 2014).
- Alterman J. B. (2007), «Beyond the Silk Road», *Center for Strategic and International Studies*. Νοέμβριος 2007, διαθέσιμο στο: http://csis.org/files/media/csis/pubs/0711_menc.pdf (Επίσκεψη, 2 Σεπτεμβρίου 2014).
- Alterman J. B.- Garver J. W. (2008), «The Vital Triangle: China, the United States, and the Middle East», *Washington, CSIS*, διαθέσιμο στο: <http://csis.org/files/media/csis/pubs/080624-alterman-vitaltriangle.pdf> (Επίσκεψη, 2 Σεπτεμβρίου 2014).
- Axelrod R. - Keohane R. O. (1985), «Achieving Cooperation Under Anarchy: Strategies and Institutions», *World Politics* 38(1), Οκτώβριος 1985: 226-254.
- Bahgat G. (2005), «Energy Partnership: China and the Gulf States», *OPEC Review* 29(2).
- Bahree B. (2010), “Fields of Dreams: The Great Iraqi Oil Rush – Its Potential, Challenges and Limits”, *Cambridge Energy Research Associates Private Report*, Μάρτιος.
- Baldwin D. A. .(εκδ.),(1993), *Neorealism and Neoliberalism*, Columbia, New York: University Press.

- Blumenthal D. (2005), "Providing Arms: China and the Middle East," *Middle East Quarterly* 12, αρ. 2, διαθέσιμο στο: <http://www.meforum.org/article/695>, (Επίσκεψη, 25 Σεπτεμβρίου 2014).
- Barzegar K.(2012) «The Arab Spring and the Balance of Power in the Middle East» *Power & Policy*, Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs, 30 Οκτωβρίου 2012, διαθέσιμο στο: <http://www.powerandpolicy.com/2012/10/30/the-arab-spring-and-the-balance-of-power-in-the-middle-east/#.VBiXBZSSzTC> (Επίσκεψη, 3 Σεπτεμβρίου 2014)
- Bates G. (1998), "Chinese Arms Exports to Iran" *Middle East Review of International Affairs* 2, αρ. 2 (Μάιος 1998), διαθέσιμο στο: <http://meria.idc.ac.il/JOURNAL/1998/issue2/gates.pdf>, (Επίσκεψη, 12 Οκτωβρίου 2014).
- BP (2010), Statistical Review of World Energy, Ιούνιος.
- Bergeijk P.- Moons S. (2009), "Economic Diplomacy and Economic Security", *Social Science Research Network*, διαθέσιμο στο: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1436584 (Επίσκεψη, 16 Σεπτεμβρίου 2014).
- Blanchard C. (2009), "Saudi Arabia: Background and U.S. Relations", CRS Report RL33533, Washington DC: Government Printing Office, 2009), διαθέσιμο στο: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33533.pdf>, (Επίσκεψη, 20 Σεπτεμβρίου 2014).
- Breslin, S. (2012), "China and the Arab Awakening", *Instituto Per Gli Studi di Politica Internazionale*, 140 (Οκτώβριος): 1-8.
- Breslin, S. (2011), *Handbook of China's International Relations*, New York: Routledge.
- Bubalo A. - Thirlwell M. P. (2004), «Energy Insecurity: China, India and the Middle East Oil», *Issues Brief* 7:7-12.
- Chang I. J. (2013) «China's Evolving Stance on Syria», Middle East Institute, 18 Φεβρουαρίου 2013, διαθέσιμο στο: <http://www.mei.edu/content/chinas-evolving-stance-syria>, (Επίσκεψη, 5 Σεπτεμβρίου 2014).
- Chen J. (2011), «The Emergence of China in the Middle East», *Strategic Forum*, διαθέσιμο στο: http://www.ndu.edu/inss/docuploaded/SF%20271_Chen.pdf (Επίσκεψη, 20 Αυγούστου 2014).

- China Daily* (2004), «Hu offers help to Iraqi peace and development», 26 Μαρτίου 2004, διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-03/26/content_318057.htm , (Επίσκεψη, 3 Σεπτεμβρίου 2014).
- China Daily* (2005), «Perform vital mission, Hu tells military», 14 Μαρτίου 2005, διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-03/14/content_424515.htm , (Επίσκεψη, 3 Σεπτεμβρίου 2014).
- China Daily* (2007), «Top advisory body holds seminar on soft power», 25 Ιουλίου 2007, διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/china/2007-07/25/content_5442573.htm, (Επίσκεψη, 5 Σεπτεμβρίου 2014).
- China Education and Research Network (2005), «Eight Measures to Boost Overseas Chinese Teaching: Official», 17 Ιουνίου 2005, διαθέσιμο στο: <http://www.edu.cn/20050617/3141151.shtml> , (Επίσκεψη, 19 Αυγούστου 2014).
- China National News* (2014), «Asian Nations Should Avoid Military Ties with Third Party Powers, says China's Xi», 22 Μαΐου 2014, διαθέσιμο στο: <http://www.chinanationalnews.com/index.php/sid/222207019/scat/9366300fc9319e9b/ht/Asian-nations-should-avoid-military-ties-with-third-party-powers-says-Chinas-Xi>, (Επίσκεψη, 3 Σεπτεμβρίου 2014).
- Ciszuk S. (2010), “Sinopec Trades U.A.E. Gasoline to Iran in Potentially Politically Costly Deal,” *Global Insight*, 3 Ιουλίου.
- Daher M. (2009), «China and the Middle East: Establishing a New Partnership», *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 3 (1): 18-26.
- Daojiong Z. (2005), «China's Energy Security and Its International Relations», *The China and Eurasia Forum Quarterly* 3 (3), Νοέμβριος 2005: 39-54.
- Dickey L.-Ighani H. (2014), “Iran Looks East, China Pivots West”, *The Diplomat*, 25 Αυγούστου 2014, διαθέσιμο στο: <http://thediplomat.com/2014/08/iran-looks-east-china-pivots-west/>
- Donilon T. (2013), «Energy and American Power: Farewell to Declinism», *Foreign Affairs*, 15 Ιουνίου 2013, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.com/articles/136662/tom-donilon/energy-and-american-power>, (Επίσκεψη, 6 Αυγούστου 2014).
- Dourian K. (2009), “Iraqi adviser says IOC targets unrealistic,” *Platts Oilgram News*, 8 Δεκεμβρίου.

- Downs E. (2011), “China-Gulf Energy Relations”, στο *China and the Persian Gulf, Implications for the United States*, Bryce Wakefield - Susan L. Levenstein (εκδ), Woodrow Wilson International Center for Scholars: Washington D.C., :62-78, διαθέσιμο στο : https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=6bpSVcGxNYiAcL20gPAO&gws_rd=ssl#q=china+and+the+persian+gulf+implications+for+the+united+states (Επίσκεψη, 30 Αυγούστου 2014).
- Downs E. (2010), “China’s Energy Rise,” στο Brantly Womack (εκδ), *China’s Rise in Historical Perspective*, Rowman & Littlefield: 177-178.
- Dunne T. - Kurki M.- Smith S. (2007), *International Relations Theories*, Oxford University Press, New York.
- EIA (2010), U.S. Energy Information Administration, “Country Analysis Briefs: China”, Νοέμβριος, διαθέσιμο στο: <http://www.eia.doe.gov/cabs/China/oil.html>, (Επίσκεψη, 26 Σεπτεμβρίου 2014)..
- EIA (2010), “Country Analysis Briefs: Iran,” Ιανουάριος, διαθέσιμο στο: <http://www.eia.doe.gov/cabs/Iran/Oil.html> (Επίσκεψη, 9 Σεπτεμβρίου 2014).
- Einhorn R. (2010), “Implementation of Iran Sanctions,” House Committee on Oversight and Government Reform, Washington DC, July 29, 2010, διαθέσιμο στο : <http://www.state.gov/t/isn/rls/rm/145348.htm>. (Επίσκεψη, 24 Σεπτεμβρίου 2014).
- Evans T. - Wilson P. (1992), «Theory and the English School of International Relations: A Comparison», *Millennium: Journal of International Studies* 21 (3): 329-351.
- Fade L. - Londoño E. (2010), “This time in Iraq, U.S. isn’t out in front; In invasion of investors, Chinese, French and other snap up huge contracts as Americans hang back,” *Washington Post*, 2 Ιουλίου, A10.
- Faucon B. - Swartz S. (2010), “Iran Curbs LNG-Export Ambitions; Officials suspend plans for two liquefied natural gas projects as sanctions have foreign energy companies in retreat,” *Wall Street Journal*, August 12.
- Fineren D. (2010), “Analysis – Iran gas ambition requires China to crack LNG secret,” *Reuters*, August 18.
- French E. - Saito M. - Sun H. (2011), «The Effects of China’s Energy Security Strategy on US Interests», White Paper Prepared for the US National Security Council, 6 Δεκεμβρίου 2011, , διαθέσιμο στο: http://classes.maxwell.syr.edu/PSC783/2011_Fall/WP2US.pdf, (Επίσκεψη, 29 Αυγούστου 2014).

- Friedman T. L. (2006), «The First Law of Petropolitics», *Foreign Policy*, 1 Μαΐου 2006, , διαθέσιμο στο:
http://www.foreignpolicy.com/articles/2006/04/25/the_first_law_of_petropolitics, (Επίσκεψη, 22 Αυγούστου 2014).
- Gat A. (2007), «The Return of Authoritarian Great Powers», *Foreign Affairs* 86 (4), Ιούλιος/Αύγουστος: 59-69.
- Goldman Sachs Global Markets Institute (2012), *Sustainable Growth in China: Spotlight on Energy*, 13 Αυγούστου, διαθέσιμο στο:
<http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/archive-pdfs/sustainable-growth-china-cohen.pdf> : 42, (Επίσκεψη, 31 Αυγούστου 2014).
- Goldstein A. (2005), *Rising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security*, Stanford: Stanford University Press.
- Gov.cn., (2007) Chinese Government's Official Web Portal, «Hu Jintao calls for 'enhancing soft power' of Chinese culture», 15 Οκτωβρίου 2007, διαθέσιμο στο: http://english.gov.cn/2007-10/15/content_776553.htm, (Επίσκεψη, 18 Αυγούστου 2014).
- Haas E.B. (1958), *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957*, Stanford: Stanford University Press.
- Hokayem E. (2011), “Looking East: A Gulf Vision or a Reality”, στο *China and the Persian Gulf, Implications for the United States*, BryceWakefield - Susan L. Levenstein (εκδ), Woodrow Wilson International Center for Scholars: Washington D.C.:38-44, διαθέσιμο στο : https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=6bpSVcGxNYiAcL20gPAO&gws_rd=ssl#q=china+and+the+persian+gulf+implications+for+the+united+states (Επίσκεψη, 19 Αυγούστου 2014).
- Hoyos C. (2009), “Oil companies resist tough bid terms”, *Financial Times*, Ιούλιος:2
- Ηρακλείδης Α.- Κωστάκος Γ.- Φραγκονικολόπουλος Χ., (2009), *Διεθνείς Διενέξεις Αντιμετώπιση & Επίλυση*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.
- Hsiao R. (2010), «China Expands Naval Presence Through Jeddah Port Call», *China Brief* 10 (25), 17 Δεκεμβρίου, διαθέσιμο στο:
http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=37292&tx_ttnews%5BbackPid%5D=25&cHash=70a403bdf6#.UhbHiJdDSg, (Επίσκεψη, 16 Αυγούστου 2014).
- HRW (2014), Human Rights Watch, World Report 2014, διαθέσιμο στο:
<http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/china> (Επίσκεψη, 22 Αυγούστου 2014)

- Hunter Catherine (2010), “Halfaya Contract Signed Off in Iraq as Ministry Works to End-January Deadline,” *Global Insight*, 28 Ιανουαρίου.
- Ikenberry G. J. (2011), «The Rise of China and the Future of Liberal International Order», *New America Foundation*, 2011, διαθέσιμο στο:
<http://asp.newamerica.net/sites/newamerica.net/files/policydocs/Ikenberry,%20John%20-%20Americas%20Challenge%20The%20Rise%20of%20China%20and%20the%20Future%20of%20Liberal%20International%20Order.pdf> , (Επίσκεψη, 8 Αυγούστου 2014).
- International Energy Agency (2000), *China’s Worldwide Quest for Energy Security*, OECD, 2000, διαθέσιμο στο:
<http://www.oecdchina.org/OECDpdf/china2000.pdf>, (Επίσκεψη, 9 Αυγούστου 2014).
- Jackson R. - Sorensen G. (2006), *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, Μτφ. Χ. Κωνσταντινίδης , Gutenberg: Αθήνα.
- Jaffe A. M. - Lewis S.W. (2002), «Beijing’s Oil Diplomacy», *Survival: Global Politics and Strategy* 44 (1): 115-34.
- Jervis R. (1999), «Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate». *International Security* 24 (1), Summer 1999: 42-63.
- Jiahua P.- Ying C.- Z. Guiyang Z. - Xingshu Z. (2006), «Understanding China’s Energy Policy», *Stern Review on the Economics of Climate Change. Chinese Academy of Social Sciences*, Αύγουστος 2006, διαθέσιμο στο :
<http://www.rcsd.org.cn/NewsCenter/NewsFile/Attach-20061107125424.pdf>, (Επίσκεψη, 12 Αυγούστου 2014).
- Jisi W. (2012), «Marching Westwards: The Rebalancing of China’s Geostrategy” *International and Strategic Studies Report*, No.73, Peking University, 7 Οκτωβρίου 2012.
- Kandil A. (2012), «China and the Arab Spring: A New Player in the Middle East?» *EuroMeSCo*, Brief n.47, 5 Ιουλίου 2012, European Institute of the Mediterranean.
- Kang D. C. (2003), «Getting Asia Wrong: The Need For New Analytical Frameworks», *International Security* 27 (4), Spring 2003: 57-85.
- Kaplan R. D (2012), «Why John J. Mearsheimer is Right (About Some Things)», *The Atlantic*, Ιανουάριος/Φεβρουάριος, διαθέσιμο στο:
<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2012/01/why-john-j-mearsheimer-is-right-about-some-things/308839/> , (Επίσκεψη, 22 Αυγούστου 2014).

- Keck, Z., (2014), China and Iraq Expand Energy and Defense Ties”, *The Diplomat*, 27 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο στο <http://thediplomat.com/2014/02/china-and-iraq-expand-energy-and-defense-ties/> (Επίσκεψη, 28 Σεπτεμβρίου 2014).
- Kemp G. (2012), *The East Moves West: India, China, and Asia's Growing Presence in the Middle East*, Washington: Brookings Institution Press.
- Keohane R. O. (2005), *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Keohane R. O. (1989), *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory*, Boulder: Westview Press, 1989.
- Keohane R. O. - Nye J. S. Jr. (2011), *Power and Interdependence*, London: Pearson.
- Kennedy A. B. (2010), «China’s New Energy- Security Debate» *Survival: Global Politics and Strategy*, vol.52 no.3: 137-158, Ιούνιος-Ιούλιος 2010.
- Kerry J. F. (2004), «A Realistic Path in Iraq», *Washington Post*, 4 Ιουλίου 2004, διαθέσιμο στο : <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A24762-2004Jul2.html>, (Επίσκεψη, 6 Αυγούστου 2014).
- Kissinger H. A. (1979), *White House Years*, London: Little, Brown and Company.
- Κουσκουβέλης Η. (2012), «Το Διεθνές Σύστημα και η Αραβική Άνοιξη» διαθέσιμο στο: <http://www.researchgate.net/publication/244988508> (Επίσκεψη, 10 Σεπτεμβρίου 2014).
- Lam W. (2004), «Beijing’s Energy Obsession», *Wall Street Journal*, 2 Απριλίου 2004, διαθέσιμο στο: <http://courses.wcupa.edu/rbove/eco343/040Compecon/China/040402energy.txt>, (Επίσκεψη, 4 Αυγούστου 2014).
- Lando B. (2009), “Iraq sees 12 million b/d output in six years,” *Platts Oilgram News*, 15 Δεκεμβρίου.
- Lee D. (2004), «China Barrels Ahead in Oil Market», *Los Angeles Times*, 14 Νοεμβρίου, διαθέσιμο στο : <http://articles.latimes.com/2004/nov/14/business/fi-chinaoil14>, (Επίσκεψη 28 Ιουλίου 2014).
- Lee J. (2013), «China’s pragmatic Middle Eastern Surprise», *Business Spectator*, 14 Μαΐου 2013, διαθέσιμο στο : <http://www.businessspectator.com.au/article/2013/5/14/politics/chinas-pragmatic-middle-eastern-surprise> , (Επίσκεψη, 4 Αυγούστου 2014).
- Lee S. L. (2010), *China’s Energy Security: The Grand ‘Hedging’ Strategy*, School of Advanced Military Studies, Kansas.

- Leverett F. - Bader J. (2005), «Managing China-U.S. energy competition in the Middle East», *The Washington Quarterly* 29 (1): 187-201.
- Li Hongjie (2009), *National Interests and China's Middle East Policy*, Beijing: Central Compilation & Translation Press.
- Lin C.Y. (2013), «China's Strategic Shift Toward the Region of the Four Seas: The Middle Kingdom Arrives in the Middle East», *GLORIA Center*, 18 Μαρτίου 2013, διαθέσιμο στο : <http://www.gloria-center.org/2013/03/chinas-strategic-shift-toward-the-region-of-the-four-seas-the-middle-kingdom-arrives-in-the-middle-east/> >, (Επίσκεψη, 31 Ιουλίου 2014).
- Liu X. (2006), *China's Energy Security and Its Grand Strategy*, The Stanley Foundation Policy Analysis Brief, Σεπτέμβριος, διαθέσιμο στο: <http://www.stanleyfoundation.org/publications/pab/pab06chinasenergy.pdf>, (Επίσκεψη, 31 Ιουλίου 2014).
- Men J. (2010) «More Proactive Diplomacy», *China Daily*, 25 Οκτωβρίου 2010, διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2010-10/25/content_11451554_2.htm (Επίσκεψη, 10 Ιουνίου 2014).
- Mearsheimer J. (2003), *The Tragedy of Great Power Politics*, Chicago: W.W. Norton and Company.
- Mearsheimer J. (1995), «A Realist Reply». *International Security* 20 (1): 82-93.
- Mearsheimer J. (1995b), «The False Promise of International Institutions», *International Security* 19(3), Winter 1994-5: 5-49.
- Molavi A. (2011), “The New Silk Road ‘Chindia’, and the geoeconomic ties that bind the Middle East and Asia”, στο *China and the Persian Gulf, Implications for the United States*, Bryce Wakefield - Susan L. Levenstein (εκδ), Woodrow Wilson International Center for Scholars: Washington D.C. : 45-53, διαθέσιμο Στο https://www.google.r/?gfe_rd=cr&ei=6bpSVcGxNYiAcL20gPAO&gws_rd=ssl#q=china+and+the+persian+gulf+implications+for+the+united+states (Επίσκεψη, 29 Αυγούστου 2014).
- Monroe A.V. (2010), *China's Foreign Policy and Soft Power Influence*. NY: Nova Publishers.
- Morgenthau H. J. (1967), *Scientific Man vs. Power Politics*, Chicago: University of Chicago Press.
- Mouawad Jad (2010), “China's Growth Shifts the Geopolitics of Oil,” *The New York Times*, 19 Μαρτίου, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2010/03/20/business/energy-environment/20saudi.html>, (Επίσκεψη, 20 Σεπτεμβρίου 2014).

- Muasher M., (2013), *Year Four of the Arab Awakening*, Carnegie Endowment For International Peace, 12 Δεκεμβρίου 2013, διαθέσιμο στο: <http://carnegieendowment.org/2013/12/12/year-four-of-arab-awakening/gw1m> (Επίσκεψη, 4 Οκτωβρίου 2014).
- Mullen J.- Liptak K. (2014), «Obama Begins Asia Tour with Reassurance to Japan», CNN, 23 Απριλίου 2014, διαθέσιμο στο: <http://edition.cnn.com/2014/04/23/world/asia/obama-asia-visit/> (Επίσκεψη, 2 Σεπτεμβρίου 2014).
- Nathan A. J. (2009) «Principles of China's Foreign Policy», Columbia University.
- New York Times (2010), «State's Secrets: A Selection from the Cache of Diplomatic Dispatches», διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/interactive/2010/11/28/world/20101128-cables-viewer.html?_r=0#report/cables-09KABUL3068, (Επίσκεψη, 6 Αυγούστου 2014).
- Nixon Center (2010), *China's Growing Role in the Middle East: Implications for the Region and Beyond*, διαθέσιμο στο: <http://cftni.org/full-monograph-chinas-growing-role-in-me.pdf>, (Επίσκεψη, 2 Αυγούστου 2014).
- Nye J. S (2013), «What China and Russia Don't Get About Soft Power» *Foreign Policy*, 29 Απριλίου 2013, διαθέσιμο στο: http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/04/29/what_china_and_russia_don_t_get_about_soft_power?wp_login_redirect=0, (Επίσκεψη, 10 Μαΐου 2014).
- Nye J. S (2012), «Energy Independence in an Interdependent World», *Project Syndicate*, 11 Ιουλίου, διαθέσιμο στο: <http://www.project-syndicate.org/commentary/energy-independence-in-an-interdependent-world#7eiKGjPOP9lcEXVT.99>, (Επίσκεψη, 1 Αυγούστου 2014).
- Nye J.S. (2011), *The Future of Power*, NY: PublicAffairs.
- Nye J.S. (2005), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, NY: PublicAffairs.
- OECD/IEA, *World Energy Outlook 2004*, διαθέσιμο στο: <http://www.worldenergyoutlook.org/media/weowebiste/2008-1994/weo2004.pdf>, (Επίσκεψη, 6 Αυγούστου 2014).
- Olimat M. S. (2013), *China and the Middle East: From Silk Road to Arab Spring*, NY: Routledge.
- Pan E. (2006), «China's Soft Power Initiative». *Council on Foreign Relations*, 18 Μαΐου 2006, διαθέσιμο στο: <http://www.cfr.org/china/chinas-soft-power-initiative/p10715>, (Επίσκεψη, 6 Αυγούστου 2014).

- Paradise J. F. (2009), «China and International Harmony: The Role of Confucius, Institutes in Bolstering Beijing's Soft Power», *Asian Survey* 49 (4), Ιούλιος/Αύγουστος: 647-669.
- Parkinson J. (2010), «Turkey and China to Shun the Dollar», *Wall Street Journal*, 9 Οκτωβρίου, διαθέσιμο στο: <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704657304575539592036945472.html>, (Επίσκεψη, 2 Αυγούστου 2014).
- Pember-Finn T. (2011), «China and the Middle East: The Emerging Security Nexus», *Stanford Journal of East Asian Affairs* 11(1): 37-46.
- Pollack J. D. (2011), «Unease from Afar», *Brookings*, 18 Νοεμβρίου 2011, διαθέσιμο στο: <http://www.brookings.edu/research/articles/2011/11/18-arab-awakening-china-pollack> (Επίσκεψη, 28 Αυγούστου 2014).
- Richardson A. (2013), «Beijing's Blue Berets: UN Peacekeeping and the Evolution of Chinese Diplomacy», *The Atlantic*, 13 Μαΐου 2013, διαθέσιμο στο : <http://www.theatlantic.com/china/archive/2013/05/beijings-blue-berets-un-peacekeeping-and-the-evolution-of-chinese-diplomacy/275793/> , (Επίσκεψη, 6 Αυγούστου 2014).
- Russell R. L.(2005), «China's WMD in the Greater Middle East's Door» *GLORIA Center*, 6 Σεπτεμβρίου 2005, διαθέσιμο στο : <http://www.gloria-center.org/2005/09/russell-2005-09-06/> , (Επίσκεψη, 4 Αυγούστου 2014).
- Salaheddin S. (2010), “China reaps benefits of Iraq war with oil deals,” *Associated Press Worldstream*, 8 Ιουνίου.
- Shambaugh D. (εκδ.), (2012), *Tangled Titans: The United States and China*, Plymouth: Rowman & Littlefield.
- Sanger David - Landler Mark (2010), “China Backs Talks to Penalize Iran”, *The New York Times*, 13 Απριλίου, Α1.
- Seznec Jean-Francois (2011), “China and the Gulf in 2010: A Political Economy Survey”, στο *China and the Persian Gulf, Implications for the United States*, Bryce Wakefield - Susan L. Levenstein (εκδ), Woodrow Wilson International Center for Scholars: Washington D.C. :54-61, διαθέσιμο στο : https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=6bpSVcGxNYiAcL20gPAO&gws_rd=ssl#q=china+and+the+persian+gulf+implications+for+the+united+states (Επίσκεψη, 30 Αυγούστου 2014).
- Simpfendorfer B. (2009), *The New Silk Road: How a Rising Arab World Is Turning Away from the West and Rediscovering China*, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Stein A. A. (2008), «Neoliberal Institutionalism», στο C. Reus-Smit D. Snidal (εκδ.),

The Oxford Handbook of International Relations, Oxford: Oxford University Press: 201-220.

Solomon J. (2009), “U.S. Enlists Oil to Sway Beijing’s Stance on Tehran,” *Wall Street Journal*, 19 Οκτωβρίου, Α16.

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), “TIV of Arms Imports to Iran, 1980-1988”, διαθέσιμο στο: http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (Επίσκεψη, 10 Νοεμβρίου 2014).

Summers T. (2013), «China’s New Leadership: Approaches to International Affairs», *Chatham House*, Απρίλιος, διαθέσιμο στο: http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Asia/0413bp_chinanewleaders.pdf, (Επίσκεψη, 2 Αυγούστου 2014).

Sun D. - Zoubir Y. (2015), “China’s Economic Diplomacy Towards The Arab Countries: Challenges Ahead?”, *Journal of Contemporary China*, 20 Μαρτίου 2015, διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.1080/10670564.2015.1013379> (Επίσκεψη, 28 Σεπτεμβρίου 2014).

Sun D.-Zoubir Y., (2014), “China’s Response To The Revolts In The Arab World: A Case Of Pragmatic Diplomacy”, *Mediterranean Politics*, vol.19, No. 1: 2-20.

Sun Y. (2013), «March West: China’s Response to the U.S. Rebalancing», *Brookings*, 31 Ιανουαρίου 2013, διαθέσιμο στο: <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2013/01/31-china-us-sun>, (Επίσκεψη, 28 Αυγούστου 2014).

Swaine M. (2010), “Beijing’s Tightrope Walk on Iran”, *China Leadership Monitor*, No. 33, διαθέσιμο στο: <http://carnegieendowment.org/files/CLM33MS.pdf>, (Επίσκεψη, 28 Ιουνίου 2014).

Swami P. (2011), «Why Oil is so Important to China», *The Telegraph*, 8 Μαρτίου 2011.

The Economist (2015), “The quiet Revolution”, 18 Απριλίου, διαθέσιμο στο: <http://www.economist.com/news/leaders/21648641-slowing-economy-commands-headlines-real-story-reform-quiet-revolution?fsrc=scn/fb/wl/vi/thequietrevolution>, (Επίσκεψη, 10 Απριλίου 2015).

The Economist (2013), “China and the Middle East: Playing the Peacemaker?”, 11 Μαΐου, διαθέσιμο στο: <http://www.economist.com/news/china/21577423-china-hosts-israeli-and-palestinian-leaders-and-touts-its-peacemaking-credentials-playing>, (Επίσκεψη, 2 Αυγούστου 2014), επίσης «Saudi Arabia and China: Looking East», 9 Δεκεμβρίου 2010, διαθέσιμο στο: <http://www.economist.com/node/17680668>, (Επίσκεψη, 3 Αυγούστου 2014).

- The Guardian* (2012), “Arab Spring: An Interactive Timeline of Middle East Protests”, Ιανουάριος, διαθέσιμο στο:
<http://www.theguardian.com/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline>, (Επίσκεψη, 20 Αυγούστου 2014).
- Today's Zaman* (2010), “Turkey, China ‘turn a new page’ in ties through ‘strategic Partnership’”, 9 Οκτωβρίου, διαθέσιμο στο
<http://www.todayszaman.com/news-223908-102-turkey-china-turn-a-new-page-in-ties-through-strategic-partnership.html>, (Επίσκεψη, 26 Ιουλίου 2014).
- UN (2011) “Security Council Committee Established Pursuant to Resolution 1970 /2011 Concerning Libya”, διαθέσιμο στο:
<http://www.un.org/sc/committees/1970/>, (Επίσκεψη, 28 Αυγούστου 2014).
- United States Senate (2010), “The Real Story Behind China’s Energy Policy and What America Can Learn From It”. United States Senate Committee on Environment and Public Works, 8 Δεκεμβρίου διαθέσιμο στο :
http://www.epw.senate.gov/public/index.cfm?FuseAction=Files.View&FileStore_id=f29ee5f7-c9f5-46ca-9500-0f10b27f41ed , (Επίσκεψη, 29 Ιουλίου 2014).
- Uppsala Conflict Data Program-UCDP, (2011), “The Arabian Spring”, διαθέσιμο στο: <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/info/Background%20narrative%20arabian%20spring.pdf>, (Επίσκεψη, 25 Ιουλίου 2014).
- Wakefield B. (2011), “Introduction”, στο *China and the Persian Gulf, Implications fo theUnited States*, BryceWakefield- Susan L. Levenstein (εκδ), Woodrow Wilson International Center for Scholars: Washington D.C. :2-9, διαθέσιμο στο : https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=6bpSVcGxNYiAcL20gP AO&gws_rd=ssl#q=china+and+the+persian+gulf+implications+for+the+united+states (Επίσκεψη, 30 Αυγούστου 2014).
- Walt S. M. (1998), “International Relations: One World, Many Theories”, *Foreign Policy* 110, Spring 1998: 29-32: 34-46.
- Waltz K. N. (2000), “Structural Realism after the Cold War”, *International Security* 25 (1), Summer 2000: 5-41.
- Weilie Z. (2010), “On the Strategic Relationship between China and Islamic Countries in the Middle East”, *Middle East Studies Institute*: 1-27.
- Wines M. (2009), “China’s Ties with Iran Complicate Diplomacy”, *The New York Times*, 30 Σεπτεμβρίου, A14.

- World Bank (2013), *China 2030: Building a Modern, Harmonious and Creative Society*, διαθέσιμο στο:
<http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/China-2030-complete.pdf> , (Επίσκεψη, 2 Αυγούστου 2014).
- World Energy Outlook (2012), διαθέσιμο στο:
<http://www.worldenergyoutlook.org/media/weowebbsite/2012/factsheets.pdf>
 (Επίσκεψη, 29 Ιουνίου 2014).
- Wu Bingbing (2011), “Strategy and Politics in the Gulf as seen from China”, στο *China and the Persian Gulf, Implications for the United States*, Bryce Wakefield - Susan L. Levenstein (εκδ), Woodrow Wilson International Center for Scholars: Washington D.C., :10-26, διαθέσιμο στο : https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=6bpSVcGxNYiAcL20gPAO&gws_rd=ssl#q=china+and+the+persian+gulf+implications+for+the+united+states
 (Επίσκεψη, 29 Αυγούστου 2014).
- Wuthnow J. (2012), «Why China Would Intervene in Syria», *The National Interest*, 16 Ιουλίου 2012.
- Wuthnow J. (2011), «Beyond the Veto: Chinese Diplomacy in the United Nations Security Council», Columbia University.
- Xie Yixian (εκδ.), (2009³), *Contemporary History of China's Foreign Relations (1949-2009)*, Beijing: China Youth Press.
- Yetiv S. A. - Lu. C.(2007), «China, Global Energy, and the Middle East». *Middle East Journal* 61 (2), Spring: 199-218.
- Zhao J. , (2012), “Solving the energy dilemma: foreign policy and military solutions”, *Shijie Zhishi- World Affairs*, No. 18, Απρίλιος.
- Ziegler C. (2006), “The Energy Factor in China's Foreign Policy”, *Journal of Chinese Political Science*, 11: 8-9